

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha, 2018

Veronika Půlpánová

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatické umění

Dramatická výchova – prezenční bakalářské studium

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Prozkoumání dramatické předlohy pomocí strukturovaného
dramatu**

podtitul

práce s postavou v dospělém amatérském souboru

Veronika Půlpánová, DiS.

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radek Marušák

Oponent práce: MgA. Anna Hrnečková

Datum obhajoby: 27. 6. 2018

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic Arts

Drama in Education – Full-time Bachelor Programme

BACHELOR THESIS

**Exploration of a drama play by using the method of structured
drama**

subtitul

working with a character in an amateur theater ensemble

Veronika Půlpánová, DiS.

Supervisor: doc. Radek Marušák

Opponent: MgA. Anna Hrnečková

Date of Apology: 27. 6. 2018

Academic Degree: BA

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Prozkoumání dramatické předlohy pomocí strukturovaného dramatu

s podnázvem

práce s postavou v dospělém amatérském souboru

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Cílem této práce je vytvořit funkční dvoudenní dílnu pro amatérské dospělé herce. Dílna se opírá o dramatickou předlohu *Návštěva staré dámy* Friedricha Dürrenmatta. Předloha řeší morálně humanistické téma, které se stalo ústředním motivem dílny. První část práce plní informativní úlohu – pojmenování cílů, charakterizace skupiny, nastínění života a tvorby autora předlohy, základní rozbor předlohy a její potenciál ve vztahu k cílům projektu. Druhá část práce se zabývá přípravnou fází dílny – stručná formulace postupů práce s narativem v kontextu metody strukturovaného dramatu a cíly projektu. Prostřední část se věnuje popisu plánu dílny s reflexí a hodnocením jejího průběhu. Poslední část je věnována zpracování hodnocení účastníků, vlastnímu zhodnocení celého projektu a závěrečným stanoviskům. Práce zkoumá, jak efektivně lze použít metodu strukturovaného dramatu v herecké práci s postavou a seznámením s novou dramatickou předlohou.

Klíčová slova: strukturované drama, dějová linie, práce s postavou, práce s charakterem postav, herec, přirozenost a opravdovost, improvizace, Güllen, rozhodnutí, odpovědnost, Alfréd, Klára, vražda, spravedlnost, hodnoty, morálka, peníze.

Abstract

The main goal of this bachelor thesis is to create a functional two-day workshop for amateur adult actors. The workshop is based on a dramatic play *The visit* by Friedrich Dürrenmatt. The project solves the morally humanistic theme, which is the core of the project theme. The first part of the thesis fulfills an informative role - naming goals, group characterization, delineate of the life and creation of the author of the play, basic analysis of the play and its potential in relation to the objectives of the project. The second part of the thesis focuses on the development process - a brief formulation of the work with the narrative in the context of the method structured drama and the objectives of the project. The middle part deals with the description of the workshop plan with a reflection of its course. The last part is devoted to the evaluation of the participants, to the evaluation of the whole project and to the final opinions. The thesis examines how effectively using the method of structured drama can be used in the actors playing with the figure and the introduction with a new dramatic play

Keywords: structured drama, story line, work with character, work with characters of character, actor, nature and truth, improvisation, Güllen, decision, responsibility, Alfred, Klara, murder, justice, values, morality, money.

..

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce doc. Radku Marušákovi za jeho odborné a vlídné vedení. Děkuji prof. Jaroslavu Provazníkovi za směřující konzultace, které mi pomohly celý projekt uchopit. Děkuji prof. Evě Machkové za pomoc při volbě předlohy.

Dále bych chtěla poděkovat řediteli Základní umělecké školy Týniště nad Orlicí Mgr. Pavlu Plašilovi za poskytnutí prostoru a podporu v tomto projektu.

Velké díky patří mým přátelům a kolegům z divadelního souboru U.F.O. za ochotu a nadšení, se kterým se projektu zúčastnili.

Ráda bych poděkovala i své rodině a příteli za podporu během studií, kdy mě dokázali povzbudit, motivovat i utěšit.

Obsah

ÚVOD	10
1. INFORMACE O SKUPINĚ	11
1.1. Divadelní soubor U.F.O.	11
1.2. Účastníci dílny	11
1.3. Principy práce v souboru	14
2. PŘEDLOHA A TEMATICKÁ VÝCHODISKA	14
2.1. Friedrich Dürrenmatt a jeho tvorba	14
2.2. Návštěva staré dámy	16
2.2.1. Předloha	16
2.2.2. Potenciál předlohy ve vztahu k práci s postavou	17
2.3. Rozbor etap práce s narativem	18
2.3.1. Volba textu	18
2.3.2. Hledání v textu a za textem	19
2.3.3. Tvorba příběhu pro dílnu	21
2.3.4. Komponování dílny	23
3. PLÁN DÍLNY	25
3.1. První den dílny s průběhem a hodnocením dílčích kroků	26
3.2. Druhý den dílny s průběhem a hodnocením dílčích kroků	57
5. HODNOCENÍ DÍLNY PODLE ZPĚTNÝCH VAZEB ÚČASTNÍKŮ DÍLNY	81
6. CELKOVÉ ZHODNOCENÍ DÍLNY	84
ZÁVĚR	90
SEZNAM LITERATURY	92
PŘÍLOHY	94

Seznam příloh

Textové přílohy	94
Č.1 - Informace k profilům postav	94
Č.2 - Novinový článek	95
Č.3 - Dialog starosta a Alfréd	95
Č.4 - Text příjezd Kláry	96
Č.5 - Klára Zachanasjanová	97
Č.6 - Alfrédův dopis	98
Č.7 - Klářin dopis	98
Č.8 - Text – odůvodnění podmínky	99
Č.9 - Změny - město a Alfréd	99
Č.10 - První charakterizace postav	101
Č.11 - Ukázka profilu postavy	102
Č.12 - Vývoj postav - před krachem města	102
Č.13 - Charakterové znaky postav po krachu ve městě	103
Č.14 - Myšlenky obyvatel	104
Č.15 - Dokument ke zpětné vazbě	104
Č.16 - Zpětné vazby účastníků	105
Č.17 – Vyplněné profily postav	109
Č.18 - Poznámky účastníků z přípravy historek	111
Fotodokumentace	112
Čísla 1 - 6	112
Čísla 7 - 12	113
Čísla 13 - 18	114
Čísla 19 – 24	115
Čísla 25 – 30	116
Čísla 31 – 36	117
Čísla 37 – 40	118

ÚVOD

Řadu let se pohybuji v amatérských divadelních souborech a dramatická výchova mne provází od dětství. Rozhodla jsem se tyto dva světy propojovat, protože věřím, že si mají navzájem co nabídnout. V amatérských souborech není běžné, aby se herci zabývali procvičováním hereckých dovedností nebo pracovali s vytvářením vnitřního světa postav, který dopadá až za hranice faktů obsažených v divadelní hře. Rozhodla jsem se amatérskému souboru U.F.O. z Týniště nad Orlicí nabídnout takovou možnost práce s postavou, kdy je pomocí strukturovaného dramatu hodlám seznámit nejen s novou divadelní předlohou, ale díky ní jim zprostředkovat i intenzivní práci s postavou, kterou si sami budou konkretizovat a dotvářet na základě informací z textu.

Dvoudenní dílna, a tedy i tato práce, má několik hlavních cílů a dílčích cílů.

- První z hlavních cílů je vytvořit a realizovat dílnu cílenou na dospělý amatérský divadelní soubor.
- Druhý hlavní cíl je seznámit skupinu s divadelní hrou Návštěva staré dámy.
- Hlavním cílem je i charakterizovat a pracovat s hlavními postavami tohoto dramatu a na nich demonstrovat možnosti uchopení postavy i při inscenační práci v divadle.
- Dalším cílem je zprostředkovat účastníkům zkušenost s přirozeným a pravdivým hereckým projevem. Aby se prožitky účastníků staly osobními a tím mohli autenticky pracovat s postavou.
- Cílem vztahujícím se k příběhu, je zaměstnat účastníky dějovou linií natolik, že při hře v roli na charakterové úrovni a v improvizaci, budou natolik vnitřně zaneprázdněni, že se přestanou exhibovat, pitvořit a hrát technicky navenek.
- Cílem je seznámit skupinu s některými vybranými metodami a technikami dramatické výchovy a poukázat na to, jak je dramatická výchova blízká a užitečná divadelní tvorbě.

Předloha Návštěva staré dámy nabízí vhodné prostředí k prozkoumání pomocí strukturovaného dramatu – obsahuje několik problémových situací, nese řadu poutavých postav, které nabízejí zajímavý materiál k rozvoji, dějová linie je pozoruhodná a nabízí potenciál k dalšímu vývoji. Protože věřím, že příběh účastníky skutečně zaujme a vtáhne do děje, budou proto aktivně uvažovat, jednat a vystupovat za své postavy na úrovni příběhu. Mým záměrem bude skupiny vést takovým směrem, abych kopírovala dějovou linii dramatu. Cílem práce není veřejný výstup, ani navázání na nový divadelní projekt v souboru.

1. INFORMACE O SKUPINĚ

1.1. Divadelní soubor U.F.O.

Amatérský divadelní soubor U.F.O. – Unie Ftipných Osobností, vznikl na podzim roku 2013 v Týništi nad Orlicí, jako odnož staršího divadelního souboru Jirásek a stal se tak třetím týništským divadelním spolkem. Soubor má v současné době 12 stálých členů. Čtyři herci pocházejí z původního souboru Jirásek a patří mezi zkušené divadelníky. Další členové přišli do souboru jako začátečníci a s divadelní tvorbou se postupně seznamovali. V současné době má U.F.O. ve svém repertoáru 3 autorské hry a jednu hru ve spolupráci se souborem Jirásek, který se zaměřuje na hry původní.

Soubor svedla dohromady chuť dělat divadlo po svém a dát příležitost dalším mladým lidem, kteří nepocházejí jen z Týniště. Herci dojíždějí například z Hradce Králové a okolních měst. Autorem her je Jindřich Bartoš, který je mimo jiné i režisérem a hercem souboru. Kromě hraní divadelní her soubor pořádá i divadelní plesy, podílí se na organizaci kulturních akcí v Týništi nad Orlicí a spolupracuje s místními kapelami.

Dá se říci, že soubor je v současné době vcelku zkušený. Divadelní a herecký projev členů má vzrůstající tendenci a řada z nich má dobré divadelní cítění.

Já sama v souboru působím jako herečka, asistentka režie a lektorka. Jsem společně s Jindřichem a Jiřím jednou ze tří spoluzakladatelů tohoto souboru. Společně konzultujeme naše další kroky, hry a akce. V současné době jsem v souboru jediná, kdo se zabývá studiem divadelních metod a technik.

1.2. Účastníci dílny

A právě členy tohoto souboru jsem si zvolila jako účastníky své práce, tedy dvoudenní dílny, které se zúčastnilo celkem 7 herců včetně režiséra. Dílnu absolvovali 3 herečky a 4 herci.

Barbora (28 let) od malička se toužila stát herečkou, ovšem hrát začala až se souborem U.F.O. Od roku 2013 hrála v pěti večerních představeních a dvou amatérských videoklipech. Barbora je typ herečky, která se touží rozvíjet a pracovat na sobě. Zodpovědně přijímá konstruktivní kritiku a vítá dobré rady, tipy a směry, jak svoji postavu uchopit a ztvárnit. Barbora se s každou svojí rolí neustále zdokonaluje a má značný potenciál. Je ráda za každou příležitost, kdy se může postavit na jevišti. Barbora je nadaná a talentovaná herečka

s autentickým projevem, která se dokáže vcítit do postavy. Uvědoměle se snaží pracovat s vnitřními i vnějšími hereckými technikami.

Simona (30) přišla do souboru necelý rok od jeho založení, protože byla zapotřebí další herečka (záskok za jinou herečku). Jelikož se jí v souboru líbilo, vystupování jí těšilo a navázala zde přátelské vztahy, už v souboru zůstala. Simona se v kultuře pohybuje již delší dobu a má za sebou několik moderací kulturních akcí. V současné době pracuje jako moderátorka v rádiu. Simona vyniká svojí schopností improvizace, důvtipem a velkou mírou smyslu pro humor, který neváhá hbitě použít přímo na jevišti. Umí pracovat se silou okamžiku – dokáže mít nad momentem nadhled, ten analyzuje a využije k efektivnímu hereckému projevu. Ve svých rolích působí jistě, přesně, uvědoměle a autenticky, ovšem tento projev je spíše založen více na promyšleném a nacvičeném jednání než prožitý přímo na jevišti. Simona se čím dál tím více ve svém projevu zdokonaluje a objevuje si funkční strategie, které na jevišti používá.

Andrea (21) přišla do souboru původně jako tanečnice, která působila v představení souboru Jirásek. Divadlo jí očarovalo a přála si nejen tančit, ale i hrát. Jelikož byla v počátcích souboru velmi mladá a především nezkušená, byla obsazovaná do malých rolí. Stejně jako vyžrávala její zodpovědná a hloubavá povaha, vyžrával i její projev. Její umělecký talent je opravdu v tanečním oboru, takže v herectví se nezdokonaluje tak rychle, jako například Barbora nebo Simona. Andrea má před sebou ještě mnoho práce, především s odbouráváním naučených hereckých zlovyků, ale začíná se více a více otevírat vnitřnímu světu postavy. Andrea by potřebovala více příležitostí hrát, aby si čím dál tím více osvojovala uvažování nad postavou. Andrea umí dobře psychologicky fabulovat, jen je pro ni obtížné to převést do praxe na jevišti.

Jan (29) před lety závodně tančil ve standardních a latinsko-amerických tancích, kde získal velkou disciplínu a přílišnou sebekontrolu, což se projevuje i v jeho herectví. Kvůli jistým okolnostem přišel o své sebevědomí a snaží se ho hledat. Jeho touha podílet se na něčem tvořivém a trávit čas s přáteli je jeho hnací silou. Honza má potřebu na sobě stále pracovat a překonávat sám sebe. Tato přehnaná sebekontrola a snaha se projevuje v jeho hereckém projevu – působí křečovitě, stroze, nuceně a nepřírozeně. Protože chce na sobě pracovat, je rád za každou připomínku a dobrou radu. Snaží se maximálně vyhovět požadavkům, což ho občas blokuje. Jeho herectví začíná být přirozenější a kvalitnější, jakmile se přestane snažit a přestane se vnitřně kontrolovat. I tak zůstávají jeho postavy markýrované, ale pro něj i pro diváka jsou příjemnější.

Martin (32) taktéž nehrál v minulosti divadlo. Přišel do souboru jako finanční poradce, který by se rád odreagoval a pobavil – divadlo byla pro něj lákavá nabídka, protože ho rád navštěvoval jako divák. Martin je typ herce, který potřebuje na uchopení své role čas a potřebuje si postavu zanalyzovat, aby ji pochopil. Je nejistý a působí poněkud křečovitě, pokud nenajde nebo nezíská přesné důvody, proč by měla jeho postava konkrétní repliku sdělit, nebo proč by měla něco udělat. Martin na svém projevu neustále pracuje a jeho míra hereckého talentu všemu napomáhá. Sama v Martinovi objevují stále nové herecké polohy a charaktery – jakoby se uměl doslova proměnit v někoho zcela jiného.

Libor (50) je herec „srdcem i duší“. Divadelní prostředí mu je velmi blízké, neboť řadu let pracoval jako ředitel kulturního domu a jako herec vystupuje již od mládí. Je v oboru zkušený, prošel nespočtem rolí odlišných charakterů, moderace kulturních akcí až k byrokratickým divadelním záležitostem. V současné době Libor působí ve všech třech týnišťských divadelních souborech a ve svém svědomitém přístupu k rolím nepolevuje. Libor na svých postavách usilovně pracuje, studuje je, přemýšlí nad tím, proč jednají tak, jak jednají. Snaží se psychologicky rozebrat postavu a přizpůsobit si ji na svoji osobu – Libor se snaží najít vnitřní propojení postav s tím, co je mu blízké a co cítí. Vždy si hledá vnitřní motivace. Pokud jeho pohled nevyhovuje režii, nalezne si jiný motiv. Je ve svém projevu do značné míry flexibilní. Libor si uvědomuje své herecké nedostatky a vědomě s nimi pracuje – snaží se je odbourat, nebo alespoň minimalizovat. Je na sebe taktéž přísný, ovšem na jeho herectví to nepůsobí negativně. Naopak. Libor vyžívá ve velmi kvalitního herce.

Jindřich (26) je spoluzakladatel souboru, autor her, scénárista, dramaturg, režisér a herec. Jindřich absolvoval druhý stupeň studia literárně dramatického oboru na týnišťské základní umělecké škole (zde jsme se potkali a mohla započít naše společná tvorba). Pochází z ochotnické rodiny, takže divadlo od malička dobře zná a s postupem času začal uvažovat nad vlastní divadelní tvorbou. V současné době dokončuje magisterské studium sociální antropologie se zaměřením na vizuální antropologii. V posledních letech Jindřich navštěvuje vzdělávací a sebe-rozvojové dílny (např. tvůrčí psaní, pohybové, improvizáční aj.). Jindřichův herecký projev a všeobecný přístup k divadlu vychází z autenticity a impulzů kolem něj, které intenzivně vnímá, uchopuje, zpracovává a následně předvádí či přednáší. Jindřich se při své tvorbě nechává inspirovat reálným životem a lidským chováním vůbec. Dokáže se zaměřit na detail, i širší hledisko problému. Umí trefně pojmenovávat ohniska dramatických situací. Jindřich je talentovaný člověk, který našel svůj umělecký potenciál. Je osobitý a přímý divadelník a člověk.

1.3. Principy práce v souboru

Většina členů souboru se s divadelní tvorbou seznámila až po příchodu do spolku. Dva vedoucí členové skupiny jsou zvyklí přistupovat k divadlu pomocí dramatických metod. Z toho tedy vyplynulo, že se v prvních letech uskutečnila i víkendová soustředění, kde jsme pomocí cvičení a her probouzeli herecké potenciály a vysvětlovali na nich základní principy divadelní práce. Jelikož jsem v té době již učila dramatickou výchovu, tyto semináře jsem vedla já, jakožto lektorka.

Skupina, která absolvovala dílnu, o kterou se opírá tato práce, tedy byla již znalá jistého způsobu dramaticko-výchovné práce. Dva účastníci na žádném ze seminářů v minulosti nebyli, ovšem předpokládala jsem, že to nezpůsobí žádné komplikace, což se i potvrdilo. Vycházela jsem z toho, že nikdo z účastníků blíže nevěděl, co ho během dílny čeká a se strukturovaným dramatem se doposud nikdy nesetkali. Bylo vcelku nepodstatné, jestli všichni účastníci některý ze seminářů absolvovali či nikoliv.

Specifikem způsobu práce souboru U.F.O., je vycházet z náhody a aktuálního momentu na jevišti. Z toho vyplývá, že soubor zkouší do značné míry improvizovaně a poté čerpá z toho, co situace a partner nabízí. Znamená to, že skupina je zvyklá na menší i větší improvizace, umí dobře reagovat na partnera a snaží se v situacích filtrovat podnětné a zajímavé momenty. Protože scénáře bývají často bez scénických poznámek, herci jsou dále navyklí si hledat možnosti pohybu a nacházet pro něj motivace – hledají důvod, proč se pohnout, kam a proč.

Mimo všeho výše uvedeného se jedná o spolek založený přáteli, kteří se většinou již léta znají a sympatizují spolu v osobní i divadelní rovině. Na zkouškách v divadle zpravidla panuje veselá a přátelská nálada.

2. PŘEDLOHA A TEMATICKÁ VÝCHODISKA

2.1. Friedrich Dürrenmatt a jeho tvorba

Následující text je volnou citací kapitoly o Friedrichu Dürrenmattovi v diplomové práci Soni Tolarové; studentky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Friedrich Dürrenmatt se narodil 5. ledna 1921 ve švýcarském Konolfingenu a zemřel 14. prosince 1990 necelých 70 km od rodné vesnice, v Neuchâtelu, kde od roku 1952 bydlel.

Ve 25 letech se oženil s herečkou Lotti Geislerovou, se kterou měl tři děti. Po její smrti se oženil podruhé a zbytek života strávil po boku německé herečky a producentky Charlotte Kerrové.

V Bernu v roce 1941 Dürrenmatt dokončil středoškolské vzdělání na soukromém gymnáziu. Poté, co složil maturitu, se nemohl rozhodnout, zda se vydá na dráhu výtvarníka, nebo raději spisovatele. Přihlásil se proto na Univerzitu v Bernu ke studiu dějin umění a literatury. Po roce změnil obor a začal studovat filozofii - zajímali ho expresionističtí malíři a spisovatelé jako Franz Kafka nebo Ernst Jünger. Zabýval se teoriemi Platóna, Kanta a Kierkegaarda. V roce 1946 studium přerušil, oženil se a přestěhoval do Basileje.

V té době se na základě úspěchu rukopisu hry *Psáno jest* (1946) definitivně rozhodl pro psaní. Premiérou hry *Manželství pana Mississippi* (1949) v mnichovském Komorním divadle roku 1952 se proslavil také v Německu. Finanční situace Dürrenmattovy rozrůstající se rodiny byla ovšem problematická. Dürrenmatt tak psal nejen svá oblíbená dramata, ale přivydělával si také literární kritikou a kriminálními romány - například *Soudce a jeho kat* (1950). Mezi lety 1951 a 1956 napsal mimo jiné sedm rozhlasových her.

Konec všech jeho finančních problémů mohl nastat po uvedení hry *Návštěva staré dámy* (29. ledna 1956 v Curychu). Tato tragická komedie došla světová jeviště od Paříže po Broadway. Byla zfilmována jak v Hollywoodu, tak v Jižní Africe. Její adaptací vznikl také čínský komiks. Tím byl Dürrenmatt zajištěný a mohl žít bezstarostně. V této době vzniklo několik poměrně významných her (např. *Frank V.*, 1959) a scénářů k filmům - jako *Stalo se za bílého dne* (1958). Další významný úspěch na sebe nenechal dlouho čekat, v roce 1961 napsal Dürrenmatt drama *Fyzikové*.

V 60. letech Dürrenmatt přijal nabídku tvořit pro divadlo v Basileji. Následovaly dva roky velmi intenzivní a produktivní práce přímo v divadle. Někteří literární historikové tvrdí, že Dürrenmatt procházel od 2. poloviny 60. let obecnou tvůrčí krizí. Okolnosti nasvědčují tomu, že Dürrenmatt neměl na vlastní tvorbu dostatek času. Svého úkolu v Basilejském městském divadle se zhostil až příliš svědomitě. To vedlo jednak k nedorozumění a hádkám s režisérem Düggelinem, ale také k vyčerpání, které vyvrcholilo srdečním infarktem na podzim roku 1969.

Play Strindberg byla poslední Dürrenmattova divadelní premiéra, u které lze hovořit o úspěchu. Následující dramata, která napsal, režiséry ani kritiky příliš nezaujala. Divadlo se vyvíjelo jiným směrem a Dürrenmattovi se nedařilo navázat na předchozí úspěchy. Divadla inscenovala, s vědomím jistého úspěchu, pouze jeho starší komedie. Vzhledem k nezdarům

na divadle se tak Dürrenmatt na počátku 70. let rozhodl věnovat především autobiografickému projektu Látky. Dürrenmattovy přetrvávající zdravotní problémy, a také vážná nemoc a následná smrt jeho ženy, ho od poloviny 70. let donutily trávit většinu času v ústraní.

Poté, co s ním režisérka Charlotte Kerrová dotočila čtyřhodinový dokument „Portrait eines Planeten“ (1984), se s ní Dürrenmatt oženil. Druhé manželství mu dodalo sílu do další tvorby. Dokončil několik povídek a románů, pokračoval v autobiografických Látkách. Několikrát přepracovával svoji divadelní hru Achterloo (1983–1988), ale když ani poslední verze v roce 1988 neuspěla, rozhodl se povolání dramatika definitivně opustit.

V období příprav na svoji cestu kolem světa, kterou se chtěl vyhnout oslavám svých sedmdesátin, komorní divadlo v Praze naplánovalo premiéru jeho poslední hry Achterloo (přesně na den Dürrenmattových sedmdesátých narozenin 5. ledna 1990). Dürrenmatt při ní měl být čestným hostem. Bohužel krátce předtím zemřel na selhání srdce.

2.2. Návštěva staré dámy

2.2.1. Předloha

Předlohou dílny je drama o třech dějstvích. Jedná se o tragikomickou modelovou hru z roku 1956. Dílo vykresluje podobenství bezmezné moci peněz a blahobytu, a zároveň kritizuje prudérní společnost. Dokonale zobrazuje rozpad lidské morálky na pozadí konfliktu mezi ziskuchtivostí a humanitou. Děj se odehrává ve švýcarském maloměstě jménem Güllen (gülle – z německého - kejda). Město je zkrachovalé, rozpadlé a špinavé.

Příběh začíná v momentě, kdy se do městečka vrací místní rodačka, multimilionářka Klára Zachanasjanová - před 45ti lety ji odtud těhotnou, zrazenou milencem, vyštvali prudérní spoluobčané. Osud Kláru směřoval přes smrt dítěte a hamburské nevěstince až k závrtnému nabytí majetku po sňatcích s řadou miliardářů. Klářin návrat je očekáván s neskryvaným nadšením, protože je proslulá svoji štedrostí a vystává tak jako poslední a jediná naděje pro záchranu města a jeho obyvatel.

Zachanasjanová skutečně nabídne městu miliardovou dotaci, pod podmínkou, že někdo z nich zavraždí Alfréda Illa – bývalého milence, s nímž měla dítě.

Obyvatelé zpočátku považují její požadavek za absurdní. Postupem času se ale vidina finanční pomoci a návratu dobrých časů do města stává neodolatelnou. Blahobyť ve městě rychle roste – lidé žijí na dluh a obklopují se luxusem. Ill vše pozoruje a šílí z davové psychózy,

kteřá město pohlcuje. Je bezmocný – jedině co mu zbývá je smířit se s osudem či věřit v uzdravení obyvatel – které ovšem z cela jistě nepřijde.

Obyvatelé hledají obhajobu pro své chování a tak sami sebe přesvědčují, že Illova smrt dá průchod spravedlnosti a o materiální hodnoty zcela určitě nejde.

Alfréd III je zaprodán všemi obyvateli, přáteli i rodinou. Jeho nadějná kariéra, jakožto nástupce starosty, se proměnila v prach. Celé město, do jednoho, Alfréda odsoudí k smrti. Jejich čin se rozptýlí v kolektivní vinu, kterou ovšem zastírá štěstí z blahobyt.

Děj je řazen chronologicky a narážky či symboly ve hře se spojují teprve v závěru díla. Příběh má lehký detektivní nádech a pracuje s výjevy z minulosti, které jsou příčinou pohybu děje, který je anti-iluzivní a má epickou strukturu.

2.2.2. Potenciál předlohy ve vztahu k práci s postavou

Předloha nabízí vhodné prostředí pro její prozkoumání formu strukturovaného dramatu. Tuto formu shledávám jako vhodnou příležitost hereckého tréninku vnitřních dispozic, které budou navíc sdělovány fyzickými složkami – využívání “psychofyzického ústrojenství” (Císař, 1982, str. 20). Protože v mé práci jde mimo jiné o to, aby herec pracoval se svojí postavou pravdivě a přirozeně, volím takovou předlohu, aby takovému hereckému jednání napomohla prostřednictvím poutavé a napínavé předlohy, která vtáhne herce do děje a tím způsobí, že *„psychické a fyzické rozpoložení herce jsou v takovém stavu, že mezi sebou plně korespondují; odpovídají si jak v připravenosti pro vlastní tvůrčí proces, tak ve schopnosti tento proces sdělit.“* (Císař, 1982, str. 17)

Jan Císař (1982) ve své metodice amatérského herectví uvádí, že aby mohlo dojít k přirozenému a pravdivému procesu tvorby, musí dojít k soustředění a uvolnění (oba pojmy tvoří jednotu). Domnívám se, že v amatérském souboru se toho dá docílit pomocí metod a postupů dramatické výchovy. Strukturované drama v sobě skrývá řadu technik, které podporují autenticitu projevu. A právě strukturované drama, respektive narativ, se kterým pracuje, může účastníkům pomoci k soustředění a uvolnění, protože budou ponořeni ve hře a díky ní i do příběhu - budou uvažovat a jednat za svoji postavu na základě okolností a situací, které průběžně nastávají – to zapříčiní, že se budou soustředit na tyto úkoly, a tak dojde k uvolnění. Svoji domněnku stavím na předpokladu, že skupina účastníků bude do dramatu *Návštěva staré dámy* skutečně ponořena a ve hře plně zainteresována. Samozřejmě se může stát, že všem členům nemusí předloha vyhovovat a nedojde k plánovanému zaujetí a vtažení do hry (soustředění a uvolnění) – ovšem tomuto by měla předejít možnost vlastního tvůrčího

procesu (vlastní charakterizace postav a částečného ovlivňování děje) a také to, že narativ bude odkrýván postupně a jednotlivci budou mít čas na to, příběh postupně přijímat a s příběhem se přirozeně ztotožňovat.

Samostatné příběhy všech postav, které v dramatu vystupují, pomohou vytvořit podklady herecké osobnosti, která s postavou bude nakládat. Podnětné prostředí a vývoj děje dramatu podpoří představitivost a fantazii skupiny. Tak se účastníci přirozeně dostanou do rolové hry na úrovni charakterizace a budou jednat za postavu, aniž by měli pocit, že záleží na jejich výkonu.

Pro lepší vystavění charakterů postav jsem se rozhodla od předlohy lehce odklonit a zahájit děj našeho příběhu v době, kdy je v Güllenu blahobyt a postavy se budou moci chovat podle toho, jaké z podstaty jsou – to pomůže účastníkům se s postavami lépe ztotožnit a vžít se do celkové dějové linie i vedlejších linií jednotlivých postav.

Jak bylo řečeno výše, předloha nabízí řadu postav. Výhodou díla je, že umožňuje propojení všech postav a tak může dojít k úzkému navázání vztahů – tím dojde k další konkretizaci našich postav a opět o to větší přirozenosti a opravdovosti ve hře s postavou.

Další výhodou Dürrenmattova dramatu je, že se odehrává v minulosti a v cizí zemi – což skýtá jiné společenské normy a změnu uvažování (oproti našemu současnému životu, možnostem či normám). Dojde tak k dalšímu umocnění podpůrného prostředí pro skupinu, která bude muset uvažovat jiným, nestereotypním způsobem a naruší zaryté konvence, protože bude objevovat nezvyklé souvislosti, významy a situace.

2.3. Rozbor etap práce s narativem

2.3.1. Volba textu

Předlohu jsem zvolila na základě hovoru s paní Evou Machkovou, která mi Dürrenmatta a jeho několik dramát doporučila. Její doporučení vzniklo na základě informace, že tématem skupiny, se kterou bude dílna uskutečněna, by mohla být zodpovědnost a důslednost. Po průzkumu předloh, které mi byly doporučeny, jsem se rozhodla právě pro *Návštěvu staré dámy*. Byla pro mne jasnou volbou, protože mne samotnou příběh a téma hry oslovil, a měla jsem touhu s touto předlohou dále pracovat a nalézt v ní potenciál k rozvoji divadelního souboru. Toto drama jsem vyhodnotila jako vhodné pro jeho emotivní potenciál, který dospělého účastníka může efektivně zaujmout. Předlohu tedy vnímám jako vhodnou pro práci s dospělými a věřím, že nabízí zážitek i prožitek, činnost a zkušenost – které budou činiteli pro naplnění cílů této práce – tedy pro autentickou práci s postavou.

Vycházím z publikace Radka Marušáka (2010, str. 52), kde uvádí, že předloha „*může být dobrým základem pro strukturu lekce, která počítá s propojením epických forem a metod práce (vyprávění, čtení) a metod dramatických (hra v roli) jako strategického principu stavby lekce.*“ Návštěva staré dámy je takovým „dobrým základem“, který povede skupinu k tvořivé a kontrolované (ze strany lektora) práci a odkryje jim jak nad postavou uvažovat a jak se postava vyvíjí – už v samotné originální předloze je vývoj postav markantní. Dílo je navíc modelovou hrou, tudíž jsou charaktery postav zjednodušeny do modelových typů. To by mělo skupině nabídnout vhodné prostředí pro vlastní práci s postavou a její další charakterizací.

Narativ je vhodný pro strukturované drama, neboť obsahuje významnou společenskou dramatickou situaci, která skupinu může pohltit, zaujmout, vtáhnout. Herec tak bude moci „*(...) svobodně nacházet v sobě všechny pocity, city a myšlenky, které považuje za nutné a potřebné pro svou hereckou postavu. To znamená, že je přirozeně schopen postavu interpretovat – tvořit i vykládat zároveň. A protože si nic nevymýšlí ve smyslu konstrukce,*“ (to za něj obstará plán dílny a vedení lektora) „*protože pracuje jenom s tím, co je mu vlastní a co ovládá, tak se nepitvoří.*“ (Císař, 1982, str. 17). Tato uvedená citace pana Císaře, zcela vystihuje můj záměr dílny, který nabízím skupině amatérských herců.

Při volbě předlohy jsem předpokládala, že toto dílo nebude většina účastníků znát (což je lepší varianta – ideální varianta je, že předlohu nezná nikdo – to se v případě této práce skutečně stalo a předlohu nikdo neznal), proto v mém plánu bylo „*postupné odkrývání narativu a jeho významů*“ (Marušák, 2010, str. 53) – tím budovat napětí a držet skupinu vtaženou do děje a plně mobilizovanou pro práci. Pokud by někteří jedinci ve skupině předlohu znali, rozhodla jsem se strukturu ponechat a požádat účastníky, aby se pokusili soustředit na charakterizace a konkretizace jednotlivých postav a nakládat s nimi podle toho, co vznikne během dílny (ne podle toho, co vědí z předlohy).

2.3.2. Hledání v textu a za textem

Během fáze „hledání textu a za textem“ jsem si kladla řadu otázek, tvořila si myšlenkové mapy, nacházela jsem stěžejní momenty příběhu, seznamovala jsem se s postavami, na které jsem si tvořila jednotlivé názory a jejich vlastnostem jsem připisovala důvody. Nad příběhem jsem fabulovala, hledala jeho podstatu, hlavní téma, problémové situace. Vytvořila jsem si představu o čase a prostoru, ve kterém se děj odehrává – s ním je spojen i jazyk, kterým je drama vyprávěno. Průběžně jsem stále znovu četla originální

předlohu a sledovala film¹ - s odstupem času a nadhledem, mi vyvstávaly nové podněty nebo jsem se utvrzovala ve starších stanoviscích.

V prvních fázích jsem přemýšlela nad příběhem, a co nabízí pro můj cíl práce – i cíl se postupně formoval do stále konkrétnější podoby a formoval děj i k němu vhodné aktivity. Totéž formovalo i samotný cíl – zafungovala jakási „konkretizační přímá úměra“. Kladla jsem si otázky, na které jsem hledala odpovědi (ať už se týkaly příběhu, hlavních postav, skupiny, cílů, technik, poutavosti a zaujetí, či logiky a dynamiky). Otázky mi pomohly odkrývat problematiku příběhu a pomohly vytvořit představu, jakým postupem by mělo být s touto otázkou pracováno, nebo jestli je pro můj účel důležitá. Taktéž jsem si pokládala otázky, jak mohu text použít nebo přetvořit tak, aby mým účelům plně vyhovoval – rozhodla jsem s textem přímo pracovat a to formou úryvků dialogů, ale i nepřímo formou vyprávění vycházejícího z dobré znalosti textu.

V dalších fázích jsem, mimo výše uvedené, přemýšlela nad zasazením dílny do vhodného rámce dramatu, tak abych podpořila dráždivý děj, zájem herecky zkušené dospělé skupiny, i vlastní cíle. Pro spojení všech těchto rovin jsem zvolila metodu strukturovaného dramatu s otevřenou problémovou situací, která bude ovšem záměrně směřována ke konkrétnímu cíli – přesto však volně tak, aby skupina mohla děj proměnit v jiný závěr, pakliže bude chtít.

S textem jsem se rozhodla v průběhu dílny pracovat i formou přímých citací (zásadních myšlenek a vět), které jsem předkládala přímo před účastníky tak, že jsem věty psala na zrcadlo (viz. Plán dílny) – tím jsem akcentovala zásadní otázky nebo směřovala děj.

Samotný text nenabízí dostatek informací k charakterům postav (především k vedlejším) – jejich charakter je možné utvářet spíše v rovině příběhu. Protože je dílna založena na hře v roli a práci s postavou, text sloužil pouze jako určující směr, kterým se skupina vydá. Na základě nejen skutečností, ale i vodítek, si účastníci vytvoří další důležitá fakta ve vztahu k postavám (motivace, okolnosti, předchozí události, záměry, činy, názory, povahu, skutky a další) – s těmi budou teprve pracovat a jednat za postavu. Proto jsem se rozhodla věnovat úvodní část lekce právě konkretizaci postav. Struktura dílny by tedy měla směřovat k tomu, že vychází z textových skutečností, které určují její tematické směřování.

1

Návštěva staré dámy (TV film). Česko 1999. Režie: Zdeněk Zelenka. Scénář: Zdeněk Zelenka, Friedrich Dürrenmatt (divadelní hra). Hudba: Jiří Svoboda. Hlavní role: Jiřina Bohdalové a Alois Švehlík.

Stejně jako většina jiných textů i tento obsahuje několik mezer, které ovšem nebyly pro účel dílny natolik zásadní. Mezery mohou vyplnit sami účastníci, pokud to bude za potřebí. Pokud by toto bylo nutné ještě před sestavováním nebo absolvováním dílny, pak jsem je vyplnila na základě logických vazeb a fabulací (například život Kláry). Rovinu dění, které vychází z textu, jsem nechala na iniciativě a kreativitě účastníků.

2.3.3. Tvorba příběhu pro dílnu

Základní schéma stavby příběhu vychází ze *stavby dramatu* podle Ulrychové (2007).

1. Startovací bod
2. Budování víry a sběr informací
3. Problémová situace
(Güllen zkrachoval)
4. Důsledky a nová problémová situace
(odraz bídy na obyvatelích, příjezd Kláry a její podmínka pomoci)
5. Napětí a kontrasty
(ziskuchtivosti X morálky, blahobytu X humanity)
6. Rozhodnutí
7. Reflexe dopadů rozhodnutí

Předpokládaná cesta za příběhem:

- Úvodní část dílny se odehrává v době, kdy **město prosperuje**, obyvatelé jsou spokojeni, žijí pro své ideály. Vztahy ve městě jsou vřelé a harmonické. Obyvatelé vykonávají s chutí své povolání, mají své koníčky, zájmy, povinnosti, hodnoty, přátele a rodiny. Tento úvod jsem zvolila pro bezpečné prozkoumávání a tvorbu vztahů obyvatel a prostředí, ve kterém žijí. Potřebovala jsem vytvořit síť charakterů, které jsou ve vzájemné interakci – měly by na sebe působit a ovlivňovat se. Proto jsem přiřadila postavám několik základních charakterových rysů a obohatila je o některé další hodnoty, které z textu přímo nevychází, ale nám dobře poslouží.

- Po navázání vztahů a vzájemném působení se blíže podíváme na fungování města jako takového. Obyvatelé se účastní **obecní porady**. V této části skupina odhalí a vytvoří, co v sobě město skrývá jakožto komunita, jaké jsou preference města a jaké preference mají jednotliví obyvatelé. Vytvoří se i konkrétnější hierarchie postav. Na obecní

poradě (hromadná improvizovaná hra v roli) by měly vykrystalizovat výrazné osobnosti města, které budou řešit důležité otázky či témata (osobní nebo společenské).

- Dále děj pokračuje ve stále pozitivním módu a rozvíjí se **život ve městě**.

Obyvatelé spolu interagují, žijí, sdílejí své názory, pocity, situace, atd. Stále se prohlubuje charakter, který se každou situací utváří a formuje – protože ho ovlivňují další postavy a s nimi spojené intervence. Pravděpodobně dochází k jistým vymezením vůči jiným postavám, či jejich chování. Stále jsme v pozitivní rovině děje.

- Zlomový moment – **krach města**. Posunem v čase se dostáváme přímo do

jednoho z krizových momentů, kdy již řadu let obyvatelé žijí v nuzných podmínkách.

V tuto chvíli se příběh napojuje na svoji původní dějovou linii. Těživé životní podmínky ovlivňují jednání postav – psychické a mentální smýšlení postav se dostává do nových rovin. Vznikají nové/nezvyklé interakce a kontexty těchto interakcí. Město se vyrovnává se svojí nelehkou situací.

- Město a obyvatelé prožívají **existenční krizi** – řeší životní otázky.

Obyvatelé jsou v bezvýchodné situaci. Bída města se odráží na vztazích a mentalitě všech. Obyvatelům jde o přežití – projeví se sounáležitost nebo potřeba vlastní záchrany na úkor druhého. Město se rozpadá i po komunitní stránce. Objevují se otázky, jak se to stalo, kdo, nebo co za to může.

- V další části dílny se konečně objeví záblesk **naděje** na záchranu města.

Postavy jsou konfrontovány s informací, že mají naději na finanční dotaci. Dojde k částečnému uvolnění napětí. Některé postavy pravděpodobně naleznou nové motivace pro své rolové jednání a budou situaci podněcovat a stimulovat.

V této části se využije přímá práce s textem dialogu z předlohy – hra v roli.

- **Příjezd Kláry Zachanasjanové** a posílení naděje na sanaci města.

Obyvatelé se setkají tváří v tvář své potencionální spáse v podobě multimilionářky - rodačky, o které je známá její štědrost. V tomto momentě by mělo dojít k mobilizaci obyvatel, částečné úlevě a v zápětí opět ke zvýšení napětí, díky netypickému jednání Kláry. Obyvatelé si budou klást otázky, budou se snažit napomoci k sanaci. Přesto budou cítit nejistotu, která pramení z Klářina zlomyslného šarmu, protože se pohybuje mimo lidský řád.

I v tomto místě bude pracováno s originálním textem. Navíc se ve dvou aktivitách objeví i technika učitele v roli.

- **Odhalení** pravého **důvodu Klářina příjezdu**, který skrývá neslýchanou

podmínku. Protože v této části jsou odkryty všechny informace, které se stanou hybateli následujícího děje – nacházíme se v hlavní problémové situaci, která v sobě mimo jiné nese hned tři základní třídy konfliktu; „*intrapersonální (vnitřní, osobní konflikt jedné osoby), interpersonální (konflikt mezi dvěma lidmi) a skupinový (uvnitř dané skupiny lidí)*“ (Ulrychová, 2007, str. 19). Obyvatelé jsou z podmínky překvapeni a začínají se vůči ní vymezovat. Příběh se začne centrálně odvíjet od postavy Kláry a Alfréda IIIa.

K samotnému odkrývání všech faktů souvisejících s podmínkou dojde prostřednictvím originálního textu (s drobnými úpravami).

- Před posledním úsekem dílny dojde opět k posunu času a obyvatelé se nacházejí již ve stavu, kdy se pomalu šíří a rozvíjí **davová psychóza**. Charaktery postav se opět proměňují a jejich oblouk se uzavírá. Postava Alfréda by měla projít výraznou změnou, která zaznamená jeho pocit nepřekonatelného ukřivdění a vyvine se až k uvědomění si vlastní viny – což v dílně může anebo nemusí nastat – záleží na práci skupiny. Postava Kláry je neměnná, striktní.

- Situace se opět vyvíjí a obyvatelé svolají poradu. **Poslední soud**. Hlavní problémová situace směřuje ke svému vyřešení – rozhodnutí. Obyvatelé dají hlasovat o osudu Alfréda IIIa. V tomto příběhu pracuji s otevřenou problémovou situací, bude tedy na skupině, zda IIIa odsoudí, či nikoliv. Jeho smrt pro město znamená znovunalezení finanční jistoty a blahobyt. Ovšem na úkor humanity a morálky. Obec vynese verdikt podle většiny hlasů.

- Završení příběhu pomocí společné diskuse na téma – **Co výnos pro město znamená** a kam se město a jeho obyvatelé ubírají.

2.3.4. Komponování dílny

K prozkoumání předlohy byla zvolena metoda strukturovaného dramatu s diskontinuální otevřenou problémovou situací (to znamená, že fáze problémové situace od sebe byly rozděleny různými technikami).

Dílina byla rozdělena do dvou dnů. Záměrem prvního dne bylo vytvoření konkrétní představy o městě Gülen a především vytvoření charakterů postav hlavních hrdinů, ke kterým účastníci dílny získají určitý postoj a budou se k nim jistým způsobem vztahovat. První den dílny by měl ve skupině vyvolávat pocit napětí, pochyb a podněcovat k fabulacím.

Dílna má skončit v napínavém momentu. To vše proto, aby se umocnila chuť a potřeba dospělých lidí se dále o příběh zajímat a přijít motivovaně i druhý den.

Druhému dni byla přidělena funkce sice objasňující ovšem o to tíživější. Během druhého dne bude kladen důraz na problémovou situaci a její řešení, respektive nalezení východiska. Mělo by dojít nejen k dalšímu prohloubení postav, ale i k cíleným změnám vztahů jednotlivých postav a změnám vztahů samotných účastníků k postavám. V závěru dílny, budou postavy řešit životní otázku a k jejímu rozhodnutí by je měly nasměrovat všechny informace a dourčení, které povedou k vytvoření jasného charakteru všech hlavních postav.

Hra v roli je jeden ze základních stavebních kamenů dílny – jelikož se mé cíle vztahují k pravdivé a přirozené hře postav, zvolila jsem strategii, kterou podpořím tvořivost a herní potenciál účastníků. Toho docílím hrou (přijetím fikce, rolovou hrou a reflexí o hře) a tím stimuluji to, co k autenticitě vede, tedy hercovo/hráčovo bytí uvnitř i vně. *„Hra se vztahuje k emocionálnímu prožívání jednotlivé aktivity, případně celé lekce (...) v aktivitě jsme z vlastní vůle s vnitřním zaujetím. Zároveň dává možnost vystoupení, ukončení, svobodu bytí v ní a vědomí nenarušení reálného světa bytí hrou samotnou“.* (Marušák, 2010, str. 38) V takové hře bude navíc obsažen i princip improvizace, který bude opět hráče dále stimulovat, neboť budou muset uvažovat v rovině fikce a zároveň pracovat se situacemi, ději a postavami teď a tady.

Pro tuto dílnu jsem vybrala z předlohy sedm postav, se kterými budeme pracovat. Vzhledem k tomu, že v původním dramatu jsou hlavními postavami především muži a v mé skupině jsou 3 ženy, předem jsem přetvořila postavu „učitele“ na postavu „učitelky“. Rozhodla jsem se pracovat s tímto ženským faktorem tak, že ženy mohou hrát i mužské role. V opačném případě, tedy pokud by bylo méně mužských postav, by nebylo rozumné tento přístup použít.

Všech sedm postav jsem stručně charakterizovala do několika vět (viz. příloha č.1). Při charakterizaci, jsem vycházela z informací v předloze a dále jsem si postavy upravila tak, abych si připravila vhodné prostředí pro nasměrování účastníků směrem k cílenému charakteru jednotlivých postav. Jelikož jsem věděla, jaké charaktery potřebuji vytvořit, trefnými indiciemi jsem charakter naznačila a počítala s tím, že si toho účastníci všimnou a budou podle indicií hledat právě tu vlastnost postavy, kterou potřebuji.

Účastníci po dva dny projdou řadou technik a metod, které se při strukturování používají. Jelikož budou často vystupovat v rolích a téma předlohy je skutečně tíživé, rozhodla jsem se nefixovat konkrétní účastníky k jedné stálé postavě. Postavy budou střídat své herce,

kteří je budou průběžně formovat. Znamená to tedy, že všechny postavy budou kontinuálně utvářeny všemi účastníky. Celá skupina bude mít přehled o tom, v jakém charakterovém rozpoložení postavy právě jsou – aby bylo průběžné utváření postav přehledné, každé postavě vytvoříme vlastní „profil“, který bude stále k dispozici a bude možné do něj cokoliv zásadního doplnit.

Hlavní postavu Kláry Zachanasnajové, jsem nezařadila do postav, se kterými budou účastníci přímo pracovat. Vyhodnotila jsem, že bezpečnější bude, pokud postavu Kláry ztvárním já sama, jako učitel/lektor v roli. Tento krok, jsem zvolila proto, abych ochránila předem určený směr příběhu. Postava Kláry je zásadním dějovým hybatelem a její role je specifická v chování i konání. Práce na tvorbě jejího příběhu a charakteru (tak jako se pracuje s předešlými postavami), by si žádala delší časovou dotaci, aby byl její příběh a motivace jednání zřejmé a nezvratné – tak jako je v předloze. Z těchto důvodů na sebe převezmu roli já. Tím postavu Kláry jednoznačně vymezím, dílnu urychlím, zjednoduším a posunu k problémové situaci.

Příběh nechávám zasazený v bezpečném prostředí cizí země, v čase minulosti (ve Švýcarsku v 50-tých letech 20. století), aby mohlo dojít k zachování jistých lidských a společenských hodnot i chování a došlo k zablokování přístupu k moderním technologiím a vůbec našim moderním zvyklostem.

Dílnu jsem tvořila takovými dramatickými technikami, abych umožnila hercům amatérům *„jednotlivé situace zpracovávat co nejúčinnějším, a zároveň pro hráče co nejpřístupnějším způsobem“*. Tyto techniky jsem vybírala ze *„zásob osvědčených prvků a postupů dramatické výchovy“* (Ulrychová, 2007, str. 11) a dále jsem je sama utvářela podle potřeb své práce tak, abych skupině zprostředkovala pozitivní zážitek z tvořivé práce (z dramatické práce, kterou doposud neměli možnost zažít), zážitek z kvalitní dramatické předlohy, zážitek ze hry a v neposlední řadě zážitek z práce ve skupině.

3. PLÁN DÍLNY

Po dobu celé dílny jsem se chovala mírně direktivně, ale s civilním a sdílným vedením. Snažila jsem se působit profesionálně - tedy jistě, upřímně, autenticky a motivačně. Nalezla jsem vhodnou rovinu pro práci s touto dospělou skupinou. Tedy, že je lektor vůdčí a přesto vlídný. Jelikož se ve skupině dobře známe, podařilo se nám na sebe rychle napojit a vzájemně jsme se podporovali a motivovali. Komunikace a sdělování pokynů probíhala civilně, často

obohacovaná o prvky humoru, který jsme na obou stranách vítali. Snažila jsem se být stále na skupinu napojená, ať už jsem se do některých aktivit sama zapojila či byla pozorovatelem. Pokud měla skupina pracovat samostatně, byla jsem na blízku, ovšem zároveň jsem dávala skupině prostor pro vlastní práci, do které jsem nechtěla zasahovat a nechtěla jsem, aby měli účastníci pocit mojí kontroly. Pokud jsem vnímala nějaké nedostatky, rozpaky či otázky, ke skupině jsem přišla a pomohla je nasměrovat.

Dílna se po oba dny uskuteční ve velkém tanečním a koncertním sále Základní umělecké školy. Celá podlahová plocha je pokryta kobercem, což poskytuje komfort pro vedení lekce. V sále je nízké podium, které bude využíváno jako zvláštní prostor, kde se budou odehrávat některé důležité dramatické situace. Podium bude využíváno jako zasedací místnost, kde se konají městské schůze.

Během dvoudenní dílny bude využíváno zrcadlo, které se nachází přímo ve velkém sále. Jedná se o celou zrcadlovou stěnu. Po dobu dílny bude zrcadlo využíváno jako informační portál, který má zprostředkovávat důležité informace (výstižné věty z textu, hesla, profily charakterů postav, zásadní otázky). Již získané informace budou neustále na zrcadle k dispozici. Celé zrcadlo je možné skrýt závěsem, se kterým bude také pracováno, neboť budu postupně odhalovat různé části zrcadla s novými informacemi.

Na velký sál přiléhá místnost, která bude sloužit jako zázemí pro účastníky.

3.1. První den dílny s průběhem a hodnocením dílčích kroků

Dílna byla zahájena v 10:00, přičemž sraz v ZUŠ byl domluven již na 9:45. Plánovaná délka dílny je do 18:00. Pauza na oběd bude 1,5 hodiny. Dílčí přestávky se budou odvíjet od potřeby a únavy účastníků.

Cíl dne: Prozkoumání života v Gülennu prostřednictvím postav a situací. Poznávání a dotváření charakteru postav.

Ráno přišli všichni účastníci včas a v dobrém rozmaru. Atmosféra byla již od rána vřelá a přátelská. Účastníci nevěděli, co je bude po dobu dvou dnů čekat – což bylo i mým záměrem, protože jsem tím chtěla vzbudit o to autentičtější zážitek. Patrně to vyvolalo i mírnou nervozitu před začátkem dílny.

Chtěla jsem vytvořit bezpečnou atmosféru a pocit komfortu, takže jsem všechny vřele přivítala a před začátkem nabídla kávu a po celou dobu dílny byla k dispozici bábovka. Jelikož jsem věděla, že v prostorách základní umělecké školy strávíme dva dny a někteří účastníci

absolvují dílnu na úkor svých rodin i povinností, bylo pro mne důležité jim náš společný čas co nejvíce zpříjemnit a navodit pocit uvolnění a tím podpořit jejich otevřenost, vstřícnost a chuť pracovat i tvořit.

Dále již uvádím konkrétní plán lekce společně s reflexí dílčích kroků:

1. Naladění a aktivování skupiny

A) **Chůze prostorem** (Stůj, jdi, tleskni, vyskoč + obrácený význam pokynů)

B) **Kruh a počítání** (Po jednom se účastníci snaží napočítat do co nejvyššího čísla. Pokud řeknou číslo dva hráči najednou, začne se počítat znovu od 1)

C) **Společný výskok** v kruhu.

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Zpočátku se účastníkům příliš do fyzického pohybu nechtělo, ale během krátké chvíle se je podařilo aktivovat.

Po dobu celé zahajovací části se postupně dařilo skupině na sebe napojovat. Protože nejsou zvyklí takto koncentrovaně pracovat, častokrát jim nevydrželo napětí po celou dobu jednotlivých cvičení, leč o to usilovali. Vždy se našel někdo, kdo napětí ve skupině narušil vtipným komentářem. Dále se často objevovalo hlasité sdílení vlastních pocitů. Toto chování přisuzuji tomu, že všechny výše uvedené aktivity dělali účastníci poprvé a bylo to pro ně něco jedinečného - potřebovali ventilovat své překvapivé pocity a reagovali tím na mé zadání. Dá se i říci, že tímto mohli maskovat svoji mírnou nervozitu z toho, co dalšího přijde.

Po dobu cvičení jsem skupinu zvenčí vedla a instruovala. Pokud se skupinové napětí a naladění začalo rozpadat, nebo se přestávali soustředit na zadání, upozornila jsem je na to, co je cílem cvičení, tedy napojení a vnímání skupiny. Takřka okamžitě se všichni opět pokoušeli budovat napětí a vnímat pozorně jeden druhého a celou skupinu.

Ad A) Chůze prostorem

Chůze prostorem s úkoly byla pro skupinu zdrojem zábavy a uvolnění, jelikož se ve cvičení objevují vtipné momenty, když se obrátí význam jednoduchých pokynů (stůj=jdi, jdi=stůj, tleskni=vyskoč, vyskoč=tleskni). Tyto momenty umocnily vřelost atmosféry a podpořily dobrou sobotní náladu. Což hodnotím jako velké plus, protože jsem chtěla pracovat v příjemné atmosféře a zprostředkovat obecně pozitivní zážitky z celé dílny. Dále se podařilo

skupinu aktivovat i fyzicky. Docházelo i k bohatému vzájemnému vnímání celé skupiny, protože si účastníci museli hlídat, aby vyskočili vždy všichni společně, taktéž i tleskli, zastavili se a rozešli.

Ad B) Kruh a počítání

Oproti původnímu plánu jsem nechala skupinu stále se pohybovat v prostoru a za chůze plnit zadání cvičení. Usoudila jsem, že v tuto chvíli bude ještě dobré nechat účastníky v pohybu, aby se tělo zahřálo a zároveň si aktivně odpočinulo po předešlé aktivitě, která byla o něco náročnější.

Z počátku cvičení se skupina chovala zbrkle a nedařilo se jim napočítat ani do první desítky. Skupinu jsem tedy instruovala tak, aby se zklidnila a dali si na vše dostatek času, čímž budou moci lépe vnímat společné napětí a napojení.

Během krátké doby se skutečně začalo cvičení vyvíjet pozitivním směrem a ve svém závěru se skupině podařilo napočítat až do čísla 56, což je v tomto cvičení úctyhodný výkon, který svědčí o dobrém cítění celé skupiny, o společné citlivosti a vnímavosti. Je to pro mě indikátor toho, že soubor U.F.O. je na společnou práci napojen tím správným směrem.

Ad C) Společný výskok

Zde jsem již skupinu instruovala do statického kruhu dle plánu. Do kruhu jsem se zapojila i já, abych podpořila náš partnerský a bezpečný vztah.

Společný výskok se nezdařil, tak jak by měl. Stalo se to proto, že na některé jedince neblaze zapůsobil statický postoj v kruhu, protože poté, co museli velmi intenzivně vnímat vše kolem sebe, se najednou přestali koncentrovat na skupinu, ale začali vnímat pouze sami sebe. Místo toho, aby vnímali a budovali napětí celé skupiny a tím iniciovali společný výskok, tak budovali napětí pouze v sobě samých (každý potřeboval jinou dotaci času). Je otázkou, jestli se tak stalo proto, že tito jedinci byli již unavení po předešlém náročném soustředění, či se jen projevila jejich silná individualita, což v případě těchto jedinců je oprávněná domněnka.

I přes delší soustředění a budování společného napětí se nepodařilo skupině společně vyskočit, aniž by bylo zřejmé, kdo výskok inicioval.

Variantou toho, aby se společný výskok v této skupině zdařil, by bylo zasadit mezi cvičení další aktivity, které by podpořily fungování skupiny jakožto rovnocenného celku. Proto bych před výskokem zařadila ještě další chůzi prostorem s instrukcí společného zastavení a

společného rozejtí. Dále bych přidala společné střídání rychlosti chůze prostorem. Rychlosti chůze jsou na škále 1 až 5 (1 nejpomalejší chůze a 5 velmi rychlá chůze). Pro srozumitelnost zadání, bych nejprve skupině rychlosti zadávala sama. Až by si princip osvojili, nechala bych je svévolně rychlosti měnit a jejich úkolem by bylo vycítit, jakou rychlostí skupina právě jde a této rychlosti se přizpůsobit. Upozornila bych skupinu na to, že si nemají dávat žádná znamení ke změně rychlosti, že to musí vycítit a vyzorovat. Poté bych teprve zadala společný výskok v kruhu.

2. Informace (sedíme v kruhu)

- Jakým způsobem bude dílna vedena (co je strukturované drama, poznávání a dotváření postav, předávání postav ve skupině, hra v roli, improvizace, autenticita, tvořivost, úhly pohledů, reflexe)
- jaká je literární předloha

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Po 20-ti minutové rozcvičce jsme si sedli do kruhu. Odtajnila jsem účastníkům, co nás bude po dva dny čekat. Objasnila jsem, jakou metodou budeme pracovat a které techniky budeme převážně využívat. Dále jsem upozornila na to, že budeme příběh prozkoumávat pomocí postav, které budeme postupně utvářet a jejichž chování a charakter tak budeme po dobu dílny neustále rozvíjet. Skupinu jsem seznámila s principem práce, kdy si mezi sebou budou různě postavy předávat a aby se tedy nefixovali jen k jedné postavě. Požádala jsem účastníky o autentičnost – přirozenost, opravdovost jejich projevu, aby nemarkýrovali, nepřehrávali, ale aby naopak prožili příběh a žili postavou – naším úkolem není nikomu nic předvádět, ale hrát a existovat v dramatu společně. Také jsem uvedla, že nás po dobu dílny budou provázet reflexe, kdy budeme moci o našich prožitcích diskutovat a sdílet je.

Na závěr jsem odtajnila předlohu dramatu, kterou se budeme zabývat. Návštěvu staré dámy nikdo neznal. To pro mě bylo nejideálnější variantou, neboť nikdo nebude předjímat dopředu ani nebude ovlivněn originálem, a proto bude moci vzniknout opravu autentický proces.

Skupina přijala všechny informace sdílně a otevřeně.

3. Asociace na slovo „maloměsto“

Já: Protože se *Návštěva staré dámy* odehrává na švýcarském maloměstě, jaká slova vás napadají, když se řekne slovo maloměsto?

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Stále jsme zůstali v kruhu. Návaznost slov, které účastníci vyslovovali, se držela tématu. Objevovala se slova s neutrálním obecným významem, ale i negativní asociace (např.: pomluvy). Většina asociací odkazovala směrem k folkloru a dřívějším tradicím.

Takto si skupina jednoduchým způsobem zpřítomnila vše, co je obecně s maloměstý spojováno.

Do aktivity jsem se zapojila i já. Chtěla jsem ošetřit správné nasměrování toku asociací tak, aby nesběhly k jinému tématu.

4. Kam se dnes vydáme

Já: Güllen. Tak zní název města, ve kterém strávíme společně dva dny a o jehož obyvatelích psal Friedrich Dürrenmatt. Jsme ve Švýcarsku v 50-tých letech 20.století.

Güllen je kulturní město – dokonce významné tím, že si ho oblíbil Goethe, který tu přenocoval v hotelu. A Brahms tu zkomponoval své kvarteto. A Bertold Schwarz vynalezl střelný prach. Ani průmyslově město nestrádá – mají zde Bocmannovy podniky a Wagnerovy závody. Nezapomeňme na soukromníky a drobné podnikatele. A příroda? Ta je široko daleko neskonalé půvabná. Obyvatele městečka si toho, co mají, uctivě váží a cení. Güllen se dá vsutku považovat za květ Švýcarska.

• **Odkrytí zrcadel, kde jsou napsány otázky:**

Já: Přečtěte si sami pro sebe tyto otázky a zkuste si na ně v duchu odpovědět.

- *Myslíš si, že jsi spořádaný člověk?*
- *Jednáš a rozhoduješ se s přihlédnutím k etice, morálce a slušnosti?*
- *Jsi pro spravedlnost?*
- *Jsi schopný se pro někoho obětovat?*

Já: I obyvatelé městečka znali odpovědi na tyto otázky a vy se jimi na dva dny stáváte.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Během této aktivity jsme stále zůstali v kruhu. Začala jsem uvažovat nad tím, že dlouho sedíme a navíc na stále stejném místě. Někteří účastníci seděli, jiní polehávali. Jejich posed jsem nijak nekultivovala – jsou to dospělí jedinci, vědí, jak se chtějí usadit, navíc je víkend a ráno. Z jejich výrazů a pohodlného sezení jsem usoudila, že nebudu nic měnit a nechám je stále sedět a začala jsem vyprávět o maloměstě Gülen. Účastníci udrželi pozornost po celou dobu mého vyprávění. Cíleně jsem nechtěla dlouze město popisovat. Mým záměrem bylo výstižně město popsat a podráždit fantazii účastníků.

Po skončení vyprávění o městě se objevila zajímavá reakce ze strany Libora, který měl potřebu sdílet pocit, že město je až nereálně ideální a v takovém městě nechce být, protože mu to evokuje pohádku a tudíž je to pro něj nezajímavé a nebude ho dílna bavit. Na tuto situaci jsem reagovala tak, že jsem Liborovi potvrdila, že město je skutečně podezřele ideální, zároveň jsem ho upozornila, že jsme teprve na začátku příběhu, který se bude vyvíjet – více jsem nechtěla dopředu prozradit. Vzniklou situaci pozitivně podpořili i další účastníci, kteří můj argument kvitovali a motivovali Libora tím, že se určitě jedná jen o výchozí bod a že se tam něco stane. Libora to uklidnilo a pokračoval s námi dál. Řekla bych, že jeho obavy v něm ještě zůstaly, ale rozhodl se přistoupit na naši hru.

Následovalo odkrytí zrcadel s napsanými otázkami. To byl pro účastníky osvěžující moment. Nečekali, že za závěsem na zrcadlech něco bude napsáno. Příjemný údiv byl zjevný, což bylo záměrem. Otázky byly napsány bílým fixem přímo na zrcadlo, které odráží po celou dobu dílny vše, co se děje v místnosti - což může působit na skupinu silným dojmem, protože jsou neustále konfrontovány s těmito palčivými otázkami a v zrcadle se neustále odráží jejich jednání.

Během čtení otázek se ozývaly občasně poznámky účastníků, jakožto reakce na textový podnět. Poznámky signalizovaly, že účastníci už správně tuší, že situace v Güllenu opravu nebude až tak ideální, jinak by na takové otázky neměli za úkol odpovídat. Jejich stanoviska jsem záměrně nekomentovala, pouze jsem upozornila na to, aby prozatím vydrželi vyčkat bez komentářů, aby neovlivňovali další členy skupiny.

Většině účastníkům dělalo po celou dobu dílny obtíže, vyvarovat se veškerých komentářů poté, co se dozvěděli nové informace. Zjevně měli silnou potřebou dát najevo svoje stanovisko. Pakliže nemohli slovně, tak alespoň citoslovcem nebo významným gestem. Tyto potřeby vyjádření přijímám jako signál toho, že se dařilo budovat napětí postupným odkrýváním děje pomocí zajímavých zpráv či textů, proto měli účastníci potřebu se

bezprostředně vyjádřit k věci. Vysvětlují si to jako variantu jejich katarze a nepřímé zveřejnění jejich postoje k věci.

Vzhledem k tomu, že se některým účastníkům z počátku dílny vytrácela představa o tom, že jsme v avízovaných 50. letech, bylo by dobré příště zařadit krátkou debatu o 50. letech ve Švýcarsku a ještě přidat aktivitu související s dobou a místem.

V budoucnu by bylo možné zasadit techniku živých obrazů se zadáním; Švýcarsko, 50. léta a jejich představa o tom, jak vypadá nedělní odpoledne, kdy se v parku pořádá letní slavnost a všichni obyvatelé maloměsta se na ní sejdou. Situace by se na tlesknutí krátce rozehrála a opět zastavila. Následovala by reflexe toho, co jsme z obrazů vyčetli a co na nich bylo specifické pro tu dobu a místo.

5. Kdo tam žije a vztahy obyvatel

Já: Naším prvním úkolem bude vytvořit si základní charaktery postav obyvatel. Protože k postavám máme z textu jen pár informací, na nás teď zůstává vytvořit vše ostatní. Společně teď dotvoříme postavu starosty, učitelky, lékaře, faráře, policisty, hokynáře a jeho manželky.

A) Profily postav

Činnost: Na papíru je nakreslená silueta postavy s označením o koho se jedná a základní informace (viz.příloha č.1.). Silueta je uprostřed rozdělená na dvě poloviny (pozitivní a negativní vlastnosti). Společně vedeme diskusi o tom, jaká postava může být - vlastnosti dotvoříme a dopíšeme.

B) Krátké historky/situace

Činnost: Každý účastník si vezmu jeden profil postavy a vybere si jednu vlastnost, ke které vymyslí krátkou historku, ve které se tato vlastnost postavy projeví - tedy zasadí vlastnost do konkrétní situace. Čas na přípravu 5 min a poté samostatné prezentace historek v rolích postav. Takto se prezentuje všech 7 postav.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Otázky na zrcadle fungovaly jako propojovací most k obyvatelům Güllenu, kteří také na tyto otázky znali svoji odpověď.

Ad A) Profily postav:

Přinesla jsem doprostřed kruhu malý stůl, okolo kterého jsme se usadili. V tuto chvíli jsem již věděla, že sedíme skutečně dlouho a ještě dlouho budeme, protože máme tvořit profily sedmi postav. Rozhodla jsem se nechat stále skupinu sedět s tím, že pokud se začnou objevovat signály únavy nebo rušivého stereotypu, tak proces urychlím, nebo si dáme pauzu.

Na konci dne jsem se skupiny na tento moment zeptala. Kromě Jindřicha mi účastníci odpověděli, že sezení pro ně dlouhé nebylo a tvoření postav si užili. Jindřich mi řekl, že dlouhé sezení vnímal a začínalo mu vadit, naštěstí aktivita, kdy se tvořily profily postav, stereotyp sezení narušila a tvoření charakterů ho bavilo.

Během této aktivity jsem seděla stále v kruhu společně se členy a vedla jsem diskusi, během které vznikaly charaktery postav.

Během tvorby první postavy – starosta – jsme se nechali unést tvůrčím duchem a jeho postavu jsme tvořili nejdéle. Zpětně vnímám, že jsem měla být důslednější a diskusi vést k rychlejšímu pojmenování hned na začátku aktivity. Pro tvoření dalších postav nezbylo tolik času, ale především se začala projevovat únava účastníků.

Během tvoření profilů postav, začaly vznikat konkrétní situace a motivace jejich jednání, které jsme se posléze snažili pojmenovat výstižným slovem a to napsat do profilu. Objevila jsem, že bylo u řady postav těžké rozdělit vlastnosti jen na pozitivní a negativní. Proto jsme posléze začali psát i doprostřed postav takové vlastnosti, které jsou opravu na rozhraní nebo se v nich odráží obě hodnoty.

Stávalo se, že během tvorby charakteru se objevila protikladná tvrzení – v takovém případě začali účastníci fabulovat, proč tak postava jednala a co by to mohlo znamenat ve změně charakteru. Vždy jsme se společně dohodli na konečné vlastnosti i s odůvodněním, proč tomu tak je, nebo jak přesně je vlastnost myšlena.

Během tvorby profilů postav jsem fungovala jako element, který se snaží tvůrčí proces regulovat (aby se časově neprotáhl na tak dlouho, jako tvorba charakteru starosty), konkretizovat vnesená pojmenování a vracet případné odbočky od charakteru postav zpět k postavě a jejímu příběhu.

Občas se objevovaly tendence k hovoru o tom, koho naše postava připomíná z reálného života či filmu, případně se začali někteří vztahovat k osobním zkušenostem s touto vlastností – pokud jsem vyhodnotila, že takové informace už nesouvisí s tvořením naší

postavy a nijak ji nerozvíjí, nasměrovala jsem účastníky opět k postavě, která je originální a nemá být nikomu známému podobná.

Tvorbu postavy hokynáře Alfréda a jeho ženy jsem spojila (vzali jsme současně dva profily) a tvořili jejich charakter a příběh s přihlédnutím k vzájemnému ovlivňování, včetně vazeb mezi nimi. Způsobilo to zrychlení aktivity, i usnadnění uvažování nad postavou, protože se je podařilo snadněji konkretizovat a postavy na sebe mohly vzájemně reagovat, což usnadnilo proces vytváření konkrétních situací, ze kterých vzniká charakter. Z nově objevené vlastnosti jedné postavy, vyplývala přirozeně vlastnost druhé postavy.

Předem dané informace ke každé postavě (viz. příloha č. 1), zafungovaly jako dobrý podnětem k debatám a velmi dobrým vodítkem k nasměrování, jaká postava může být a bude. Jednotlivci aktivně a pozorně pracovali se vším, co jim bylo předem řečeno a od toho odvozovali další charakterizace postav. Předem zadané informace splnily svůj účel i v té rovině, aby postavy nevznikly monotónní – objevily se zajímavé charaktery, které disponovaly řadou pozitivních i negativních vlastností. Skupina vytvořila obyvatele, kteří navenek fungují harmonicky, tak jak se v Güllenu sluší, ale ledasco zůstává doma v soukromí postav.

Zajímavé opět bylo i to, že k postavám se dotvořily takové vlastnosti a informace, které jsou obsaženy i v originálním textu – například učitel (v našem případě učitelka) má problém s pitím – což je v závěru hry Dürenmatta pravdou. Že Alfréd usiluje o post starosty (do daných informací k postavě jsem to neuvedla. Pouze, že se politicky angažuje a je vážený občan města). Naší hře pomohlo i to, že jsme Alfréda vystavěli jako egocentristu a prospěcháře se sklony k marnivosti.

Další zajímavou náhodou bylo, že jsme starostovi vytvořili „kostlivce ve skříni“, přičemž jsme nevěděli, o co konkrétně se jedná a nechali jsme to budoucímu jednání postavy. Starostovo tajemství se opravu na konci dílny ukázalo. Vyšlo najevo, že starosta, jakožto mladý racionální muž, doporučil mladému Alfrédovi, Kláru zradit a opustit, aby si mohl následně vzít Tyldu a její hokynářství.

To, jaké vznikly postavy jsem v daném okamžiku hodnotila pozitivně, poskytlo nám to podpůrné prostředí pro náš příběh, i to, kam má dílna směřovat. Profily postav nabídly zajímavé osudy s dramatickým obloukem, který vynikne na samotném konci dílny.

Všechny profily hotových postav jsem postupně lepila na zrcadlo, aby byly plně k dispozici a bylo možné do nich dopisovat nové podstatné informace, které postavu potkají.

V příloze č. 10 uvádím jaké charaktery postav prvotně vznikly.

Ukázku nevyplněného profilu postav s vysvětlivkami uvádím v příloze č. 11.

Vyplněné profily postav uvádím v příloze č. 17.

- Dílčí pauza

Ad B) Krátké historky/situace:

Účastníci si sami rozebrali všech sedm postav (bez problémů a dohodou), vzali si papír a tužku a začali vymýšlet historku. Protože to byla první činnost, kdy mohli samostatně pracovat s postavou, byly cítit prvotní rozpaky – což je přirozené, neboť o postavách věděli skutečně malé množství informací. Ujistila jsem skupinu, že je to v pořádku a že teprve začínáme postavy dotvářet. Připomněla jsem jim, aby vycházeli z toho, co už o postavě vědí a mohou cokoli dourčit a přidat, pouze nesmí měnit daný charakter. Někteří poctivě příběh vypsali, jiný si psali body a dva účastníci si vše vytvořili v hlavě. Nikdo si nešel monolog předem vyzkoušet, ani si zkusit, jak postava stojí, či se pohybuje – všichni dali přednost improvizaci a momentu „odhalení“ – tedy, že divák i oni sami ztvární postavu až na místě.

Před tím než jsme začali veřejně historky prezentovat, jsem opomněla vysvětlit, komu budou postavy svoji historku vyprávět. Mým prvotním záměrem bylo, historku sdělit nám jakožto skupině účastníků dílny, přičemž přednašeč je v roli své postavy. Protože jsem toto nekonkretizovala, vzniklo několik historek, které připomínaly spíš etudy. Stalo se to proto, že si účastníci našli konkrétní situaci, o které nevyprávěli a přímo ji zahráli. Nebo si představili situaci, ve které konkrétním občanům města vypráví svůj zážitek.

Projev účastníků během vyprávění historek již opravdu působil jako hra v roli – někteří se potřebovali do postav stylizovat o něco více, a tím si dopomoci k lepší charakterizaci postavy, ovšem o to méně byl projev autentický. Zkušenější herci (Libor a Jindřich) působili přirozeněji, protože nepřemýšleli nad stylizací, ale pouze vyprávěli historku s vnitřním pocitem, že se jejich postavě skutečně stala. Právě o tento přístup mi především v dílně jde, tedy o zvnitřňování pocitů a pomocí toho pracovat na postavě. Celkový dojem z první hry v roli a přístupu k postavě, hodnotím pozitivně. Zdá se, že skupina uvítala možnost převtělit se do předpřipravených postav a doplnit tak nedourčenosti/mezery a nejasnosti. Krom

jednoho případu se skutečně podařilo obhájit či objasnit konkrétní vlastnosti a mohli jsme se přesvědčit o tom, proč postava uvažuje tak, jak uvažuje. Takto se podařilo zodpovědět i některé nejasnosti k charakterům konkrétních postav, u kterých nám chyběla odpověď „proč“ se postava tak chová, nebo co danou vlastnost zapříčinilo. I přes některé výraznější umělé stylizace, které dle mého úsudku byly způsobeny tím, že se účastníci snažili vžít do neznámé postavy, myslím, že podívaná i obsah historek byl na vysoké úrovni a objevovaly se kreativní nápady, které podporovaly vše, co se vyslovilo již v předchozí tvorbě charakteru. Díky chuti objevovat a nápaditosti skupiny, se podařilo vcelku rychle postavy konkretizovat.

Objevily se i případy historek, kde se mluvilo o dalších postavách, které jsme již vytvořili. Díky skupinové vnímavosti, citlivosti a schopnosti improvizovat nedošlo během vyprávění ke střetu informací – vždy korespondovaly s tím, co již bylo řečeno. Skupina aktivně a pohotově nakládala s novými informacemi - několikrát byla zasazena nová informace z předchozích historek do právě vyprávěné historky. Z toho vyplývá, že účastníci přistoupili na metodu postupné konkretizace postav a jsou ochotni přijímat stále nové poznatky, které ovlivňují postavu. Respektovali princip; co bylo řečeno, platí a bereme to do hry.

V příloze č. 18. uvádím poznámky účastníků z přípravy historek

6. Reflexe

- Jak hodnotí postavy? Jaké jsou mezi jednotlivci asi vztahy?
- Jaké bylo dotvářet charakter postavy? Co jim to nabízí v práci s postavou?

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Reflexi jsem zařadila až po aktivitě číslo 7.

Vníkala jsem, že pro tuto chvíli ještě není třeba reflektovat a debata bude zajímavější později. V předešlé aktivitě, tedy v aktivitě číslo 5, jsme reflektovali vždy poté, co každá postava dovyprávěla svoji historku – řekli jsme si, co nám to odhalilo a co vysvětlilo, případně jsme doplnili některý zásadní charakteristický rys do profilu postav.

7. Život ve městě – živé obrazy a rozehrání

A) **Já:** Rozdělte se na 2 dvojice a 1 trojici. Chvilí si povídejte o tom, jaký je asi běžný život v Güllenu.

Činnosti: Skupinky si povídají a já mezitím nalepím na zrcadla profily všech postav.

B) **Já:** Vyberte si 2 nebo 3 postavy (podle toho, kolik jich je ve skupince) a vymyslete běžnou situaci, ve které se tyto postavy mohou potkat. O této situaci si opět chvíli povídejte (proč vznikla, co bylo před ní a co by bylo po ní). Poté vytvořte živý obraz, tedy fotografii, která bude tuto situaci zachycovat. Máte 10 min na přípravu, pak si obrazy ukážeme. **Činnost:** Až se budou obrazy prezentovat, požádám účastníky, aby obraz na mé tlesknutí ožili a na další tlesknutí opět zastavili. Po každém obraze následuje krátká reflexe toho, co jsme v obraze viděli.

OBĚD

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Skupina se bez sebemenších problémů rozdělila na dvojice a trojice (podle toho, jak vedle sebe seděli) a odešli do ústraní debatovat na tím, jaký je běžný den v Güllenu. Vzájemně si popisovali, jak město vypadá, co v něm mají a jak ho vnímají. Po nějaké době, kdy jsem měla pocit, že určení místa a života v něm byl věnován dostatečný čas (cca 5min), jsem vedla skupinu tak, aby se opět stali tou postavou, za kterou vyprávěli historku. Zadala jsem, aby našli takovou situaci, kde se mohou postavy společně potkat (v rámci dvojice či trojice, ve které pracují) a vytvořili živý obraz neboli fotografii (osvětlila jsem, co živý obraz znamená) momentu, který tuto situaci vystihuje. Doporučila jsem všem, aby se o situaci nejprve bavili a poté si obraz šli vyzkoušet do prostoru. Ze třech skupinek si obraz v prostoru (spíše jen velmi technicky) vyzkoušely dvě. Zbývá dvojice vsadila opět na jistotu a obraz si pouze slovně popsala.

Během prezentace jsme se rozdělili na herce a diváky. První skupinka, trojice, se nastavila do svých pozic. Teprve tehdy mne napadlo, že by bylo lepší říct divákům, aby zavřeli oči a na znamení herců je otevřeli, tedy otevřeli oči ve chvíli, kdy budou už herci nastaveni ve svých pozicích a my si dostatečně užijeme iluzi fotografie. Od druhého obrazu jsme to tak již dělali.

- V prvním obraze jsme viděli situaci, kdy policista pokutuje lékaře - vášnivého řidiče automobilu, který spěchá za pacientem, a opodál stojícího hokynáře Alfréda Illa, který vše s velkým zájmem pozoruje. Mohu říci, že situace byla zcela výstižná a čitelná ještě

před rozehráním. Herci plně pracovali s držení charakteru své postavy – používali výstižná gesta, odpovídající nastavení těla i mimiku. (viz.foto č.3)²

Účastníci do této chvíli nevěděli, že se obrazy budou rozehrávat. Tato informace jim nebyla předem sdělena z toho důvodu, aby jejich rozehraný obraz byl skutečně improvizovaný a vycházel přímo z charakterů postav a situace. Na mé tlesknutí situace ožila a opět se zastavila. Rozehrání bylo zábavné a opět zcela výstižné – potvrdili jsme si, co jsme očekávali a opět nahlédli více do charakteru postav.

- Jako další obraz se nám ukázala hokynářka Tylda Illová, která vychvaluje svého manžela, jakožto budoucího kandidáta na starostu, u stávajícího starosty. Z prvotní pozice nebylo zcela zřejmé, o jakou situaci se jedná, ovšem po rozehrání bylo vše jasně řečeno. (viz.foto č.4)
- Třetí obraz zachycoval paní učitelku a faráře u zpovědi – paní učitelka se svěřuje otci se svým problémem s pitím a přikládá důraz na to, že nechce, aby se o tom kdokoliv dozvěděl. Pan farář jí dává moudré skromné rady plné pochopení. Z prvotní pozice posledního obrazu bylo zřejmé, že se jedná o faráře a dále jsme se dovtípili, že je u něho nešťastná paní učitelka. Po rozehrání bylo opět vše zcela jasné. (viz.foto č.5)

Obecně vnímám, že obrazy byly velmi dobře postaveny a rozehrány – pouze s menšími odchylkami, za které mohou menší či větší zkušenosti s divadelní tvorbou. Účastníci se drželi charakterů, které opět dokreslili a vdechli jim další povahové rysy. Postupně nám postavy oživaly doslova před očima. V tuto chvíli mohu říci, že tímto momentem dílny byl určen a ucelen charakter postav – drtivá většina postav si své charaktery nesla až do samého konce dílny (samozřejmě na ně působil další vývoj příběhu, ale postava byla vytvořena).

Mě i účastníky shlédnuté improvizace a odhalování charakterů přišlo velmi zábavné, což hodnotím pozitivně a mám radost z toho, jak účastníci pracují a snaží se s postavou pracovat s velkou zodpovědností a chutí.

- Reflexe předchozích aktivit:

Teprve po aktivitě číslo 7 následovala společná reflexe.

Shrnuli jsme si jaký je život v Güllenu podle toho, co jsme viděli a slyšeli.

² Všechny fotografie jsou umístěny v přílohách.

Vytvořili jsme město, které funguje velmi harmonicky, avšak jsou v něm individuální lidské osudy, které tak harmonické nejsou – řada věcí se skrývá před okolním světem a město zcela určitě není „svaté“ tak, jak se z úvodního popisu mohlo zdát.

Vznikají vazby mezi postavami. Účastníci byli schopni odvodit si, jaké jsou i další vazby a vztahy jednotlivých obyvatel aniž by je viděli společně v etudě. Logicky uvažovali a empaticky hodnotili podle toho, co už vědí, cítí a tuší.

Během reflexe jsme se zabývali i otázkou, jak se jim, jakožto tvůrcům divadla, pracuje s postavou. Skupina reagovala pozitivními reakcemi, že tvorba postav byla zábavná a pro mě zcela nová, že se s takovou prací ještě nesetkali a rádi by jí využívali i v divadelním souboru. Vnímají, jak se to posouvá jasným směrem a přitom to vzniká zcela přirozeně.

- OBĚD ve 13:15 – který pro celou skupinu připravili Honza s Liborem. Celá skupina (včetně mě) jedla společně ve velkém sále. Společně jsme prostřeli stůl. Libor zaběhl dokonce pro stáčené pivo a každý si mohl dát skleničku na posilněnou. Oběd se stal velmi příjemnou chvílí v komunitním duchu.

Pauza na oběd byla dlouhá pouze hodinu. Účastníci se dohodli, že chtějí začít dřív.

8. **Naladění** – asociace po kruhu na slovo Güllen

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Po hodinové pauze byl sice patrný útlum po jídle, ale chuť do práce skupina neztratila.

V kruhu se rozběhla slovní asociace na slovo Güllen. Stalo se malé nedorozumění, kdy někteří tvořili asociace na slovo jako takové (foneticky) – například Güllen-drogerie a nespojili si to z naším maloměstem, tak jak jsme ho doposud vytvořili. Protože si toho všimli i ostatní, že slova příliš s naším městem nesouvisí, asociace byly přerušeny a zadání jsme upřesnili. Pak vše pokračovalo bez problémů a skupina se zvolna opět naladila na náš městský příběh.

9. **Obecní porada**

A) **příprava**

Já: Celé město se jednou za čtvrt roku sejde na obecní poradě. Během porad se řeší chod města, důležité záležitosti, osobní i veřejné zájmy. Navíc je to chvíle, kdy se všichni obyvatelé společně setkají. Každá porada je zakončena večerní zábavou s hudbou.

Ted' se opět stanete někým z Güllenu (rozdám jim role našich vytvořených postav). Vezměte si papír a tužku a připravte si krátký monolog toho, co by vaše postava chtěla na poradě říci. Pro inspiraci vám ukážu list s tématy, která se na güllenských poradách obvykle řeší. Najděte si místo, kde se vám bude dobře tvořit a poté zahájíme poradou, kde můžete přednést svoji řeč.

Obvyklá témata:

- *prosby a požadavky na změnu v obci*
- *vzkazy obyvatelům*
- *zpráva pro významné osobnosti města*
- *nabídky*
- *poptávky*
- *stížnosti*
- *varování*
- *poděkování*
- *upozornění*

B) porada a improvizace

Já: Ted' vás všechny zvou na poradou (všichni se usadí do připravené „jednací místnosti“ v čele s židlí a stolem pro starostu) a poprosím starostu, aby uvítal všechny obyvatele a zahájil poradou, kde se každý může přihlásit o slovo. Právě začínáme improvizovat v rolích a dané situaci – mějte na paměti, jakou postavu hrajete a jaké jsme jí dali vlastnosti – můžete postavu dotvářet, ale nesmíte měnit charakter.

Činnost: Volná improvizace. Pokud by se zdálo, že situace nikam nevede nebo že už se nikdo nechce vyjádřit, vstoupím do hry jako tajemnice a poradou nasměřuji k ukončení.

C) živé obrazy večerní zábavy

Já: Každá obecní porada je zakončena příjemnou večerní zábavou s kapelou. Stále jste svými postavami – připravte během 5ti minut společně 5 živých obrazů z toho večera. Obrazy jdou chronologicky za sebou od začátku zábavy až po její konec.

Činnost: K vymýšlení obrazů pustím účastníkům hudbu – bujarou německou dechovku

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Ad A) Příprava

Vyprávěla jsem skupině o güllenských obecních poradách se zábavou – jak to na nich

chodí a jaká je večerní zábava.

Dala jsem losovat postavy. Protože jsem se chtěla vyhnout tomu, aby muži hráli ženy, došlo k výměně, některých postav dohodou mezi jednotlivci tak, aby pohlaví odpovídala skutečnosti. Zpětně musím uznat, že to bylo krkolomné a příště by bylo vhodnější postavy rozdat přímo. Dodatečné výměny postav podle pohlaví nezpůsobily žádné konflikty.

Prakticky vždy během losování postav docházelo k nějakým dodatečným výměnám postav, protože se stávalo, že někdo by hrál opět stejnou postavu, anebo by muž hrál ženu (což jsme i 2x na přání účastníků vyzkoušeli). Dodatečné výměny proběhly bez problémů a velmi vstřícně. Toto funguje u skupiny dospělých, potažmo starších dětí. U mladších dětí (v takto malém počtu osob) bych role měla jednoznačně rozdělit tak, aby k dodatečným výměnám nemuselo dojít a nevznikaly tak rozpačité situace.

Po vylosování postav jsem předložila před skupinu list papíru s obvyklými tématy obecních porad, ze kterých čerpali inspiraci a samostatně si určili, co chtějí za svoji postavu na poradě oznámit. Dopředu věděli, že za chvíli začne hromadná improvizace a budou již hrát v roli. Vytváření monologu na poradě trvalo jen několik minut – skupina pracuje rychle. Nikdo si nezkoušel nic dopředu. Svoji postavu hodlali rozžít až během improvizace. Jelikož se ve většině případů celé dílny stávalo, že účastníci šli hrát bez vnější přípravy (nevyzkoušeli si to předem), značí to jejich jistotu (z dostatku informací) v práci s naší postavou, a dobrou schopnost improvizace a možnou sebedůvěru. V tom, že si svůj výstup předem nevyzkoušeli jistě hraje roli i ostych před ostatními, kteří také nezkoušejí dopředu. V některých momentech dílny, se ale našli i jedinci, kteří si svůj text či výstup zběžně vyzkoušeli. Ovšem, jak již bylo řečeno výše, převažovala takzvaná „hra na ostro“.

Během přípravy si byl trochu nejistý herec Martin, které měl ztvárnit postavu starosty. Nevěděl, jak by se měl starosta na poradě chovat a co vlastně říkat. Poradila jsem mu, aby si vymyslel, co by chtěl na poradě za sebe probrat a dále už se nebál jakkoliv improvizovat podle toho, jaký jsme mu dali charakter a jak se bude situace vyvíjet. Také jsem ho upozornila, aby počítal s tím, že bude v čele celé rady a bude ji vést s tím, že má i poslední slovo, jakožto starosta. Herec vše pochopil a toto upřesnění mu stačilo.

Uvědomuji si, že jeho rozpakům jsem ho vystavila svojí vinnou, protože jsem mu neřekla, že jakožto starosta bude mít o to těžší úlohu. Nepřiblížila jsem mu, jak by se měl v takové situaci chovat, protože se jednalo o první velkou improvizaci a první güllenskou radu. Na druhou stranu je vidět, že Martin pracoval svědomitě a záleželo mu na tom, aby mohl postavu plně

podpořit svojí hrou v roli – proto se ujistil, jaké jsou vlastně jeho a starostovy kompetence v rámci této hry.

Ad B) Porada a improvizace

Druhou částí tohoto bodu byla samotná improvizace – skupinová hra v roli.

Ještě před zahájením improvizace se účastníci nejprve usadili na místa, předem připravená k poradě (jednalo se o vyvýšené místo – nízké pódium sálu, kde byl v čele dlouhý stůl s židlí, před stolem byly dvě řady židlí – 3 a 3). Než se všichni usadili, spontánně řešili zasedací pořádek tak, aby korespondoval s významem a vztahy postav (lékař, učitelka a policista byli v první řadě. Illovi a farář v druhé). Tento zasedací pořádek se držel po dobu většiny porad – pouze s tou obměnou, když se stal Alfréd pro nás ústřední postavou, seděl již uprostřed v první řadě, a jeho žena v koutku druhé řady. Když se účastníci zkoncentrovali, opět jsem je upozornila, že od chvíle, kdy bude porada zahájena, je její vývoj zcela v jejich rukou, jen ať myslí na to, aby nenarušili charakter postav – mohou ho dotvářet, ale ne měnit. Poté jsem požádala starostu, aby zahájil schůzi.

Improvizace běžela v duchu toho, co může město z nové finanční dotace zbudovat, nebo kam by dotace mohla putovat. Padaly návrhy jako zbudování rybníka (návrh starosty, jakožto rekreačního rybáře), zavedení dnů hygienické prevence (lékařův zájem), dotace jako úleva hokynářství na daních, nebo podpoření produkce mléka a sýrů na faře.

Celá situace byla velmi živá a přesto ukázněná. Účastníci si dávali vzájemně prostor k řečnění, starosta vše velmi uvědoměle a pohotově vedl. Obyvatelé se vzájemně konfrontovali a reagovali argumenty i protiargumenty podle zájmů postav, které ztvárňovali. Byla to „přehlídka“ charakterů, ze které bylo zcela patrné jaký kdo je, s kým sympatizuje více či méně. Účastníci nehráli pro publikum, a proto se do postav o to více mohli ponořit. Vznikaly i komické situace, které byly stále brány jako součást hry a působily, jako velmi osvěžující element, který držel skupinu v zapáleném hraní.

Konečně, humor provázel celou sobotní dílnu a to je pro příjemnou atmosféru a chuť do práce žádoucí.

Porada trvala zhruba patnáct minut a bylo evidentní, že skupinu bavilo v situaci setrvávat. Protože se neustále nově argumentovalo a konfrontovalo, zasáhla jsem do situace jako kuchařka. Zaťukala jsem na dřevo a čekala pod pódium (jakoby za dveřmi) až někdo z porady zareaguje na ťukání a účastníci pochopí, že i já jsem v nějaké roli, na kterou oni musí reagovat. Starosta, byl nejbližší dveří vstal a šel zjistit, kdo narušuje poradu. Oznámila jsem

mu, že pohoštění už je v sále připraveno, a že by ty řízky mohly vychladnout. Odešla jsem. Starosta se vrátil na poradu, oznámil, že by porada měla dospět ke svému konci, protože chladnou řízky. Toho se chytli i dychtiví obyvatelé a dořekli poslední myšlenky a hrnuli se s nadšením na řízky. Tím porada skončila.

V původním plánu bylo, že pokud se porada nebude směřovat ke svému konci, zasáhnu jako tajemnice. Roli kuchařky jsem zvolila proto, že na poradě už někdo z postav zmínil, že už má hlad a těší se na pohoštění. Této poznámky jsem se chytla. Přijít jako kuchařka jsem vyhodnotila jako osvěžující i účinnou variantu, protože na jídlo na stole, je velmi dobrá motivace k rychlému ukončení porady.

Do přílohy vkládám fotografie z obecní porady (viz. foto č.8, č.9)

Ad C) živé obrazy večerní zábavy

Hned jsem oznámila další aktivitu, což byly živé obrazy - pět chronologicky jdoucích obrazů večerní zábavy – jak se vyvíjela až do svého konce.

Účastníci si mohli první obraz předpřipravit (říct si základní princip fungování obrazů) a poté věděli, že další obrazy budou tvořit na místě. Pustila jsem hudbu (svižnou německou dechovku), dala chvíli na domluvení a poté jsem oznámila, že zavřu oči a až se postaví do prvního obrazu, dají mi znamení a já otevřu oči. Hudba dostala skupinu do opět veselé a bujaré nálady. Zároveň vymýšleli, co by v pěti obrazech mělo být vidět, aby byly jasně patrné i charaktery a vztahy postav. Na vztahy začíná být kladen čím dál tím větší důraz, což je signál toho, že charaktery jsou již více či méně jisté a teď se utváří složitější struktura města. Navíc je to indikace toho, že skupina je produktivní a zaujatá.

Během hrající hudby vzniklo 5 výstižných obrazů, které byly dokončením toho, jaký je život v Güllenu a jaké vazby mezi postavami jsou. V obrazech bylo jasně vyjeveno to, co účastníci o postavách věděli a dokázali to vyjádřit v 5 momentech velmi výstižně. Stejně jako předchozí improvizace, i tvorba obrazů byla akční záležitostí a skupinu bavilo situace tvořit. Podařilo se jim, odhadem během minuty, každý obraz vystavět. Pracovali tiše, jen se základními organizačními poznámkami tak, abych neslyšela, co v obraze bude – nechali mi privilegium užít si obraz jako hotový celek, aniž bych dopředu věděla, co v něm mám hledat.

V příloze přikládám fotografie obrazů (viz. foto č.10, č.11, č.12, č.13, č.14).

- Reflexe

Po tomto bodu jsem vnímala silnou potřebu účastníků k reflexi, a proto jsem ji zařadila. Opět jsme si zkonkretizovali, jak jednotlivé postavy fungují a jaké jsou mezi nimi vazby. V příloze číslo 12. uvádím shrnutí toho, jak se pro tento moment postavy vyvinuly.

Dále jsme v reflexi sdíleli naše nadšení z tvorby. Účastníci jsou spokojení, naladěni, aktivní. Únava zatím není znát.

Zatím všechny reflexe, které jsme měli, byly živými debatami, kde zazněli zajímavé fabulační domněnky, trefné postřehy v rámci naší hry i divadelní tvorby. Reflektovali jsme práci s postavou v kontextu toho, v jaké fázi práce se právě účastníci nacházejí.

Během reflexe se objevily poznámky o tom, že situace ve městě je opravdu podezřele pozitivní a že jistě přijde nějaká zásadní událost. Tyto domněnky mi připravily prostor pro zlom v dramatu. Nechávám skupiny sedět/ležet a s pokynem, aby si udělali pohodlí, přináším další informace o Güllenu.

10. Krach

Já: Posadte se. Můžete si zavřít oči. Teď vám povím, co se v Güllenu stalo dál, protože se posouváme v čase. Staly se nepříjemné věci. Celé město žije v nuzných podmínkách, protože už několik let krachuje. Továrny i podniky jsou zavřené, doly a uhelny prázdné, podnikatelé i drobní obchodníci krachují. Z města se prodává vše, co se ještě dá – dokonce i kostelní zvon. Güllenu hrozí exekuce. Domy jsou oprýskané a špinavé, ulice jsou zanedbané, na zdech visí roztrhané plakáty. Lidé v ulicích vypadají unaveně a bez života. Obecní porady se konají už jen jednou ročně a bez zábav. Jediná témata, která se tam probírají, jsou:

- *Žijeme z poukázek na polívku*
- *Žijeme z podpory pro nezaměstnané*
- *Copak to je nějaký život?*
- *Živoření*
- *Na chcípnutí*

Činnost: Odkryji další část zrcadla, kde jsou tyto věty napsány

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

S vážností situace jsem sdělila účastníkům, co se ve městě po dobu několika let děje a jak se situace vyvinula – Güllen krachuje. Proč se to stalo, jsem nezveřejnila. Tuto informaci nechávám na případné zodpovězení následujícího dne dílny.

V místnosti bylo ticho, jako by skupinu situace v obci opravdu zasáhla.

Během mé poslední informace o tom, jak v poslední době vypadají güllenské obecní porady, jsem odtáhla doposud zataženou část zrcadlové stěny. Na zrcadle jsem odhalila věty obyvatel, které jsou na poradách často pronášeny – obyvatelé se s těmito tíživými otázkami, dennodenně konfrontují. Nahlas jsem všechny otázky přečetla a dala jsem účastníkům chvíli na to, aby vše vstřebali.

Na skupině bylo znát, že je situace zaskočila – nepříjemně a vlastně jakoby očekávaně. Byl to pro ně „náraz“, se kterým se musí náhle popasovat.

11. Život ve městě po krachu – etudy

Já: Slyšeli jste, co lidé ve městě teď prožívají a řeší. Opět se rozdělte na 2 dvojice a 1 trojici. Vyberte si ze zrcadla větu nebo věty, které obyvatele tíží a vytvořte situaci, ve které tato věta zazní (není to už situace na poradě). Máte čas na přípravu a poté si všechny situace ukážeme.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

V tomto bodě se skupina rozdělila na dvojice a trojici (se kterými ještě nespolečně pracovali) a opět si vylosovali nové postavy (to jsem v původním zadání opomněla).

Dala jsem účastníkům pokyn, aby si vybrali některou z nově objevených vět na zrcadle a našli situaci, kde by ji jejich postava mohla pronést. Rozmístili se po skupinkách do prostoru, aby se nerušili a situaci slovně vytvořili. Nikdo si nešel nic reálně vyzkoušet.

Přípravu nebylo zapotřebí zbytečně prodlužovat – nikdo si nic nezkoušel a tím jsme ušetřili čas. Opět si věřili. V tom, jak se město a obyvatelé mohli proměnit, měli rychle jasno – nastínili si situaci, sdělili si, jak to působí na postavy a poté mohli vše rozehrát. Bylo zřejmé, že účastníci vzali celou situaci v Güllenu vážně. Vytvořili logické etudy toho, jak se postava mohla proměnit a jaké situace v tuto chvíli řeší. Životní zkušenosti účastníků dodaly celé této aktivitě reálné a autentické hodnoty, protože účastníci přistupovali k postavám tak, jak by se člověk zachoval v opravdovém životě. To, že skupina nezná předlohu, tudíž neví, jak by se postava měla podle originální předlohy chovat, společně s výše uvedenou poznámkou, umožnilo jejich přirozený herecký projev. Tím mohly doslova ožít postavy přímo na „jevišti“.

Po přípravě se skupina rozdělila na diváky a skupinku, která předvádí svoji etudu. Všechny skupiny si sami určily začátek a konec etudy - dohodli jsme se, že budeme začínat a končit štronzem. Účastníci si během hraní dávali vzájemně prostor. Logicky na sebe reagovali jakožto herci a reagovali zcela logicky i v jednání za postavy, které se pro tuto chvíli ocitly ve zcela jiné životní situaci.

Účastníci dokázali během krátkých etud vytvořit opravu tíživé až depresivní situace, což je důkazem toho, že nově přidané informace byly dostatečné k tomu, aby podnítily změnu atmosféry ve městě a s ní spojené proměny postav (ovlivnění postav).

Účastníci vše citlivě uchopili a dodrželi charaktery – dokázali vystavět takové situace, ze kterých bylo jasně patrné, co vše se v životě postav proměnilo a jak je to samotné ovlivnilo.

Soustředěná a přesná práce skupiny s postavami byla v této aktivitě fascinující. I přes tíživost tématu (možná právě pro to) byla skupina do práce zaujatá a jakoby přesně věděla, co která postava prožívá. Tento velmi empatický pocit jim mohla zprostředkovat metoda střídání rolí mezi všemi herci. Celková práce s postavou tak působí o to rychleji, přirozeněji v reakcích a emocích. Hra s postavou se začíná stávat logickou až psychologickou – protože účastníci nehrají jen každý sám se sebou (herec nehraje svoji jednu postavu), ale dobře zná reakce i druhých postav, jelikož se do nich mohl převtělit a sám přemýšlel nad jejich reakcemi a pocity. Herci to může dopomoci k osvojení vědomé práce na tom, že jeho chování ovlivňuje a utváří nejen jeho, ale i další postava - ať už v rovině cíleného jednání herce či v rovině jednání samotných postav.

Pokud se vrátím k tomu, co účastníci v etudách rozvinuli, bude to motiv solidarity a sounáležitost ve dvou etudách ze tří a to nezávisle na sobě.

- První z nich popisovala, jak učitelka sedí u lékaře. Dostala svrab, potřebuje pomoc a je v těžké situaci, se kterou se svěřuje lékaři. Protože učitelka nemá na zaplacení léku, lékař jí dá jednu mast (poslední, kterou tu náhodou má) zdarma. (viz. foto č.16)
- Druhá situace byla v hokynářství s Tyldou a starostou, kde Tylda šikovně zmiňuje nelehké živoření, a že si musejí lidé pomáhat – nenápadně směřuje starostu k tomu, že by pomohl nějaký nový pohled na věc (její muž by ho určitě měl). Starosta se cítí velmi vyčerpán celou situací, ale nechce takové město „hodit někomu na záda“ a odejít z funkce. To Tylda chápe a mluví pokorně. Do situace přichází farář a souhlasí se vším řečeným, nabízí proto prodej kostelního zvonu a tím chce městu pomoci. (viz. foto č.17)
- Jediná situace, která vnesla markantní obrat, byla etudy s policistou a Alfrédem.

Policista přišel o smysl života, protože lidé už nemají na placení pokut a on nic nezmůže – cítí se nepotřebný, méněcenný. S Alfrédem si notují, protože toho potkalo něco podobného. Nosí obnošené věci, se starostováním se stále nic neděje a tak se cítí ukřivděně. Společně s policistou si takto veřejně stěžují na takovéto soužení.(viz.foto č.18)

Nejdramatičtější proměnu prodělali policista a učitelka, kteří ztratili svůj smysl života, to proč chtěli v Güllenu být. Teď jsou z nich jen bezvýznamné figurky, které nemohou nic.

Ve všech etudách byly řečeny věty ze zrcadla a pokaždé s jinými okolnostmi. Zadané věty opět pomohly urychlit vznik a přípravu etud, protože účastníci nasměrovaly k možným konkrétním situacím. Mimo to, se jimi opět korigoval vývoj našeho příběhu tím směrem, který byl naplánovaný.

12. Reflexe

- Jak krach ovlivnil charakter postav? Je potřeba něco do profilů postav dopsat?
- Jak se vám postavy hrály? Co vám pomohlo a co bylo náročné a proč?

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Sedli jsme si pohodlně do kruhu.

Bavili jsme se o tom, jak celá situace v Güllenu vypadá nyní. Jak takové živoření zapůsobilo na jednotlivé obyvatele – vycházeli jsme z toho, co jsme před chvílí shlédli v etudách. Debatovali jsme o tíživosti takové situace a jejím dopadu na vztahy mezi postavami. Účastníci se tímto ještě více do situace ve městě ponořili a uvědomili si další poznatky pro naši další práci s postavami, neboť jim došly některé souvislosti.

Reflektovali jsme i jednotlivé postavy. Společně jsme se dohodli na vlastnostech a charakteristických jevech, které doposud v profilu postav chybí nebo které se vyvinuly až z tíživé situace – proto jsem požádala skupinu, aby každý dopsal k profilu své nynější postavy to, co je pro nás v tuto chvíli nové a důležité.

V příloze číslo uvádím, jaké charakteristické znaky jsme k postavám přiřadili

Poznámka k plánu dílny:

Během některé přestávky požádám 2 účastníky, aby si přečetli dialog starosty a Alfréda (viz. příloha č.3). Seznámím je s jejich budoucím úkolem.

Herec, který bude hrát Alfréda, dostane navíc k přečtení i text s novinovým článkem (viz. příloha č.2) a také ho seznámím s jeho úlohou.

- Pauza 15min

Během pauzy jsem oslovila Jindřicha a Simonu. Požádala jsem je, aby pro další hru v roli ztvárnili Alfréda (Jindřich) a starostu (Simona), ani jeden z nich v této roli doposud nebyl. Dala jsem jim k přečtení jejich krátký dialog a vysvětlila, o co jde a co by měli dělat. Jindřichovi, jakožto Alfrédovi, jsem navíc dala k přečtení i novinový článek, kde se píše o Kláříně příjezdu.

Jindřicha jsem zvolila pro jeho herecké zkušenosti a měla jsem v něm jistotu, že Alfréd vystoupí poutavě, bez přehrávání a situaci dobře vystaví tak, jak si žádá – neboť má dobré dramaturgické schopnosti.

Simonu jsem zvolila za starostu pro její racionalitu a taktéž pro smysl pro hru v roli a dobré citění/ vyhodnocování situací a reakcí.

Oba s tajným úkolem souhlasili a během pauzy se o dialogu v ústraní bavili.

13. Noční můry obyvatel

Já: Protože situace ve městě je stále tíživější, obyvatelé mají těžké sny. Často se jim zdají noční můry. O čem asi může mít noční můru starosta? A o čem třeba hokynař Alfréd? Rozdělte se na dvě skupiny. Jedna skupina připraví krátkou noční můru starosty a druhá Alfréda. Napřed si chvíli povídejte o tom, co vaši postavu nejvíce tíží a jak se může tato skutečnost proměnit v noční můru. Víte, že sny bývají často nevyzpytatelné až nelogické. Zkuste sen nacvičit.

Za 15minut se zde opět sejdeme a sny si ukážeme.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Objasnila jsem skupině, že takto dlouhé živoření a tíživá situace jistě člověka poznamená a to se promítne i do kvality jeho spánku – obyvatelům se z toho všeho zdají noční můry. Připomněla jsem, že ve snech je vždy něco založené na skutečnosti a dost

často to jsou absurdní i abstraktní výjevy. Rozdělila jsem je na dvě poloviny a dala čas na přípravu noční můry starosty a hokynáře Alfréda.

Skupinky si našly volný prostor, aby se nerušily. Nejprve o mûrách mluvily a poté začaly zkoušet. Bylo to více méně poprvé, kdy si účastníci etudy reálně nacvičili. Přestože jsem dala na přípravu 15 minut, skupiny pracovaly opět velmi rychle (ne na úkor kvality). Účastníci byli připraveni prezentovat své sny zhruba po osmi minutách.

Při prezentaci snů jsme měli možnost shlédnout originálně postavené momenty, které skutečně působily mrazivým dojmem.

- Starostovi se zdálo o tom, že leží pod hladinou rybníka, který nechal zbudovat z dotace (o této investici mluvit na poradě v aktivitě číslo 9). Děsivé personifikované ryby stojí nad ním a heslovitě mu vyčítají, že město krachuje kvůli němu. Zároveň ryby říkají zdánlivě nesmyslné fráze, což byly agresivní výjevy ze starostova dětství. V závěru snu se ryby promění v lidi, kteří nad ním stále stojí, ukazují na něj prsty a ukládají mu stav města za vinu. (viz. foto č.19)
- Sen Alfréda byl realističtější ale i přesto mrazivý. Kolem Alfréda procházejí lidé, kteří mu postupně zabavují vše co má. Skupina použila ve snu metaforu – když seberou Alfrédovi i starý svetr, který na sobě má, stojí před námi nahý, bezprizorní. Ve chvíli, kdy Alfréd stojí zcela sám bez ničeho, plazí se k němu jeho vyhladovělý syn. Alfréd mu nemá dát co k jídlu a syn mu umírá v náručí. Přichází jeho žena Tylda a vyčítá mu, jak to mohl dopustit, bere si jejich dceru a opouští ho. (viz. foto č.20)

Ve snu se objevil Alfrédův velký strach z toho, kam až ona bídná situace povede. Jeho sobecký strach o majetek přerostl až ve strach o vlastní život rodiny. To nám odkrylo, že i přes svoji sebelásku miluje rodinu a bojí se o její existenci. Doposud jsme lásku k dětem a rodině připisovali pouze Tyldě (a takto jsme s ní pracovali i v průběhu druhého dne dílny).

Avšak postava Alfréda byla obecně natolik vnímána jako negativní, že zůstala po oba dny jako negativní, sobecká a vypočítavá osoba.

Je fascinující, že nikdy nepadla zmínka o tom, že v originálním dramatu, má Alfréd syna a dceru. Účastníci věděli pouze, že má dvě děti. Až během snu se obě děti skutečně na syna a dceru konkretizovaly. Byla to ideálně přesná náhoda, která pomohla opět Alfréda více konkretizovat.

Z provedení snů jsem byla ohromena – byly emotivní, dobře vystavěné se smyslem pro dramatickousituaci. Je zjevné, že zkoušení etud má své opodstatnění. Tato aktivita

nabídla účastníkům uvolnění v tvorbě a prostor pro kreativitu. Přinesla jim zábavu a zároveň emotivní prožitek (především divákům), navíc si opět prohloubili charakter postav.

14. Naděje

A) mimořádná schůze – novinový článek

Já: Všichni obyvatelé byli svoláni na mimořádnou schůzku. Opět se stáváte postavami z města (rozdám role). Jste na poradě, kterou svolal Alfréd III. Prosím Alfréda, aby řekl, co nám chtěl tak naléhavě ukázat. Starosta může poradu zahájit.

Činnost: Alfréd předstoupí před skupinu a přečte útržek z novin (viz.příloha č.2). Herec předem ví, co má dělat.

B) dialog Alfréd a starosta

Já: Protože se jednalo o jedinečnou příležitost, starosta se hned chopil iniciativy.

Činnost: Předem domluvený herec ztvárňující starostu jde k Alfrédovi a přečtou společně dialog (viz. příloha č.3).

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Rozdělili jsme opět nové role postav. Nastala situace, kdy si Libor vytáhl ženu – Tyldu. Protože Libor velmi chtěl vyzkoušet postavu ženy, dohodli jsme se, že pokud dodrží její charakter a nesklouzne do exhibice, můžeme to zkusit.

Ad A) Mimořádná schůze – novinový článek

Oznámila jsem skupině, že Alfréd svolal mimořádnou schůzi v sálu hostince U zlatého apoštola (tak jsem již dříve zasedací místnost pojmenovala). Jindřich a Simona věděli, že toto je jejich chvíle, na které jsme se předem domluvili.

Herci začali v postavách přicházet na shromáždění. Zcela přirozeně se usadili na místa, která odpovídají jejich postavě a čekali, až starosta poradou zahájí. Starosta věděl, že má dát slovo Alfrédovi. Na vyzvání Alfréd nadšeně vstal ze svého místa a šel se postavit do čela shromáždění. Řekl, že objevil něco, co všechny bude určitě moc zajímat a budou také nadšeni.

Všichni bedlivě poslouchali, co jim Alfréd předčítá. Jindřichův projev byl pln pozitivního očekávání.

V příloze uvádím fotografii z mimořádné schůze (viz. foto č.21).

Ad B) Dialog Alfréda a starosty

Poté co Alfréd přečetl novinový článek, starosta plynule přešel do smluveného dialogu (oba účastníci měli stále k dispozici papír s textem). Simona s Jindřichem obohatili dialog o autentické poznámky svých postav. Jejich veřejný rozhovor byl všeříkající a zcela jasný. Z výrazů obyvatel bylo znát potěšení, ovšem, ne ze všech. Poté, co skončil smluvený dialog, se rozeběhla neplánovaná hromadná improvizace. Protože mi přišlo podnětné nechat situaci vyvíjet dál, nechala jsem ji běžet (času jsme měli stále dost). Skupina měla potřebu v situaci zůstat, sdílet pocity a dále situaci rozvíjet. V tomto momentu, kdy vyvstala naděje, jim bylo dobře a potřebovali se vyjádřit za svoji postavu.

Improvizace pokračovala tak, že každý řekl svůj názor na Kláru. Policista a učitelka byli skeptičtí a nechtěli ničemu věřit, dokud nebudou mít jistotu, že tomu tak skutečně je. Ostatní začali vymýšlet jak Kláru uvítat a co by bylo dobré udělat. Opětovně naléhali na Alfréda, aby s ní určitě promluvil a slibovali mu post starosti (další shoda s originálním textem).

Když jsem usoudila, že se účastníci dostatečně vyjádřili a začali se opakovat některá tvrzení, zastavila jsem hru.

Libor hru ženské postavy (Tyldy) vcelku zvládnul – až na občasná momenty, kdy z role vypadl pro zprostředkování vtipné poznámky. Jednou jsme ho museli stopnout v jeho přehnané reakci na to, že Alfréd měl za mlada poměr s Klárou – Tylda se tuto skutečnost dozvěděla prvně a začala nahlas úpět. Tak nahlas, že zastřela hlas mluvícího Alfréda. Do této situace jsem zasáhla oslovením Libora, mimo mě ho oslovili i další jednotlivci, protože to skutečně narušilo situaci a tok informací, které obyvatelé toužili slyšet. Libor se hned zklidnil a situace pokračovala dál. Liborovi toto „veřejné napomenutí“ pomohlo k větší koncentraci a pochopil, že teď není prostor pro vtipné exhibice, protože ostatní jsou velmi zaujatí situací, která právě vzniká a on je v tom ruší.

15. Myšlenky obyvatel – vzkaz

Já: Vezměte si papír a tužky. Napište myšlenku, pocit, či krátkou větu o tom, co napadá vaši postavu poté, co vyslechla vše, co se právě na poradě dozvěděla. Až dopíšete, můžete vystoupit z role. Nalepte vzkaz na zrcadlo ke své postavě. Přečtěte si, co napsali ostatní. Poté se můžete jít posadit do kruhu.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Po zastavení hry jsem rozdala skupině papíry a tužky. Požádala jsem je, aby napsali myšlenku, které v tuto chvíli jejich postavu napadá.

Účastníkům trvalo jen pár vteřin, než začali psát. Když měli dopsáno, vzali si svůj papír a sedli si do kruhu.

V příloze číslo 14. uvádím myšlenky, které byly na papíru napsány.

16. Reflexe

- Co znamená Alfrédova zpráva po město? Co pro naše postavy?
- Jak se vám pracovalo s postavami teď? Jaké změny vnímáte a proč se staly?
- Co si o takovém městě a jeho obyvatelích zatím myslíte?
- Jak byste zhodnotili dnešní práci?

(Plánovaný konec dne)

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Reflexe začala tím, že každý přečetl nahlas myšlenku postavy, kterou v improvizaci ztvárňoval. Bavili jsme se o tom, co vedlo postavu k tomu, napsat takovou myšlenku a jak si budoucí situaci ve městě představuje. Z psaných myšlenek je zřejmé, že zpráva o příjezdu Kláry a zpráva o jejím někdejší poměru s Alfrédem, vyvolala několik různých pocitů. Policista a učitelka zůstali skeptičtí a jejich vyhořelost je zjevná. Alfréd je odhodlaný získat post starosty. Tylda zasáhla informace o poměru, ale udržela si svoji pokornou a vstřícnou povahu. Starostovi jde o záchranu města, která by znamenala, že i on může s čistým svědomím konečně odejít do důchodu. Lékařovi zemřela žena a jedinou jeho radostí jsou automobily. Konečně by se jim opět mohl věnovat. Farář myslí na blaho celého města a službu Bohu.

Po odůvodnění všech myšlenek šli všichni účastníci nalepit jednotlivé myšlenky k profilům svých postav – bude nám to sloužit zítra jako připomenutí, v jakém rozpoložení postavy aktuálně jsou.

Diskuse poté dále pokračovala ve fabulačním duchu. Účastníci začali vymýšlet teorie, proč se Klára do města vrací. Proč odešla. Jak je možné, že Tylda o Kláře nevěděla. A jak se k situaci staví Alfréd. Diskusi jsem podněcovala tím, že jsem jejich domněnky nevyvracela, ani

nepotvrzovala, protože skutečný důvod Klářina příjezdu se dozvíme zítra. Také jsem diskusi usměrňovala, pakliže bylo třeba – například v momentech, kdy fabulace účastníků odbíhala od tématu nebo když začínali považovat za skutečnost něco, co dějovou linii originálního příběhu zavádělo jiným směrem – tedy zcela mimo děj, který zítra bude pokračovat.

Podařilo se mi během této diskuse v účastnících vzbudit velké napětí a zvědavost jak se situace bude vyvíjet. Protože jsme měli do plánovaného konce ještě hodinu a půl a můj původní plán sobotní lekce byl již ve svém závěru, rozhodla jsem se zařadit ještě aktivity, které souvisí s příjezdem Kláry do města.

Vyhodnotila jsem, že pokud jim zprostředkuji pouze její příjezd a setkání s osobou Kláry, tak nepřijdu o plánovanou gradaci dějové linie během druhého dne dílny. Dále jsem se rozhodla zakončit den dopisy, které si Klára a Alfréd mezi sebou vymění – usoudila jsem, že napětí pro práci do druhého dne ještě zvýším, pokud se účastníci dozvědí nové informace právě z dopisů a budou vědět, že Klára má pro finanční injekci města jednu podmínku. Pokud tímto sobotní dílna skončí, účastníci budou dychtiví a plní otázek. V tomto momentu jsem se je rozhodla zanechat a pokračovat druhý den.

17. Text – příjezd Kláry Zachanasjanové

Já: Teď jsme si připomněli, co jsme včera vytvořili, co město prožívá, i co prožívají obyvatelé. Pohodlně se posaďte. Posouváme se o několik dní v čase kupředu. Dám vám část textu, který si každý pro sebe přečtete – zkuste se zaměřit na chování postav a o čem jejich chování svědčí. Tady je text (viz. příloha č.4)

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Účastníci zůstali v kruhu po debatě a pohodlně se usadili. Dostali výňatek původního textu (přepsaný a upravený do zjednodušené verze). S dychtivým očekáváním četli, jak děj pokračuje. Zaujatost příběhem je patrná z fotografie v příloze č.22. V průběhu čtení jednotlivci neverbálně reagovali na text. Většinou se ozývaly těžké či významotvorné oddechy, občasné doprovázené zvukem. Na konci četby byl na skupině znatelný pocit překvapení, ale i úlevy z toho, že přesně toto tušili už dlouho (nasvědčovaly tomu i některé verbální projevy).

- Společná reflexe textu:

Po přečtení textu jsem mimo plán zahájila krátkou debatu na téma Klára. Učinila jsem tak proto, že jsem cítila, že skupina je z jejího výstupu, byť jen v psané formě, rozladěná a potřebují své pocity sdílet a rozvinout. Ujistila jsem skupinu, že postavu Kláry oni sami již charakterizovat ani konkretizovat nebudou, a že se mohou soustředit pouze na jejich vytvořené postavy. Tím jsem v účastnících uklidnila mírnou nervozitu z toho, jak mají s takovou ženou pracovat. Vzhledem k tomu, jak hluboce skupina pracuje s postavami našich obyvatel, jsem usoudila, že budou cítit potřebu poznat dobře i Kláru. Skupina velmi ráda debatuje, dostatek času jsme měli, a proto jsem neviděla důvod, proč debatu na téma Klára nezahájit.

Bavili jsme se o tom, jak na ně Klára působí, co si o ní myslí. Co vše se z textu dozvěděli o její postavě a jaký je asi její charakter. Co víme určitě a co jsou naše domněnky.

Protože v nich text vzbudil řadu otázek a spekulací, plánovaná aktivita „horké židle“ byla dobře zvoleným krokem pro jejich zodpovězení. Opět jsem debatu vedla tím způsobem, že jsem nevyvracela řečené domněnky, ale zároveň jsem jim je ani nepotvrdila. Debatu jsem držela u tématu Klára, a její vztahování se ke Güllenu.

Skupina byla stále aktivní. Což je pozoruhodné, neboť měli jen minimum přestávek, pracovní tempo bylo vysoké a do konce dílny (do 18:00) zbývala necelá hodina. Je to pro mne znakem toho, že dílna byla poutavě strukturovaná a předloha účastníkům zcela vyhovuje a naplňuje je. Skupinová dynamika je stále plynulá a svižná.

18. Horká židle – Klára

Já: Už víte, že Klára přijela do města, mohli jste si o její postavě udělat vlastní obrázek, ale řadu informací stále nemáte. Máte jedinečnou možnost, se miliardářky na cokoliv zeptat. Až si nasadím tento klobouk, přestanu být na chvíli Veronika a stanu se Klárou. Nezapomeňte, že její čas je drahý, takže neváhejte a ptejte se na vše, co by vám pomohlo pochopit její postavu.

Činnost: Já s kloboukem v roli Kláry. Informace ke Kláře čerpám přímo z předlohy (drama a film) a domyšlených informací (přehled informací o Kláře viz.příloha č.5).

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Poté, co jsem si nasadila klobouk, jsem se stala Klárou – pojala jsem ji jako suverénní, arogantní, ale upřímnou ženu, které má své zásady a s lidmi jedná narovinu. Svého vysokého postavení si je dobře vědoma, podle toho se i chová. Naučila se vždy dosáhnout svého a

nikomu se nepodvolí.

Protože někteří jedinci stále polehávali na zemi a už na mne, jakožto na Kláru, začali mluvit, nejprve jsem je upozornila, že nehodlám marnit svůj čas s někým, kdo neví, jak se s dámou mluví. Aby se slušně posadily. Někteří kladli opor, hledali hranici. Protože jsem si trvala na svém a zmínila svůj odchod pryč, skutečně se posadili. Tím momentem byla zcela jasně nastavena hierarchie rolí. Na otázky jsem odpovídala přímo, podle potřeby i nejednoznačně, abych nevyzradila předem to, co se mají dozvědět až zítra.

Zazněly otázky typu, zda jsem přijela do Güllenu se zjištěným záměrem. Odpovídala jsem popravě, že ano, ale že důvod se dozvedí, až nastane ta správná chvíle. Taktéž jsem potvrdila, že rakev budu potřebovat ještě v Güllenu, ale proč jí mám, se též dozví ve vhodný okamžik. Objasnila jsem, kde jsem přišla k takovému bohatství a že jsem žádného ze svých manželů nezavraždila. Na otázku proč se chovám tak arogantně, jsem odpověděla, že mě to naučil život a pak, že si to mohu dovolit, protože mi patří svět. Na otázku jestli mám s někým ve městě nevyřízené účty, jsem odpověděla, že někdo takový by se zcela jistě našel. V takovémto módu otázek a odpovědí se nesla celá aktivita.

Účastníci se ptali na otázky především spojené s textem, který si před chvílí přečetli. Na mládí se ptali jen ve smyslu, zda jsem v Güllenu měla lásku – ano měla. Některé mé strohé odpovědi signalizovaly, že na otázku nehodlám více odpovídat a skupina tento princip komunikace rychle pochopila a více se nedotazovali.

Když polevila intenzita kladení otázek, tak jsem oznámila, že zodpovím poslední otázku a jdu si lehnout do místního hotelu. Účastníci byli mou suverenitou natolik uzemněni, že se již na nic nezeptali. Zvedla jsem se a odešla z místnosti.

- Společná reflexe po Klářině odchodu:

Když jsem se do místnosti vrátila jako Veronika - z přepadlých pohledů účastníků bylo evidentní, že si o Kláře musíme ještě promluvit. Tím z účastníků spadnou i nepříjemné pocity, které z Kláry mají.

Shodli se na tom, že se jedná o zámožnou a suverénní ženu, která moc dobře ví, proč do Güllenu přijela a že bude hybatelkou děje. Dále jsme hovořili o jejím charakteru. Občasně jsem doplnila některé informace (na dotaz nebo podle mého úsudku). Skupina z těchto získaných informací čerpala i během druhého dny dílny, kdy například spekulovali nad tím, proč Klára může jednat tak, jak jedná. Postava Kláry účastníky natolik zaujala, že plně využívali potenciál, který nabízí.

Skupina opět neodolala a debata sklouzla do fabulačních rovin. Řešili, proč Klára přijela. Že v jejím příjezdu určitě figuruje některá naše postava. Mohlo by se jednat i o to, že někoho zavraždí, nebo že přijela symbolicky pohřbít svoji minulost (proto rakev) a z Güllenu si udělá další vlastní podnik.

Nechala jsem skupinu nějakou dobu dedukovat. A poté jsem děj opět posunula. Nejprve jsem vyprávěla o tom, jak Kláru město uvítalo, kde se ubytovala a jak si hotelový pokoj zařídila. Zmínila jsem se i o tom, že Alfréd během veřejného uvítání bohužel nenašel moment, kdy by oni dva mohli zůstat o samotě, a proto jí napsal dopis.

19. Dopisy A+K

Já: Město Kláru uvítalo místní kapelou a nastoupením všech obyvatel. Zachanasjanová je zdvořile a formálně přijala a odešla si odpočinout do hotelu. Protože Alfréd nestihl své bývalé lásce nic soukromě říci, napsal jí dopis – tady je.

Činnost: Všichni si přečtou dopis od Alfréda. (viz příloha č.6)

Já: Klára na dopis odpověděla takto.

Činnost: Všichni si přečtou dopis od Kláry. (viz příloha č.7)

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Účastníci si opět posedali a polehali v kruh, u toho si četli dopis, který poslal Alfréd Kláře. Poprosila jsem je, aby opět vydrželi dopis nekomentovat, protože na to bude ještě prostor. Z jejich reakcí během čtení bylo znát, že přesně takového Alfréda znají a je to křivý člověk.

Po přečtení prvního dopisu, jsem oznámila, že Klára na dopis odpověděla – tato zpráva vzbudila všeobecná nadšení a touhu si dopis také přečíst. Předložila jsem dopis od Kláry. Ten byl pro účastníky do značné míry dotvářejícím materiálem pro posouzení postavy Kláry a jejího charakteru. I tentokrát doprovázely čtení neverbální projevy, které signalizovaly překvapení, či potvrzení si vlastních domněnek.

- Společná reflexe po přečtení dopisů:

Bavili jsme se o tom, co jsme se dozvěděli z obou dopisů. Debatovali jsme nad informacemi, které uvedla v dopise Klára a které nás směřují již konkrétnějším směrem. Tedy jaká Klára ve skutečnosti je, co se mezi ní a Alfrédem stalo a co se s ní stalo poté, když z města odešla. Tentokrát zazněly velmi konkrétní domněnky toho, jak se bude příběh vyvíjet

a jak skončí. Účastníci začali přemýšlet i nad tím, jakou podmínku, pro poskytnutí peněz městu, by taková žena asi mohla mít. Skupina usoudila, že to pravděpodobně nebude nic jednoduchého, vzhledem k tomu, jaká je. Nechala jsem skupinu v jejich spekulacích.

Několik minut před osmnáctou hodinou jsem debatu ukončila tak, že v tuhle chvíli nikoho nebudeme již dále rozvíjet ani konkretizovat. Uvedla jsem, že některé věci, které se v závěru dne logicky objevily, se možná stanou, ale také možná ne. Zítra se dostaneme k závěru celého příběhu.

Závěrečná reflexe sobotní dílny:

Jelikož jsme reflektovali po všech třech posledních aktivitách, závěrečnou reflexi jsme zaměřili spíše na naše dojmy, které byly do jednoho pozitivní. Účastníci byli nadšení, plní dojmů a příjemného rozčarování z toho, že nevědí, jak příběh dopadne a vše se dozví až další den. Požádala jsem je, aby si o originálním příběhu nezjišťovali žádné informace a vyčkali do zítřejšího závěru dílny.

S postavami se jednotlivcům pracovalo překvapivě dobře a snadně, uvítali by takový způsob tvoření postav i během tvorby inscenace v divadle.

Reflektovali jsme, že během dne nenastaly komplikace, vše probíhalo hladce a dílna utekla opravu rychle. Účastníci se necítili unavení nýbrž spokojení. Dílna pro ně byla zábavou a radostí. Řada z nich se s několika postavami identifikovala a mají pocit, že je dobře znají. Dokázali by v různých situacích za postavu přirozeně jednat.

Účastníci odcházeli domů spokojení a motivovaní do dalšího dne.

KONEC PRVNÍHO DNE

3.2. Druhý den dílny s průběhem a hodnocením dílčích kroků

Dílna byla zahájena v 09:30, přičemž sraz v ZUŠ byl domluven již na 9:15. Plánovaná délka dílny je do 16:00. Pauza na oběd bude 1,5 hodiny. Dílčí přestávky se budou odvíjet od potřeby a únavy skupiny.

Cíl dne: Prozkoumání děje dramatu prostřednictvím postav (se zaměřením na Alfréda a Kláru). Hlubší práce s postavou a psychologií postav.

1. Naladění a aktivování skupiny

A) **Chůze prostorem I.** (Stůj, jdi, tleskni, vyskoč + obrácený význam pokynů)

B) **Chůze prostor II.** (Společné zastavení, společné rozejití)

C) **Tai chi** (Pohybové cvičení - Koncentrace, uvolnění, kooperace) ³

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Již na začátku dne jsem měla informaci, že jedna z hereček dorazí o 45min později. Proto jsem se rozhodla, že protáhnu tento bod aktivit (doplním ho o další cvičení) a pokusím se podpořit vnímání a naladění skupiny jako celku – pokusím se koncentrovat pozornost jedinců na celek. Tímto vyplním vzniklý prostor 45-ti minut a bod číslo 2. již budeme absolvovat všichni společně.

Ad A) Chůze prostorem I.

Skupina hru již znala a očekávala tak stejný postup jako v předešlém dni, což se i potvrdilo. Účastníci zvolili rychlé tempo pro svůj pohyb a soustředili se na vlastní splnění pokynů. To, že už byla skupině hra známá, způsobilo narušování koncentrace, neboť jednotlivci věděli, kde jsou úskalí a pakliže nesplnili správně pokyn, způsobilo to narušení koncentrace, verbální projev a až posléze opět uklidnění. Tak bylo cvičení neustále narušováno. Zopakovala jsem skupině, co je cílem tohoto cvičení (vlastní koncentrace a její udržení, vnímání sebe i ostatních v prostoru, budování a udržení vlastního napětí a napětí celé skupiny, udržení neutrality). Až v momentu, kdy jsem skupinu zklidnila, začalo cvičení fungovat jak má a začalo postupně docházet k uklidňování. Ovšem nebylo dosaženo takové koncentrace jako předchozí den. Skupina působila necelistvě.

3

Ve cvičení jde o opakování pohybů. Členové skupiny stojí pravidelně rozmístěni do kosočtverce, jakoby stáli na značkách. V každém vrcholu stojí jeden člen – zbytek stojí vně kosočtverce. První člen stojící v cípu tvaru začne dělat pomalé plynulé pohyby, které připomínají cvičení umění tai chi. Členové za ním pohyby plynule opakují. Ten, který předvádí, za sebou nikoho nevidí. Aby měl jistotu, že zbytek skupiny pohyby stíhá a zvládá, musí pohyby předvádět skutečně pomalu a cviky by měly být dostatečně jednoduché a viditelné. Změna vedení přichází v okamžiku, kdy se vedoucí člen celým tělem otočí vpravo. Ostatní ho následují. Ten na koho se předvádětel otočil a stojí v cípu tvaru, přebírá vedení a předvádí tak, že opět na zbytek skupiny nevidí. Takto se skupina pomalu otáčí, až se vrátí k původnímu vedoucímu.

Tuto hru je dobré doprovázet vhodnou meditační hudbou, která navodí klidnou a soustředěnou atmosféru.

- Přidané cvičení – Chůze prostorem – kde stojí kdo

Jelikož jsem věděla, že skupina se potřebuje více na sebe napojit a vnímat, zařadila jsem cvičení, kdy se všichni pohybují volně po prostoru (rovnoměrně ho zaplňují) a vzájemně se kontaktují očima a snaží se mít přehled o celé skupině. Tuto fázi cvičení opět doprovázely drobné počáteční exhibice. Po pochopení druhé fáze, se skupina teprve začala soustředit na daný úkol. Tímto úkolem bylo se na můj pokyn zastavit, zavřít oči a ukázat tím směrem, kde stojí mnou řečený jedinec. Teprve po této zkušenosti se účastníci začali vnímat jako skupina a úkol se jim dařil.

- Přidané cvičení – Chůze prostorem – počítání

Protože jsem s touto skupinou chtěla vyzkoušet poměrně náročné cvičení, potřebovala jsem, aby se ještě více vnímali. Doposud jsem necítila plnou koncentraci. Zařadila jsem tedy obměnu sobotního cvičení (Kruh a počítání), kdy skupina počítá do co nejvyššího čísla, ovšem nestojí staticky v kruhu, ale pohybují se stále po prostoru. Skupina opět nasadila rychlé tempo. Zpočátku jsem je nechala, zda si svoji rychlost uvědomí sami. To se nestalo, a proto jsem jim připomněla, kam toto cvičení má směřovat a co je na něm podstatné. Skupina se zpomalila, začala vnímat a opět se jim podařilo napočítat do vysoké hodnoty a to 63, což byl ještě lepší výkon, než předešlého dne. Skupině se podařilo udržet koncentraci, protože měli silnou motivaci úkol splnit – již věděli, k jakému úctyhodnému výkonu se přiblížili v sobotu, proto chtěli udržet svůj rekord a snažili se jej překonat. V žádném jiném cvičení toho dopoledne se nepodařilo dosáhnout takové koncentrace a především jejího hromadného udržení.

Ad B) Chůze prostorem II.

Zadala jsem účastníkům pokyn, aby během chůze prostorem našli společný moment zastavení a posléze opět rozejití. To jsem doplnila o instrukci, že nesmím poznat, kdo inicioval zastavení nebo rozejití – je to plynulý pohyb celé skupiny (jakoby jednotlivce). Účastníkům tato aktivita šla o něco hůře než předchozí aktivita. Zpočátku se jim zdálo zadání těžké (komentovali zadání a doptávali se) a později zvládali úkol vcelku obstojně. Snazší pro ně bylo se společně rozejít než zastavit – u toho bylo většinou poznat, kdy první zastavení inicioval.

- Přidané cvičení – Chůze prostorem – omdlévání a záchrana

Toto cvičení jsem zařadila z toho důvodu, že ho sledávám velmi dobrým pro budování důvěry, bezpečí a jistoty ve skupině. Během tohoto cvičení je důležité již samotné vysvětlení pravidel, kdy se i sám lektor musí zklidnit a zcela vážně oznámit, že během hry se nikomu nic nestane, že to skupina nesmí dopustit. Toto cvičení je založeno na tom, že se kdykoliv může někomu udělat špatně a chce omdlít (zvedne ruku, řekne „já“ a poté padá dozadu – tři fáze), ostatní ho nenechají spadnout, ale co nejrychleji k němu běží a podepřou ho nebo zachytí – vždy zcela všichni. Ve stejný moment smí omdlít pouze jeden člověk, nikdy ne dva najednou. Protože skupina ráda pracuje motivovaně, toto cvičení by mělo posílit kooperaci a koncentraci. Důsledné vysvětlení pravidel účastníci skutečně přijali zodpovědně a do hry se s počátečními obavami pustili. Po několika pokusech, kdy se přesvědčili, že skupina funguje jako „záchranná síť“ se rozeběhlo cvičení naplno. Stávalo se ovšem pravidelně, že po zachycení jednotlivce skupina vypadla z koncentrace, protože účastníci nahlas sdíleli svůj prožitek z právě provedené záchrany (prožili strach o člověka a následně úlevu z jeho záchrany). Toto se po celou dobu aktivity nepodařilo odbourat, přestože jsem skupinu vedla k tomu, aby byli vždy připraveni na další záchranu a nepolevili ve svém napětí, vnímání celé skupiny a zároveň neztratili přehled o všech jednotlivcích v prostoru. Zážitek ze záchrany (i odhodlání k tomu, plně důvěřovat skupině a spadnout) byl pro jedince natolik silný, že nedokázali své pocity a emoce korigovat. Vždy trvalo několik desítek sekund, než se skupina opět plně soustředila, vytvořila napětí a poté někdo spadl a byl zachráněn. Vše vyvrcholilo tehdy, kdy Jindřich demonstrativně omdlel těsně poté, kdy byl někdo jiný zachráněn. Než stihla skupina plně zareagovat (přestože byli poblíž něho), Jindřich skutečně spadl. Tím jsem hru zastavila. Jindřich byl v pořádku, řekl, že očekával pád – byl jediný, kdo tuto hru zná již z dřívějšíka. Ví, co tato hra potřebuje, a svým pádem chtěl názorně skupinu přesvědčit o tom, proč je důležité z napětí a koncentrace nevypadnout. Za jeho obětavost jsem mu veřejně poděkovala a po ujištění, že je skutečně v pořádku jsem skupině nabídla přirovnání mezi touto hrou (respektive nutností nevypadnout z napětí a koncentrace) a hereckou tvorbou

- pokud stojí herec na jevišti, je neustále viděn všemi diváky a nesmí si dovolit ani na chvíli ze své role vypadnout či přestat hrát. Herec musí být na jevišti neustále v roli, neustále v postavě být připravený na to, že se kdykoliv cokoliv může stát a on bude muset reagovat za svoji postavu – tedy – musí být plně koncentrovaný a musí si udržet vnitřní napětí, aby byl připraven jednat za svoji postavu. Toto přirovnání účastníci přijali a pravděpodobně teprve teď pochopili, že i jakási chůze prostorem má daleko širší dosah, než by si dříve mysleli.

Ad C) Tai chi

Během mého vysvětlování cvičení (viz. Poznámka pod čarou na straně 58), byla na Liborově obličejí patrná jakási nevole pro takovou práci (to přisuzuji jeho tělesným proporcím a obav z neúspěchu). Zbytek skupiny byl překvapen a příjemně motivován. Abych měla jistotu, že pohyby budou plynulé, odpovídající zadání a zároveň nápadité, požádala jsem Andreu (tanečnici), aby byla v předním cípu a byla prvním předcvičujícím. Po zpuštění příjemné thajské hudby, se skupina začala pohybovat. Po několika desítkách sekund se podařilo skupině na sebe napojit tak, že působili zcela synchronizovaní, uvolnění a zároveň koncentrovaní. Dokonce i Libor, který se oprostil od svých obav či distancí, měl na obličejí spokojený úsměv stejně, jako ostatní členové skupiny. Pro mne, jako pro pozorovatele, to byl velmi silný moment plný harmonie, vnitřního klidu a souznění. Zároveň se mi naskytla velkolepá podívaná na plynulou, hromadnou, improvizovanou choreografii (viz. foto č. 23, č.24) Tato aktivita byla příjemnou tečkou za 35 minutovou rozvíčkou, kdy se až v jejím závěru podařilo skupinu plně napojit, zklidnit a koncentrovat.

- Po rozvíčce následovala 10 minut pauza, během níž dorazila i zpožděná účastnice.

2. Připomenutí vzkazů – na zrcadlech

Činnost: Připomenutí, kde jsme včera skončili. Zrcadla byla do této chvíle zakrytá. Až je odkryji, mohou si přečíst, vše co jsme včera vytvořili a v jakých pocitech a myšlenkách postavy aktuálně jsou.

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Tento bod se vlivem sobotního průběhu dílny proměnil v diskusi, která sloužila k připomenutí nejen toho, v jakých situacích a charakterových polohách jsme skončili, ale zároveň jsme si zrekapitulovali náš dosavadní děj a jeho zásadní momenty. Poté jsme se zabývali jednotlivými postavami – rekapitulovali jsme v jakém stavu i vztahu právě postavy jsou. Byla to zároveň možnost pro další konkretizaci postav – takto jsme mluvili o všech postavách, ovšem nejdéle o postavách Tyldy, Alfréda a samozřejmě Kláry, kterou účastníci neznají tak podrobně. Pokud jsem vnímala, že bych mohla postavu ještě podpořit předložením nějakého faktu, udělala jsem to – vycházela jsem z předlohy a toho, co bylo již předešlý den zveřejněno či vytvořeno.

Celá tato diskuse se protáhla asi na 15 minut, ovšem byla velmi plodná, účastníci se aktivně zapojovali a slovně rozvíjeli postavy i situace – bylo zřejmé, že nad postavami a jejich chováním, které je spojeno se situacemi, do kterých se dostaly, uvažují a je založeno na logice, prožitých pocitech a emocích. Tím, že si již na každou postavu mohli „vnitřně sáhnout“, jim dodává značnou míru empatie a stimuluje se tak jejich představivost i schopnost fabulovat.

Po ukončení diskuse jsme se přesunuli k bodu číslo 6. a mohlo začít güllenské shromáždění.

3. Text – příjezd Kláry Zachanasjanové

Já: Teď jsme si připomněli, co jsme včera vytvořili, co město prožívá i co prožívají obyvatelé. Pohodlně se posaďte. Posouváme se o několik dní v čase kupředu. Dám vám část textu, který si každý pro sebe přečtete – zkuste se zaměřit na chování postav a o čem jejich chování svědčí. Tady je text (viz. příloha č.4)

- Průběh a hodnocení aktivity: viz první den aktivita číslo 17.

4. Horká židle – Klára

Já: Už víte, že Klára přijela do města, mohli jste si o její postavě udělat vlastní obrázek, ale řadu informací stále nemáte. Máte jedinečnou možnost se miliardářky na cokoli zeptat. Až si nasadím tento klobouk, přestanu být na chvíli Veronika a stanu se Klárou. Nezapomeňte, že její čas je drahý, takže neváhejte a ptejte se na vše, co by vám pomohlo pochopit její postavu.

Činnost: Já s kloboukem v roli Kláry. Informace ke Kláře čerpám přímo z předlohy (drama a film) a domyšlených informací (přehled informací o Kláře viz.příloha č.5).

- Průběh a hodnocení aktivity: viz první den aktivita číslo 18.

5. Dopisy A+K

Já: Město Kláru uvítalo místní kapelou a nastoupením všech obyvatel. Zachanasjanová je zdvořile a formálně přijela a odešla si odpočinout do hotelu. Protože Alfréd nestihl své bývalé lásce nic soukromně říci, napsal jí dopis – tady je.

Činnost: Všichni si přečtou dopis od Alfréda. (viz příloha č.6)

Já: Klára na dopis odpověděla takto.

Činnost: Všichni si přečtou dopis od Alfréda. (viz příloha č.7)

- Průběh a hodnocení aktivity: viz první den aktivita číslo 19.

6. Shromáždění

Já: Jste opět obyvatelé městečka a jste na shromáždění, kam za malou chvíli přijde Klára – to budu opět já. Dostaneme se do situace, kdy je město v napětí a očekávání spásy. Všichni jsou zvědaví na podmínku pomoci. Nezapomeňte, že peníze už jsou takřka vaše, ale nesmíte nic pokazit. Takovou situaci teď ožijeme a rozehráme. Dodržujte charaktery postav, ale nebojte se improvizovat.

Prosím starostu, aby poradu zahájil a náležitě Kláru požádal o slovo.

Činnost: Rozdám role. Já jsem Klára. Sedíme na poradě (místo tomu určeno, je již připraveno z minulého dne). Rozehrávám situaci nasazením klobouku, a kladu otázky všem obyvatelům. Po hovorech sdělí svoji podmínku a poté odejde. Držím Klářinu povýšenost, hrdost a nesmlouvavost. Držím se níže uvedeného textu a otázek – improvizuji společně se skupinou. Po vyřčení podmínky, odcházím ze schůze pryč – vystoupím z role.

- Otázky, které Klára pokládá konkrétním postavám:
 1. Tylda Illová – Zestárla si. Žili jste s Alfrédem šťastně, co jsem odešla?
 2. Učitelka – Jak staré děti učíte? Učíte je spravedlnosti?
 3. Policista – Jste spravedlivý? A umíte občas přimhouřit oči? A obě?

4. *Farář – Dáváte rozhřešení hříšníkům? I když se jedná o vraždu?*
5. *Alfréd – Jak se mají děti? Já žádné děti nemám.*
6. *Lékař – Konstatujete u pacienta smrt? A můžete konstatovat srdeční mrtvici na vyžádání?*
7. *Starosta – Víte, že sem má namířeno státní exekutor?*

- *Klára: Poslala jsem zprávu, že služby exekutora nebudeme potřebovat. Dám městečku jednu miliardu. 500 milionů městu a 500 milionů rodinám. Mám ale jednu podmínku. Někdo z vás zavraždí Alfréda Illa. Své podmínky se nevzdávám a na své podmínce striktně trvám. Je mi jedno, jak dlouho to bude trvat. Jsem zvyklá čekat. Jedna miliarda za jeden život. Já počkám.*

❖ **PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:**

Po rozdělení rolí se někteří účastníci ujistili v tom, jaké postoje mají vůči Kláře (Alfréd zveřejnil, co mu napsala a vědí o možném příslibeném daru. Ovšem obyvatelé pro tuto chvíli více o Kláře nevědí, poprvé se s ní setkají až nyní). Postavy se usadily na svá místa na poradě – Alfréd seděl uprostřed vepředu. Poté jsem dala pokyn starostovi a ten zahájil shromáždění. Starosta uvedl Kláru jako významného milého hosta a udělal jí místo na své židli v čele shromáždění. Při mém - Klářině - příchodu obyvatelé tleskali, policista stál a salutoval. Usadila jsem se na židli a prohlížela si obyvatelstvo, se kterým jsem začala odměřeně komunikovat (viz. otázky výše). Klára byla důstojná a přesto arogantní, mluvila stroze, ale zpříma a hrdě. Obyvatelé působili sklesle, aby v Kláře vzbudili soucit a finance jim poskytla. Účastníci reagovali na Klářiny otázky autenticky a v odpovědích vycházeli z chování svých postav. Všichni působili v improvizaci přirozeně a opravdově, protože otázky, které Klára pokládala, byly nejen překvapující, ale i zavádějící – to postavy nutilo přemýšlet a museli najít takovou odpověď, která s ní koresponduje a zároveň nezhatí příležitost k záchraně města – tím byli herci zaneprázdněni a přestali přemýšlet nad tím „jak“ hrají, což vyvolalo opravdovost. Všichni, kromě lékaře, zvolili takovou odpověď, aby Kláru uspokojili – i kdyby jejich odpověď měla být otevřená/neurčitá. Lékař trval na tom, že za žádných okolností neporuší Hippokratovu přísahu a byl nesmlouvavý – setkali se dvě silné osobnosti. V tomto momentu jsem se ohlédla na starostu stojícího za mnou (mohl celou dobu nonverbálně komunikovat s obyvateli a naléhat, aby neodpověděli proti tomu, co chci slyšet – u policisty tomu tak bylo)

a pohledem jsem dala najevo, že to, co lékař řekl, není, co chci slyšet. Když ani starosta nevěděl, co by na to měl lékaři říci, otočila jsem se zpět a řekla, že počkám.

Poté co jsem vyslovila částku, kterou městu nabízím – panovalo převážně strnutí, které se po několika sekundách teprve proměnilo v počínající potěšení – toto jsem nechala chvíli zrát. Pak jsem kontrastem oznámila svoji podmínku dotace. Obyvatelé byli v šoku – očekávali něco drastického, ale takto radikální a konkrétní podmínku ne. Některé reakce odkazovaly k tomu, že to Klára nemůže myslet vážně. Alfréd se dokonce usmál jejímu požadavku. Starosta se pokoušel zakročít a velmi mírně se zeptal, zda to skutečně myslím vážně. Na to jsem odpověděla, že na své podmínce trvám a neslevím z ní. Pak jsem odešla.

Improvizace pokračovala plynule dál, aniž bych před tím k tomu vyběhla. Účastníci chtěli setrvat ve svých postavách a řešit vzniklou situaci.

Nejprve sdíleli své překvapení a opovrhovali její podmínkou. Pak se hovor stočil k otázce, zda je někdo schopen něčeho takového pro takovou částku – to všichni odmítali, ale tato otázka vyvolala dojem, že by nad tím měli alespoň uvažovat – což opět všichni odmítali. Policista se vymrštil ze svého místa a odešel z místnosti s tím, že nemůže být na místě, kde se plánuje vražda. Tím vzniklo volné místo vedle Alfréda a jeho žena Tylda si k němu šla sednout (seděla do té doby v zadu v rohu) a ujišťovala ho, že stojí za ním. Obyvatelé začali vymýšlet, jak by mohli Klářinu podmínku obejít a nepřijít o dotaci – začali uvažovat nad strategiemi, které posléze zavrhli, protože z Klářina chování cítí, že si vše pojistí tak, aby dosáhla svého, a bude chtít vidět Alfrédovu mrtvolu, na kterou si přivezla i rakev. Pak padla otázka, co vlastně Alfréd udělal tak strašného, že chce jeho smrt. Na herci, který byl v roli Alfréda, bylo vidět, že rychle vymýšlí, co se asi stalo – v tento okamžik jsem zvenčí zasáhla a dala instrukci, aby nikdo nevnášel žádnou novou informaci, o které neví jistě, že je pravdivá nebo se stala (podle toho, co již víme a co jsme vytvořili). To uklidnilo i ostatní – nemuseli sami vymýšlet zásadní informace, které by měly odpovídat takovému Klářině požadavku. Něž jsem nechala improvizaci pokračovat, ještě jsem sdělila, že tato situace končí okamžikem, kdy v zasedací místnosti nikdo nebude.

Dále během improvizace vznikaly menší konflikty mezi postavami (spíše konfrontace) a následně odešel pan farář, který potřebuje o celé této situaci rozjít. Alfréd chtěl zbylé obyvatele uklidnit tím, že si s Klárou potřebuje promluvit o samotě. Starosta nabídl Alfrédovi ochranu místní policie (kdyby náhodou). Tím se dali všichni do pohybu a odešli ze zasedací místnosti.

V příloze přikládám fotografii ze shromáždění s Klárou (viz. foto č.25)

- Společná reflexe po improvizaci:

Než jsme se dostali k dalšímu bodu, skupina měla potřebu uveřejnit své domněnky a pocity z toho, co se dozvěděli a právě prožili. Tomu jsem dala pár minut prostor a do debaty jsem nezasahovala – pouze tehdy, kdy jejich domněnky směřovaly jiným a příliš konkrétním směrem než bych v ději potřebovala – to jsem ošetřila na bázi příběhu – doplněním nebo konkretizací informací.

7. Myšlenky obyvatel

Já: Zůstaňte ve svých rolích. Postupně vás všechny obejdu a koho se dotknu, řekne myšlenku, která ho napadá potom, co si vyslechl podmínku.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Protože spontánní reflexí předešlé improvizace účastníci opustili své postavy, požádala jsem je, aby se opět vrátili do pocitů těch postav, které před chvílí hráli. Zavřeli si oči a vybavili si myšlenku, která po tom, co se stalo na shromáždění, jejich postavu napadá. Nechala jsem chvíli pro hledání myšlenek a pak jsem skupinu požádala, aby jejich vyslovené myšlenky, tedy myšlenky jejich postav, byly upřímné podle toho, co jejich postava skutečně cítí. Poté jsem každého obešla a při dotyku na rameno účastníci začali mluvit.

Všichni obyvatelé byli proti splnění Klářiny podmínky – převládalo zděšení a údiv z takového chování, které Klára předvedla. Policista byl zhnusen sám ze sebe, protože připustil, že by byl schopen porušit zákon, ale při takové podmínce nikoliv.

8. Reflexe

- Co se teď stalo a co to znamená pro město? Na čí straně stojíte?
- Napíšeme do profilů našich postav stanovisko konkrétní postavy (pro X proti)

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Postup tohoto bodu jsem obrátila – napřed jsme napsali do profilů postav jejich stanoviska.

Před tím, než začali účastníci psát stanoviska svých postav, tak jsem ještě krátce mluvila o tom, že tento verdikt je neveřejný a může vycházet z nehlubších pocitů a jedná se o

to, zda by jejich postava dala hlas pro, obětování či neobětování člověka pro záchranu celého města. Na dotaz jsem skupinu ujistila, že jejich rozhodnutí neznamena, že by jejich postava měla být tím, kdo Alfréda zavraždí. Dále jsem ještě uvedla, že se nerozhodují za sebe a za své vlastní hodnoty, ale za hodnoty postav. Jindřich měl s policistou a jeho rozhodnutím nejasnosti a požádal o delší čas na rozmyšlení. Souhlasila jsem, ale požádala jsem ho, aby své stanovisko zapsal do té doby, než půjdeme k další aktivitě.

Poté následovala reflexe. Napřed skupina mluvila o tom, co si o celé situaci myslí obyvatelé, kteří se začínají zabývat myšlenkou, co Alfréd udělal tak zásadního, že Klára žádá jeho smrt. Plynule se debata rozvinula k tomu, jaký byl v minulosti Alfréd obchodník a člověk (padaly argumenty pozitivní i negativní). Simona vzala do hry informaci, kterou máme obsaženou v profilu starosty a tím byl jeho „kostlivec ve skříní“, se kterým jsme doposud nepracovali - možná právě to, že starosta o celé situaci něco ví, je jeho „kostlivec“. Nechala jsem tuto domněnku jako otevřenou možnost pro budoucí děj. Simona si tuto doplňující informaci přečetla před reflexí z profilu, který byl stále k dispozici na zrcadle. Je tedy dobré nechávat takto profily postav k nahlédnutí a případně je průběžně doplňovat, protože je pro účastníky skutečně obtížné udržet všechny informace ke všem postavám – bez profilů bychom o řadu podnětů přišli. Je pravdou, že i během nedělní dílny chodili účastníci do profilů postav průběžně nahlížet.

Dále se skupina shodovala na tom, že chtějí znát další fakt k celé situaci a potřebují vědět, co se stalo, aby vůbec mohli o něčem rozhodovat, pokud se jedná o tak těžké rozhodnutí. Argumentovali za své postavy a jejich postoje – debata začala být vášnivá a prolínala se rovina nahlížení na situace za postavu, a nahlížení z osobního hlediska účastníků. Když se situace začala stávat pomalu nepřehlednou, usměrnila jsem ji tím, že jsem zavedla nahlížení na tento problém zvenčí – z roviny nezúčastněných osob. Tím se debata opět uklidnila a výroky skupiny byly konstruktivnější. Jednotlivcům se ulevilo ve chvíli, kdy mohli vyjádřit svůj osobní nesouhlas s chováním, které se ve městě objevilo. Poté začali uvažovat i psychologicky nad chováním obyvatel a chováním Kláry – brali v potaz, v jaké situaci jsou, co vše už prožili a jak zářivá nabídka jim byla nabídnuta na úkor jednoho života.

9. Text – odůvodnění podmínky

Já: Jenomže to není tak jednoduché. Tady vám dám část textu, kde shromáždění pokračuje. V textu najdete odpověď na to, proč Klára žádá to, co žádá (viz. příloha 8).

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Ještě před tím, než jsem předložila skupině text s odůvodněním podmínky, jsem vzala do hry, co vzniklo na shromáždění – řekla jsem, že *Alfréd skutečně za Klárou šel, aby si s ní mohl o samotě pohovořit. Z toho jak Klára s Alfrédem mluvila, bylo zřejmé, že k němu stále něco cítí a že zůstal její životní láskou. Alfréd se snažil Kláru přesvědčit, aby o něco takového nežádala. Ona ale na své podmínce stále trvá a trvat bude. Protože Klára chce, aby město vědělo proč je její podmínka tak krutá, svolala další schůzi, kde vše objasní.*

Pak jsem všem rozdala text s tím, co se na poradě odehrávalo. Všichni zaujatě četli. Bylo pozoruhodné, že se neobjevily ani verbální projevy, které doposud doprovázely všechny textové posuny děje. Skupinu situace pohltila. Do momentu, než všichni vše v klidu dočetli, nezaznělo ani jedno slovo – ti, co dočetli dříve, přemýšleli nad celou událostí. Někteří se šli podívat do profilů, jestli v té době v Güllenu již žili nebo mohli být s touto situací nějakým způsobem v minulosti konfrontováni.

Vnímala jsem, že by skupina ráda o tom, co se dozvěděla, mluvila, přesto jsem je požádala, aby si své pocity ještě uchovali a znovu vstoupili do postav – tím jsem plynule přešla k dalšímu bodu dílny.

10. **Živý obraz Klára, obyvatelé a Alfréd**

Já: Vytvořte teď společně 1 živý obraz, ze kterého budou jasně patrné nynější vztahy a pocity všech účastníků (tedy obyvatel, Kláry i Alfréda) poté, co se odehrály předešlé situace. Prosím, aby si jeden z vás vzal klobouk a představoval Kláru.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Po vysvětlení zadání, jsem udělala jednu změnu, a sice tu, že nikdo neměl představovat Kláru. Skupina se natolik s obyvateli města identifikovala, že by pro ně bylo těžké se názoru své postavy vzdát a představovat někoho jiného. Sama jsem do role Kláry vstoupit nechtěla – chtěla jsem mít nad situací nadhled. Proto jsem Kláru znázornila židlí s jejím kloboukem.

Skupina se úkolu rychle zhostila. Chvíli nad obrazem diskutovali – kde by měla Klára být nebo že postavení jednoho se odvíjí od postavení druhého. Někteří účastníci měli tendence říkat, proč se kdo kam postavil, ale jiní členové skupiny je usměrnili a upozornili, že teď máme svá stanoviska vyjádřit jen postojem v prostoru. Postavení všech ostatních se odvíjelo od umístění židle s Klářiným kloboukem a postavením Alfréda. Poté šlo vše rychleji a

účastníci se pohotově postavili do prostoru tak, jak se ke Kláře a Alfrédovi vztahují – z obrazu byly patrné vztahy mezi jednotlivci, postoje k situaci i emoce.

V příloze uvádím fotografie z tohoto živého obrazu (viz. foto č.26, č.27, č.28, č.29)

- Společná reflexe po živých obrazech:

Někteří jedinci měli skutečně velkou potřebu zveřejnit své postoje a odůvodnit je.

Nechala jsem proto účastníky stále na místech, kde se jejich postava postavila, aby mohli odůvodnit své stanovisko. Jako první mluvil Libor, který ztvárňoval lékaře – osobnost města, který se Kláry nebojí a nebude před ní uhýbat – lékař se postavil za Klářinu židli. Nestál tam proto, aby se přiklonil k jejímu požadavku, ale chtěl ji přesvědčit, aby ze své podmínky ustoupila. Z toho jak se Libor postavil, jsme všichni četli ovšem jiné stanovisko. Proto jsem doplnila tuto reflexi o poznatek z herecké disciplíny a krátce jsme mluvili o tom, co by herec ve statickém obrazu měl udělat, aby byl patrný jeho záměr – někteří členové skupiny se do této rozpravy zapojili a také vnášeli názory, co by lékař mohl udělat, aby při pohledu na něj, bylo vše zřejmé.

Další názory postav byly zajímavé, protože učitelka se skutečně přiklonila na stranu Kláry a po odtajnění skutečností, na nichž je založená Klářina podmínka, se postavila na stranu spravedlnosti, kterou Klára žádá. Policista se také přiklání na stranu Kláry, ovšem o činu nechce nic vědět a nechce s ním mít nic společného. Pan farář stojí uprostřed mezi Klárou a Alfrédem – chápe zlé skutky, ale nemůže z principu souhlasit s vraždou. Spíše hodnotí, který z nich se provinil či proviní více. Simonu, jakožto faráře, dále zajímalo, jaký byl příběh dítěte, které Klára s Alfrédem měla – nabídla jsem skupině, že pokud o tuto informaci stojí, mohu jim říct, jak to s dítětem bylo. Skupina chtěla znát všechny okolnosti. Proto jsem zveřejnila, že *dítě Klára porodila již po svém vyhnání, a protože byla zcela bezprizorní, dítě jí bylo odebráno a dáno k pěstounům – dle zpráv, které Klára dostala, její dítě žilo rok a pak údajně zemřelo, více zpráv se ke Kláře nikdy nedostalo.*

Starosta se postavil stranou ostatních, přesto ale na straně Kláry. Řekl, že když už má jednoho kostlivce ve skříni, dokázal by snést i druhého – pro blaho města. Alfréd a jeho žena si jasně stojí za svým životem a nehodlají se Klářině podmínce nikterak podvolovat.

Po tomto vyslovení názorů si teprve účastníci začali uvědomovat nejen, co Klára žádá, ale i co za to nabízí. To byl moment, kdy se oblouk postav začal formovat do své konečné fáze. Účastníci začali přehodnocovat své postavy tak, jak by člověk přehodnocoval vlastní jednání v takové situaci – jednotlivé postavy se začínají chovat tak, jak by se v takové situaci zachoval

reálný člověk, který si prochází fází odmítání, popírání, hledání variant, pochopení, obhájení/smíření až k přijetí.

11. Reflexe

- Co si myslí obyvatelé o podmínce teď? Jaké v nich jsou rozpory?
- Jak příjezd Kláry změnil naše vnímání postavy Alfréda? Jak se jeho postava vyvinula?

OBĚD

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

V předchozí reflexi již skupina vyjádřila, co jejich postavy prožívají a co si o podmínce myslí. V obyvatelích panují humanistické a morální rozpory – jak již je patrné z výše uvedených vyjádření.

Skupina se shoduje na tom, že Alfréd je nyní ve velmi těžké pozici a cítí se nekomfortně. Obyvatelé se na něj dívají skrz prsty a ze starostování už pravděpodobně nic nebude. Lidé řeší velmi závažné rozhodnutí, nikdo nechce být ten, kdo by udělal první krok, navíc obyvatelé ctí své morální hodnoty. Ovšem situace, ve které žijí je velmi naléhavá a úmorná. Obyvatelé Alfréda litují, zároveň s ním nechtějí přicházet do kontaktu (přecházejí na druhý chodník. Když někde přijde, tak vše kolem ztichne). Snad by si obyvatelé i jeho smrt přáli (pod tíhou situace), ovšem stále se jedná o vraždu, a tu oni odmítají učinit. Tylda je jediná, o koho se může Alfréd s důvěrou opřít - tím získává v rodině převahu a začíná se z ní formovat silnější osobnost.

Skupina se shodla na tom, že město bude velmi rozpolcené a nikdo nebude chtít udělat onen radikální krok k získání dotace. Účastníci začali uvažovat i nad dalším úhlem pohledu, kterým byl Klářin důvod k takovému veřejnému lynčování Alfréda a vlastně i celého města, kterému se Klára mstí. Účastníci uznávají i oprávněný důvod ke mstě a v Alfrédovi smrti vidí definitivní tečku za celou událostí. Skupina začíná rozumět i Klářině strategii, kdy chce, aby se město rozložilo a obyvatelé trpěli (ne jen Alfréd, protože jí ukřivdilo a vyhostilo celé město).

Debata dále pokračovala i tím směrem, že někteří uvažovali nad možností, že by Alfréd spáchal sebevraždu, protože by takovou veřejnou potupu neunesl (podle toho, jak jsme ho vymodelovali). Protože jsem nechtěla, aby naše dějová linie směřovala k tomu, že skupina Alfréda v nejbližší době „zasebevraždí“, vnesla jsem časový horizont tří dnů od doby, kdy se

město dozvědělo pravdu o tom, co se kdysi odehrálo mezi Klárou a Alfrédem. Poté se skupina shodla, že tak rychle by k sebevraždě nedošlo – Alfréd by se sprovodil ze světa až v tu dobu, kdy by začínal šílet a věděl by, že stejně nepřežije a někdo z nich ho zabije. Tehdy by pravděpodobně spáchal sebevraždu.

Debata končila tématem o vývoji situace ve městě, respektive o tom, zda obyvatelé nakonec čin vraždy vykonají či nikoliv. Protože jsem chtěla, aby město Alfréda skutečně v závěru dílny odsoudilo (tak jak je to v předloze), nechala jsem tuto debatu plynout, neboť se vyvíjela tím směrem, že to obyvatelé spíše udělají - a to nejen pro spravedlnost a zisk, ale i pro to, že se příběh odehrává v době, kdy jsou lidé na smrt kolem sebe více méně zvyklí (války, nemoci, podmínky).

- Oběd v 12:25 proběhl tentokrát rozděleně – někteří odešli na jídlo do svých domovů a zbytek skupiny, včetně mě, jsme šli do restaurace, kde jsme společně u velkého stolu poobědvali a povídali si o našich dalších divadelních projektech. Pauza na oběd trvala 1h 15min. Po předchozím dnu a dopolední části dílny jsme byli již všichni více unavení, takže jsme si dopřáli více času na odpočinek.

12. Asociace na slovo Alfréd

Asociace na slovo Klára

Činnost: Sedíme v kruhu

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

Po obědě jsme se sešli v kruhu a snažili jsme se opět naladit na příběh a děj, ve kterém jsme skončili. K tomu jsme zvolila opět vyslovování asociací, což už skupina zná z předešlého dne.

Asociace na slovo Alfréd byly převážně negativně zbarvené (smrt, peníze, pomoc, výčitky, sebevražda, hrůza, šílenství, ambice, sebestřednost, rakev, osud, terč, rozhodnutí, beznaděj, ale i otec, Tylida, Klára).

Asociace na slovo Klára nebyly tolik jednotvárné a objevovalo se i více symbolů či metafor (arogance, peníze, červený kalhotový kostým, čas, dítě v peřince, škodolibý úsměv, nehoda, vypočítavost, hroznové víno, vražda, bordel, vzpomínky, pomsta, klam, ale i odpuštění a křivda)

Protože jsem cítila, že by skupina ještě potřebovala nějakou chvíli na to se do příběhu

dostat, dala jsem jim prostor pro další reflexi či debatu (tento princip práce si skupina osvojila a možnosti k hovorům vždy vítala).

13. Jak šel čas

Já: Čas v městečku plyne a já vám povím, jak se situace vyvíjí dále

➤ *Čas v městečku zvolna plyne. Klára sedává na balkoně hotelu, který vybavila luxusním nábytkem – sedí, popíjí, jí, kouří. Každý den vozí sluhové do hotelu smuteční věnce a pokládají je k rakvi, která čeká na Alfréda.*

Nikdo z obyvatel nechce mít na rukou Alfrédovu krev, přesto však stoupá nutnost ho zabít, protože obyvatelé začali žít na dluh. Dluží nejen u Alfréda, ale i u všech dalších obchodníků, kteří také nakupují krásné nové zboží na dluh...všichni čekají na chvíli, kdy dostanou peníze od Klárky a dluh zaplatí.

Přestože všichni Alfréda ujišťují, že stojí za ním, on nikomu nevěří a šílí strachy, protože jejich zadlužování dobře vidí.

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Přečetla jsem skupině fakta, která vypovídají o tom, jak se situace v Güllenu vyvíjela. Po vyslechnutí textu se někteří účastníci potřebovali na několik informací doptat - například jestli Klára už městu či nějaké osobě nedala peníze, nebo jestli obyvatelé počítají s momentem, kdy budou moci své narůstající dluhy zaplatit.

14. Etudy – Alfréd

Já: Rozdělte se na 2 dvojice a 1 trojici. Diskutujte o tom, co může Alfréd v takové situaci dělat. Co ho právě potkává, s kým může mluvit a jak, jak mluví lidé s ním. Myslete na to, že on sám zemřít nechce a z města ho nikdo odjet nenechá. Vytvořte krátké situace, které si za chvíli společně ukážeme. Tady máte pro inspiraci několik vět, které Alfréd řekl v originálním textu – můžete, ale nemusíte, si z toho některou větu vybrat a zpracovat ji do své situace. Cílem těchto situací je oživit a dokreslit, jak se obyvatelé změnili a co prožívá Alfréd.

Činnost: Odkryji další část zrcadla - repliky jsou napsané na něm. Pod poslední větou je podepsán Alfréd.

➤ *„Ty máš nové boty? Na dluh? U mě taky na dluh? Lepší tabák, lepší mléko, koňak. Jak to, že vám najednou dávají všichni na dluh?“*

- „Chci, abyste zatkli Kláru Zachanasjanovou, vyžaduji to, jako budoucí starosta.“
- „Nechci rušit pane faráři, ale hledám pomoc“
- „Štvou mne jako divou zvěř“
- „Lidé jsou veselí, město kvete a lidé se připravují na slavnost mého zavraždění. A já umírám hrůzou“
- „Byl jsem mladý, hloupý“
- „Tyldo, ty chceš rekonstruovat krám?“

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Před tím, než jsem vysvětlila, co se bude dít dál, si skupina vylosovala nové postavy. Po rozdělení postav se účastníci šli podívat na jejich profily, aby se ujistili, jaké vlastnosti mají a co je potkalo – chtěli dodržet charakter postavy.

Abych skupinu připravila na věty, které budou následně odkryty na zrcadle (viz. věty kurzívou výše), zveřejnila jsem, že *Alfréd je v tuto chvíli ve fázi, kdy je rozhodnutý za sebe bojovat a zemřít nehodlá. Zároveň Alfréd ví, že z města nemůže odcestovat, protože na to nemá prostředky a občané by ho jistě nenechali jen tak opustit město – má pocit, že na něj všichni číhají a začíná být paranoidní.* Tyto informace jsem sdělila z toho důvodu, abych předešla případnému jinému vývoji děje, než zamýšlím - abych dostala skupinu až k momentu posledního soudu, kdy se rozhoduje o obětování Alfréda.

Teprve poté, jsem vysvětlila další zadání aktivity a odkryla nové věty na zrcadle – viz. výše. Teprve v tuto chvíli jsme si uvědomila chybu v plánu, protože věty, které měli účastníci ve skupinkách použít, jsou věty, které vyslovil Alfréd, ovšem skutečný Alfréd je pouze v jedné skupině. Proto jsem je požádala, aby v každé skupince byl jeden Alfréd (někdo se vzdá své nově vylosované role a ztvární postavu Alfréda) a společně se dohodli na tom, jaké postavy v situaci zůstanou a kdo se změní v Alfréda. Účastníci tento pokyn vzali bez problémů a odešli si do ústraní pracovat.

Účastníci ve svých dvojicích a jedné trojici o připravované situaci mluvili něco přes 10 minut – oproti předešlým přípravám to byl podstatně delší časový úsek, protože účastníci již museli o situacích a chování postav v situacích hlouběji přemýšlet a uvědomovali si, že tím opět posunou děj jistým směrem či objasní, co se událo v blízké minulosti.

- V první situaci se zobrazil vztah Alfréda a Tyldy. Tylda stále stojí za svým manželem, vnímá rozklad města a negativní proměnu obyvatel. Má obavy o přežití rodiny, nemá peníze ke koupi potravin, a kdyby si vypůjčila, jako všichni

ostatní, bude to vypadat, že i ona čeká na manželovu smrt. Alfréd je zhroucený a neschopný jednat, je schopen si pouze stěžovat na svoje utrpení a spáchanou křivdu.

Fotografii situace přikládám v příloze číslo 30.

- Druhá situace zobrazila Alfréda hledajícího pomoc u pana faráře, který očekával jeho příchod, protože s ním cítí. Alfréd nerozumí tomu, co se děje, hledá útěchu a pochopení ke svým mladistvým, nerozvážným činům. Pan farář ctí své poslání a uklidňuje Alfréda, že se vše v dobré obrátí.

Fotografii situace přikládám v příloze číslo 31.

- Poslední třetí situace vykresluje Alfréda a starostu, který mu sděluje, že novým starostou se nikdy už nestane, protože se tolik provinil. Alfréd nechápe, že starosta nestojí na jeho straně, zvláště když sám ví, jak to před lety bylo (doposud skupina neví, jakého „kostlivce ve skříni“ starosta má, ovšem již ví, že se vztahuje k události před 45 lety). Do situace přichází lékař, kterého za Alfrédem posílá Tylda, protože má o manžela starost – lékař ho vyšetří z zcela odosobněn a na čistě profesionální úrovni.

Fotografii situace přikládám v příloze číslo 32.

15. Reflexe

- Co jsme viděli? Co to pro Alfréda znamená?
- A co pro obyvatele?
- Jak se vaše postavy pro měnily?

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Tento bod jsem z plánu vypustila. Nebylo potřeba o postavách více hovořit, protože situace byly názorné a bylo z nich patrné, co se s postavami děje.

Místo reflexe jsem doplnila některé další fakta příběhu – jako třeba, že si *Tylda nechala zhotovit Alfrédův krásný portrét, který si hodlá vystavit doma.*

16. Změny – město, Alfréd

Já: Víme, že Klára si chce za peníze koupit spravedlnost. Také ale víme, že občané jsou čestní a spravedliví. Tady jsou části textu, které vás nasměrují, jak se příběhy postav dále vyvíjely. (viz.příloha č.9)

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Rozdala jsem skupině listy s dalšími informacemi a sdělila jim, že takto se situace dále vyvíjela v rozmezí několika dní, možná týdnů od té doby, co jsme viděli předešlé situace.

Po přečtení listů, působili účastníci zaraženě a bylo vidět, že někteří nad něčím uvažují. Proto jsem se rozhodla zahájit krátkou reflexi toho, co vše se ve městě stalo – vycházeli jsme z toho, co jsme viděli v předešlých situacích a podle toho, co si teď přečetli. Postupně jsme mluvili o všech postavách. Začali jsme panem farářem, u kterého nastal rozpor mezi účastníky – někteří viděli faráře, jako toho, který skutečně ctí hodnoty a je to spořádaný křesťan. Druzí již připouštěli, že farář se smiřuje se skutečností, že město Alfréda odsoudí k záhubě a on se na tom bude podílet – všichni si hledají alibi pro svůj čin. Abych tento rozpor usměrnila – sdělila jsem informaci, že si *farář pořídil nový kostelní zvon* (vycházela jsem z originální předlohy). Paní učitelka se pomalu, ale jistě, vzdává svých humanistických ideálů a sama si připustila skutečnost, že se mění v něco, co je proti jejím ideálům, a proto víc a víc pije. Jako jediná v opilosti otevřeně Alfrédovi sdělila, kam se situace ubírá. Lékař si pořídil nové auto, protože potřebuje plnit své poslání, navíc je milovníkem automobilů. Jeho úmysl koupě nového auta tedy není zcela sobecký a marnotratný. Starosta je smířený s tím, že Alfrédův konec je nevyhnutelný, ale drží si alibistickou rovinu chování – doufá v to, že se Alfréd sám zavraždí a pakliže ne, město rozhodne v jeho odsouzení – v tomto případě starosta doufá, že Alfréd rozsudek přijme a vše bude rychle vyřízeno a on to nebude muset již řešit. Zároveň starosta uvažuje humanisticky a smrt člověka odmítá – útěchu hledá v kolektivním jednání/rozsudku. Tylda je vnitřně rozhodnutá pro záchranu dětí (vždy měla na prvním místě děti) oproti manželovi. Pokud by tedy nastal moment, kdy ona sama skutečně musí rozhodnout - postaví se na stranu dětí. Po letech v bídě a pozorování toho, jak si najednou město a ženy v něm žijí, kráší se, a i její sokyně v lásce je noblesní, tak si na zkoušku vypůjčila norkový kožich, který schovává ve skříni. Alfréd rezignoval a smířlivěji než předtím čeká na svůj rozsudek. Pomalu si přiznává svoji vinu a cítí se být obětním beránkem, který vykoupí město.

Klára žádá Alfrédovu smrt, ale je stále její láskou – nechala mu postavit důstojné mauzoleum a odveze si ho v rakvi s sebou. Z Kláry se stal pod vlivem okolností, peněz a života, na který je zvyklá, psychopat, který touží po odplatě a nastolení vlastní spravedlnosti.

Ještě před tím, než jsem zahájila další společnou improvizaci, jsem dala prostor posledním otázkám týkajících se situace v Güllenu. Během toho padla zajímavá otázka, se kterou nebylo doposud více pracováno. Zazněl dotaz na přítomnost obyvatel u soudu o otcovství před 45 lety. Proto jsme si objasnili, kdo byl soudu přítomen a kdo ne. Došli jsme k závěru, že soudu se zúčastnil tehdy mladý starosta (v té době ještě nebyl ve funkci) a byl to právě on, kdo mladému Alfrédovi doporučil, aby si vzal za ženu Tyldu, protože se bude mít lépe. Tato informace se stala i hledaným „kostlivcem ve skříni“ pana starosty. Před tím, než jsme definitivně toto potvrdili, jsme zkontrolovali, zda se tento starostův skutek nekříží s jeho vlastnostmi a charakterem podle profilu jeho postavy. Protože se informace nevyvracela – potvrdili jsme.

17. Svolání soudu

Já: Je večer. Jste obyvateli města (rozdám role) a jste na schůzi - k projednání má güllenská obec jen jediné. Vynést spravedlivý rozsudek nad Alfrédem Illem – takový rozsudek, který neukazuje na materiální hodnoty, ale rozsudek, který je založen na čestnosti a spravedlnosti. Klára věří tomu, že si lze spravedlnost koupit.

Vy teď vstoupíte do postav – víte jaké jsou, víte jak se chovali během včerejší dílny, více co vše se jim stalo a jak se jejich postava proměnila.

Teď prosím, ať předstoupí Alfréd III a paní učitelka. Učitelka, jakožto filozofka, je na straně žaloby a Alfréd má možnost být svým vlastním obhájcem. Za chvíli budete improvizovat v rolích. Tady máte oba dva větu, kterou vaše improvizace skončí.

- **„Učitelka:** *Chceme, aby se naše obec proměnila v obec spravedlnosti. Strpěli jsme zločin, křivé obvinění. Když nepodlehne zlu, můžeme přijmout dar Klárky.*
- **Alfréd:** *Můžete mne zabít. Nestěžuji si, nebráním se, ale vašeho činu vás zprostit nemohu.“*

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Zopakovali jsme si, kdo koho hraje, a účastníci si šli sednout do naší zasedací místnosti. Zopakovala jsem za co se gullenští chtějí postavit (za čestnost, odkaz jejich dobrých předků i vzkaz o hodnotách budoucím generacím). Poté jsem požádala paní učitelku a Alfréda, aby po zahájení shromáždění vstali a veřejně spolu konfrontovali to, co by na poradě o takto závažné věci mělo zaznít. Předala jsem učitelce i Alfrédovi papírek s jejich vlastní větou, kterou má jejich veřejná konfrontace končit nebo kam by měla směřovat.

Starosta zahájil mimořádné shromáždění, znovu objasnil, proč se sešli, jaké město vždy ctílo hodnoty a co je narušilo nebo by mohlo narušit. Alibisticky dal možnosti rozhodnutí všem přítomným a kladl jim na srdce, aby rozhodli nejlépe, jak umí. Poté dal slovo Alfrédovi, který má právo se k celé věci vyjádřit. Alfréd vstal ze své židle, která byla daná stranou, jakožto židle „obžalovaného“ a předstoupil před obyvatele se slovy, že se jim vydává, ovšem od jejich viny jim pomoci nemůže. Dále Alfréd obhájil, proč se jim vydává a uznal veřejně své mladistvé viny, ovšem poté, co vidí město v takovém rozkladu a zná zradu přátel, pak by byl raději mrtev než v takovém městě žil dál. Poté co Alfréd skončil, se starosta tázal, zda je v místnosti ještě někdo, kdo by se chtěl k situaci vyjádřit. Slova se ujala paní učitelka. V tomto rozdělení postav, ztvárňoval učitelku Jindřich, který s touto rolí souhlasil (věděla jsem, že Jindřich je velmi empatický a po celou dobu dílny postavy pečlivě vnímal a zkoumal, proto jsem neviděla problém v tom, aby hrál ženu). Učitelka mluvila k obyvatelům jako někdo, kdo se je snaží filozoficky přesvědčit o tom, že pokud nedají průchod nespravedlnosti, která ve městě byla před lety spáchána, pak mohou dar přijmout. To jakým město nadále bude, má na svědomí každý z obyvatel a město by nemělo žít s dávnými křivdami a nehumánním chováním, měli by začít znovu od začátku s čistým svědomím. Starosta, po skončení řeči učitelky, dal opět slovo obyvatelům. Zvedl se policista, který chtěl místnost opustit, protože nechtěl hlasovat, starosta ho ovšem nenechal odejít, protože se jedná o záležitost celého města, a proto musí hlasovat všichni.

Improvizace přešla plynule a bez mého pokynu přímo k hlasování o osudu Alfréda IIIa.

V příloze přikládám fotografie ze svolaného soudu (viz. foto č.36, č.37, č.38)

18. Verdikt

Já: Jste stále v rolích obyvatel. Vyslechli jste, co jste vyslechli. Teď je čas hlasovat. Nerozhodujte za sebe, ale za postavu, ve které jste.

Činnost: Improvizace a hlasování

Já: Obec Güllen rozhodla takto: *(rozsudek obyvatel)*

Činnost: Přinesu všechny profily našich postav, jejich verdikty do profilů napíšu.

❖ *PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:*

K hlasování došlo plynule z předchozí improvizace. Starosta dal chytře hlasovat o to, kdo je pro to, přijmout dar Kláry Zachanasjanové. Pro přijetí hlasoval starosta a učitelka. Protože jsem na zbytku skupiny viděla neklid, zastavila jsem situaci chvíli po odhlasování a zeptala se skupiny, zda s tímto rozsudkem souhlasí všichni. Protože zazněly názory, že potřebují na rozhodnutí více času a vše bylo moc rychlé a chtějí o svém rozhodnutí ještě mluvit (v rámci role), řekla jsem starostovi, aby se pokusil na své spoluobčany ještě jednou zapůsobit a dal prostor k vyjádření nad jejich rozhodnutím a nechal ještě jednou hlasovat. Navíc jsem skupinu požádala, aby nerozhodovali za svoji osobu, ale za postavu, kterou právě ztvárňují, aby se pokusili oddělit vlastní pocity od toho, co si myslím postavy v příběhu. Rozsudkem skočí celý náš příběh.

Během improvizace, ve které došlo k opětovnému hlasování, starosta věcnými argumenty přesvědčuje obyvatele, aby hlasovali pro blaho celého města a dali šanci žít v blahobytu i svým dětem a jejich dětem. Tylda, manželka Alfréda, vysvětlila své rozhodnutí, kdy argumentuje svojí starostí o děti a jejich zabezpečením – pokud by Kláru uspokojila její smrt, pak se sama obětuje pro blaho svých dětí, ovšem Klára chce smrt Alfréda, a proto hlasuje pro jeho odsouzení – Tylda potřebovala, aby to Alfréd věděl, proč se tak rozhodla. Lékař se ke svému rozhodnutí vyjádřil přirovnáním ze své lékařské praxe, kdy Alfréda přirovnal k nádoru, který je potřeba odstranit (třeba i se ztrátou končetiny), aby došlo k uzdravení člověka, který je sice chromý, ale je zachráněn. Pan Farář uvedl, že jediný, kdo smí o smrti a životu rozhodovat je Bůh, načež reagovala učitelka, která se rozčílila nad tím, že Bůh nezasáhl ani před 45 lety a nepomohl ani jí, když zůstala sama kdysi v Ženevě, a proto takový argument není relevantní a jediní, kdo může město vrátit do starých kolejí, jsou oni sami. Poté dal starosta opět hlasovat, kdy pro obětování Alfréda hlasovali lékař, starosta, učitelka a Tylda. Policista a farář hlasovali proti.

Po hlasování jsem situaci stopla. Požádala jsem účastníky, aby zavřeli oči. Každý, koho jsem se dotkla, řekl vnitřní myšlenku své postavy bezprostředně poté, co znají rozsudek. Pan farář přijímá rozsudek, jako boží záměr. Tylda doufá, že jí děti odpustí. Učitelka stojí za spravedlností. Policista ctí zákon. Lékař tuší, že onen čin bude muset udělat sám. Starosta

hledá alibi svého činu v kolektivu. Alfréd ztratil veškeré iluze a cítí se nečestně odsouzen někým, komu jde o vlastní prospěch.

Oznámila jsem skupině, aby otevřeli oči, vystoupili ze svých rolí, protože zde náš příběh končí. Pověděla jsem účastníkům, že *Klára městu dotaci dala, jak slíbila a Alfréda si odvezla v krásné honosné rakvi na ostrov do mauzolea.*

V příloze přikládám fotografie ze svolaného soudu (viz. foto č.39, č.40)

19. Závěrečná reflexe

- Co tento verdikt pro obyvatele znamená? Co se asi bude dít po tom, co rozsudek vykonají?
- Jaké pocity to ve vás vyvolalo?
- Jak se proměnily postavy?
- Co nám pomohlo postavy rozvíjet?
- Zajímalo by vás, jak drama opravdu dopadlo? Přečetli byste si teď knihu nebo podívali na film?
- Co si odnášíte jako účastníci?
- Co byste nyní řekli k úvodním otázkám na zrcadle?

❖ PRŮBĚH A HODNOCENÍ AKTIVITY:

Po krátké pauze se skupina sešla v kruhu, aby sdílela své pocity, myšlenky a názory. Nejprve skupina sdílela své bezprostřední pocity po odehrané improvizaci. Odlepila jsem ze zrcadel všechny profily postav a přinesla je do kruhu, kde jsme společně dopsali konečná rozhodnutí do prázdného políčka, které bylo určeno pro konečný verdikt. Tímto jsme se plynule dostali k zamyšlení nad vývojem postav a tím, jak se od začátku proměnily, i co zapříčinilo jejich konečné rozhodnutí. Objasnili jsme, jakým způsobem si postavy obhájili svá rozhodnutí. Například u policisty se objevil rozpor – vnitřně by hlasoval pro odsouzení, ovšem zvedl ruku pro ne – bylo to z toho důvodu, že neřeší, co bylo v minulosti, ve které ještě nebyl na světě, ale řeší, co by bylo správné teď. A protože tušil, že verdikt bude pravděpodobně pro odsouzení Alfréda, tak si dovilil ctít své hodnoty a zákony - vnitřně doufal, že město odsoudí Alfréda za něj. Starosta byl vždy v očích obyvatel muž na svém místě, kterému celé město důvěřovalo, a proto si nemohl dovolit klesnout na sklonku své kariéry v jejich očích - rozhodl se Alfréda zbavit a uzavřít tak jednu svoji životní kapitolu, na kterou není pyšný a skrývá ji (onen „kostlivec ve skříni“). Starosta tak může odejít do důchodu, s takříkajíc, čistým štítem.

Farář zůstal po celou dobu ideálem správného křesťana (oproti jiným postavám, měl více pozitivních vlastností než negativních). Farář se stal morální a humánní jistotou této skupiny.

Účastníci pozitivně hodnotili zvolený způsob práce s postavou – konkrétně ocenili, že se postavy neustále konkretizovaly, a proto je mohli lépe uchopovat a zažít. Konec dějové linie byl pro ně těžký, protože netušili, co jejich rozhodnutí ještě může zapříčinit – přirovnali to k situacím ze skutečného života a bylo to pro ně stresující, neboť se dostali pod tlak, což ale vnímají jako zajímavou zkušenost. Většina účastníků prožívala počáteční obavy při obdržení nové postavy ke ztvárnění, měli strach, aby něco nezapomněli nebo nedodrželi, ovšem vnímají, že to nakonec zvládli. Celý projekt je bavil jako proces, který někam směřoval – oproti zkušenostem se zkoušením her v divadle, toto pro ně byla zábava. Někteří se shodli na tom, že neustálé rozvádění věcí jednoho z účastníků, bylo občas otravné. Je pravdou, že tento člen skupiny rád hovořil sám a dlouze, o svých pocitech a názorech na věci odehrávající se v Güllenu, což se někdy snažil podsouvat i ostatním – snažila jsem se to usměrňovat, ale nebyla jsem si jistá, jak moc mu do jeho vyjádření mohu zasahovat. Nechtěla jsem ho limitovat, ale myslím, že jsem to zvládla citlivě k němu i ke skupině.

Skupina uvedla, že by je zajímala originální předloha a chtěli by si dílo přečíst. Pouze Jindřich se vyjádřil, že nepotřebuje znát originální drama, protože si tím nechce narušit svoji získanou představu.

V samotném závěru reflexe se jeden z účastníků zeptal, co se stalo, že město zkrachovalo. S touto informací skupina během hry skutečně nepracovala, proto jsem je seznámila s okolnostmi krachu města (*Klára Zachanasjanová skoupila všechny podniky a továrny a nechala je zavřít a chátrat*).

Před úplným ukončením dílny jsem nabídla skupině možnost, se případně o tom, co prožili pobavit nebo napsat, protože si skutečně sáhli na něco zajímavého a možná citlivého. Bylo 16:15 a tím jsme dílnu ukončili.

Pod tlakem času jsem zapomněla na zodpovězení úvodních otázek napsaných na zrcadle (viz. první den dílny, bod 4.). Nedošlo tudíž k zakončení tohoto oblouku dílny. Vzhledem k tomu, že cílem dílny nebyla práce s lidskými hodnotami a eticko-sociálními tématy, to nevidím jako zásadní nedostatek. Spíše mi je osobně líto, že jsme otázky nezodpověděli, neboť se tak mohla započít další zajímavá debata a otázkami by se téma uzavřelo stejně, jako jimi začalo.

KONEC DRUHÉHO DNE

5. HODNOCENÍ DÍLNY PODLE ZPĚTNÝCH VAZEB ÚČASTNÍKŮ DÍLNY

Po skončení víkendové dílny jsem každého účastníka požádala o sepsání reflexe – zpětné vazby, kterou bych si ověřila, kam dílna směřovala a zda dospěla svým cílům.

Dokument s pomocnými směřujícími otázkami jsem zaslala jednotlivcům elektronickou poštou s požadavkem, aby ji vyplnili s odstupem několika dnů, kdy se jim zážitek ustálí a zároveň bude stále v živé paměti. Tento dokument ke zpětné vazbě přikládám do přílohy číslo 15. Ukázkou některých zpětných vazeb přikládám jako přílohu číslo 16.

Ze zpětných vazeb účastníků vyplývá, že metoda strukturovaného dramatu skupinu opravdu zaujala a nabídla jim možnost zcela nové práce, která je vtáhla do hry a umožnila jim aktivní tvorby postav a kreativní přístup – což se pro ně stalo zábavou. Bavilo je postupně tvořit příběh a mít moc ovlivnit děj i postavy. V reflexích se často opakuje, že to byl příjemně strávený čas a v jednom případě se objevilo dokonce pojmenování aktivního a odpočinku. Účastníci hodnotí dílnu jako zábavnou i přes těžké téma.

Skupina se shoduje, že jim projekt nabídl nový způsob jak na postavu nahlížet a jak se s ní seznamovat. Uvědomují si i možnosti využití takového postup při práci v divadle a tvorbě inscenace. Takový postup práce jim byl příjemný díky průběžné konkretizaci postav, která jim pomáhala postavy pochopit, pracovat s nimi a jednat za ně. Martin napsal ve své zpětné vazbě toto: *„Určitě není špatné se nad svou postavou zamýšlet víc do hloubky než jen „jak asi myslel tuhle větu“ a víc si bádát nad tím „jaký asi je“, „jaké má vlastnosti“, „jaké vztahy má s druhou postavou“, „jakou má asi minulost“, atd., atd. Jsou to vesměs věci, které jsem už z dřívějšíka věděl (částečně i od tebe), ale je pravda, že tohle byla dobrá názorná ukáзка toho, jak moc to může pomoci vtáhnout do děje.“* Velmi podobným směrem se vyjadřovala i většina dalších účastníků. Martinův příklad jsem citovala, neboť je výstižný a konkrétní.

Takto se plynule dostávám i k reflexi toho, jestli účastníci vnímají v takovémto postupu práce nějaký potenciál. Andrea objevila potenciál bezprostředně po ukončení dílny a již ho aplikuje v přípravě nové hry – stal se tak velmi zajímavý posun jejího uvažování nad postavou, který směřuje k autentické rolové hře. Andrea ve své zpětné vazbě uvedla: *„Snažím se nyní nad svou postavou v divadle přemýšlet trošku jinak. Přemýšlím, jak se chová mimo scénář, porovnávám si, jak bych se v určité situaci rozhodla já a jak ta postava. Před každým výstupem se snažím uvědomit si a najít důvod proč tam ta postava jde, co jde dělat a podle toho se chová a dále, že jsou situace, které ta postava již prožila a dozvěděla se informace, které ví a na základě toho reaguje a chová se.“* I ostatní účastníci vnímají v tomto principu

práce potenciál ve využití při další práci v divadle – například jako přípravná fáze před nácvičkou her. Někteří uvedli, že by se jim líbila taková práce s postavami před tím, než se začne zkoušet nová hra – nemuselo by jít přímo o dílnu a strukturované drama, ale společný hovor nad postavami a tím jaké jsou (konkretizovat je na bázi fantazie a faktů). To by jim opět mohlo pomoci postavu uchopit. Padl návrh, že by bylo dobré si občasně dosadit postavy, které reálně v divadle hrajeme, do fiktivních situací a jednat za ně – tím si neustále postavy konkretizovat a fixovat či naopak rozvíjet jejich charakter.

Strukturované drama a práce s postavou pomohla účastníkům vnímat dramatickou postavu jako existující člověk, který má své vlastnosti, schopnosti, názory a pocity, které dávají do chodu jeho jednání. Andrea si uvědomila, že je v pořádku, když její dramatická postava má jiný pohled na svět než ona sama (protože se jedná o dvě různé identity) – tento postřeh jí pomůže se v rolích nebát jednat i tak, jak by se ona sama nezachovala – tím mohou být její postavy barevnější. Podobně to uvádí i Barbora, která reflektuje své vnitřní boje mezi vlastním názorem a názorem postavy, za kterou jedná – i přes nepříjemné pocity, hodnotí tuto zkušenost pozitivně, protože to otevřelo další možnosti jejího uvažování a tvoření, cítí se empatictější a vnímavější. Libor mluví také o prožitku vnitřního rozporu. Mluví o tom, že chápe Klářiny důvody pomsty a se svojí povahou a v takové situaci, by se choval podobně. Zároveň při ztvárnění postavy lékaře musel striktně odmítat Klářino chování a zpochybňovat požadavek smrti jedince jako nástroj spravedlnosti.

Vzhledem k tomu, že si všech sedm účastníků po dobu dvou dnů neustále vyměňovalo své role - dalším poznatkem, který se několikrát ve zpětných vazbách objevil, bylo, že se účastníkům s některými postavami pracovalo lépe s jinými hůře. Což je plně pochopitelné. Pozitivní je, že sami účastníci vnímají, že se jejich hra v nové roli vždy zvládla a to úspěšně i přes počáteční obavy (např. ze: zapomenutí vlastnosti, špatného ztvárnění, nevyhovujícího typu postavy, atd.). Martin si v tomto kontextu uvědomil, že reálná práce s „cizími“ postavami, vede k neustálému sblížení (herce a postavy). A právě toto se mohlo stát, díky tomu, že se vlastnosti i charakterové rysy stávaly skutečnými, když se objevovaly v situacích – to skupině pomáhalo s postavami lépe pracovat.

Dále se reflexe shodují v obavách z improvizací (obecně). Několik účastníků uvedlo, že nemají rádi improvizaci, protože nejsou dobří improvizátoři. To je ovšem do značné míry v kontrastu s principem práce souboru U.F.O., neboť soubor improvizace často využívá při tvorbě svých inscenací. Účastníci mají zkreslené představy o svých schopnostech. Jejich improvizace je na lepší úrovni, než si oni sami myslí. Mohli se o tom přesvědčit právě během

tohoto projektu. Stejně jako se jedinci shodují ve své obavě z improvizace se zároveň všichni shodují, že v tomto případě probíhaly improvizace plynule a bez problémů – to připisují dobré znalosti situací, okolností a postav. S těmito jistotami byl spojený i pocit samostatné tvorby a kreativity, jejíž tíha neleží na jednotlivci, ale rozprostře se mezi všechny účastníky.

Zajímavé poznámky obsahovala Jindřichova reflexe (uvádím v přílohách). Protože se první den dílny velmi dobře vyvíjel, stihli jsme udělat i některé aktivity, které byly plánovány na druhý den – Jindřich toto hodnotí jako přebytečný krok, protože byl po zbytek večera nucen uvažovat o postavách a spekulovat nad jejich chování v situacích, do kterých se dostaly. To svědčí o tom, že příběh Jindřicha pohltit a stal se pro něj poutavým a nějakým způsobem důležitým. Což já osobně neshledávám jako špatný nebo přebytečný výsledek, ba naopak – vzhledem k tomu, že dílna byla dvoudenní, si myslím, že je ještě únosné, aby se účastníci zabývali postavami i po skončení prvního dne, neboť je to udrží v napětí a připravené pokračovat i druhý den - výsledek by měl být o to silnější a zajímavější.

Jindřich dále trefně uvedl, že úvodní rozechřívací cvičení byla z jeho pohledu rychlá a nestačil se k jádru cvičení propracovat – toho jsem si sama vědoma a plně souhlasím.

Martin hodnotil úvodní cvičení pozitivně. Odnáší si z nich smysluplné pocity z týmové práce, která je důležitá nejen na jevišti, ale i v přátelských vztazích v souboru. I Barboře zůstaly úvodní cvičení v paměti a otevřelo jí to nový pohled na vnímání sebe sama na jevišti.

Většina účastníků uvádí, že jim dílna přišla dobře časově i aktivizačně rozvržená a nepociťovali únavu, naopak byli zvědaví, co dalšího v rámci děje přijde. Z těchto zpětných vazeb (ale i z průběhu dílny) vnímám, že se mi v účastnících skutečně podařilo budovat napětí, které se stalo hnacím motorem nejen děje, ale i celé dílny.

Ve zpětných vazbách se objevovalo i hodnocení mého vedení. Objevovaly se takové poznámky, že dílna byla vedena příjemným způsobem, byla udržovaná přátelská atmosféra, zadávání instrukcí bylo jasné a konkrétní, citlivě byly poskytnuty potřebné informace.

Dále si účastníci všímali toho, jak byla držena dějová linie – neodbíhalo se od tématu a pokud ano, pak se to ošetřilo a děj se hned vrátil do svých kolejí. Naplňovalo se citlivé umravňování skupiny, když odbíhala od tématu nebo se přátelská atmosféra až příliš uvolnila.

Někteří členové skupiny uvedli i zpětnou vazbu na vzniklou rozporuplnou situaci v závěru druhého dne. Tohoto problémového bodu si jsem také sama vědoma. Účastníci reflektují, že do závěru děje bylo zasáhnuo rychleji než bylo potřeba a vnímají to jako radikální zásah do jednání jejich postav. Účastníci si předešlých zásahů nevšimli, protože byly rafinovanější a citlivější – na konci to bylo úspěšáno, a proto to vnímali násilněji (někteří). Například

Simona pojmenovala svůj pocit, jako ve výsledku zbytečnou práci – protože něco budovala a na konci to rozhodl někdo jiný (tím někým jsem buď já anebo sám autor dramatu). Podobně to hodnotí i Jindřich, který celou záležitost popisuje jako velký zásah zvenčí a ztrátu iluzí i spekulací o postavách, protože bylo zjevné, kam se situace musí ubírat. Jindřich popsal i krizový moment – jednalo se o aktivity „č.16. Změny – město, Alfréd“ ve druhém dni. Vzniklým problémem se dále zabývám v následující kapitole. Je potěšující, že i přes tento problém v závěru všichni účastníci hodnotí celkový dojem z dílny pozitivně.

Dílňa jako celek působila na skupinu připraveně a organizovaně, měli jasnou představu, co se bude dít a zároveň jim nebylo prozrazeno tolik, aby byli připraveni o další dějové překvapení – budování napětí a postupné odkrývání.

6. CELKOVÉ ZHODNOCENÍ DÍLNY

Strukturovaným dramatem se úspěšně podařilo děj předlohy následovat a podpořit tak práci s postavami.

První den vedl k poznání života ve městě Güllen a jeho obyvatel. Mimo plán se dílna posunula až k seznámení s Klárou Zachanasjanovou a nastíněním jejího vztahu s Alfrédem – k tomu mělo dle plánu dojít až druhý den, ovšem skupina pracovala natolik aktivně, že jsme měli dostatek času a mohlo dojít k posunu děje. Účastníkům se podařilo vytvořit všech sedm charakterů, které mají zajímavé potenciály pro svůj další rozvoj. Druhý den dílny se již odehrával více podle dějové linie dramatu, přičemž postavy samy určovaly svůj další vývoj. Dílně neuškodilo, že se některé aktivity odehrály předchozí den – vzniknul tak prostor pro rozšíření úvodních cvičení.

Pokud bych se na hodnocení dílny měla podívat z širšího hlediska, uvedla bych, že projekt směřuje k nalezení efektivního způsobu jak rozvíjet herecké dovednosti amatérského souboru s důrazem na práci s postavou. Domnívám se, že by v případě zájmu, takový princip byl efektivní i pro profesionální herce. Toto stanovisko odvozují z průběhu dílny, kdy se účastníci plně a zaujatě věnovali konkretizaci postav a strukturováním byli vtaženi do příběhu. Dramatická předloha byla dobře zvolena a všichni účastníci se zájmem odkrývali jednotlivé stěžejní i vedlejší dějové linie, které postupně ovlivňovaly a proměňovaly postavy, se kterými pracovali. Strukturované drama nabízí možnost hry v roli a improvizaci. Tyto techniky se staly zásadními formujícími činiteli, které pomáhaly hercům právě k efektivitě jejich práce. Dalším

podporujícím nástrojem se stalo střídání rolí v kolektivu – kdy museli být účastníci vždy koncentrování a kvitovat, pokud možno, všechny charakterové vlastnosti. Tím se udrželi stále v tvůrčím procesu. Dále museli účastníci překonávat své zaseté stereotypní herecké jednání, protože postavu postupně charakterizovali všichni – tak se do postav mohly promítnout osobnostní „otisky“ (fyzické, psychické) i jiných účastníků, ke kterým muselo být neustále přihlíženo tak, aby se nepopřelo to, co bylo již dáno a s čím se v předešlých situacích pracovalo. A to právě inspirovalo členy skupiny k dalšímu jednání postav a byla jim poskytnuta jakási jistota, o kterou se mohli konstruktivně opřít.

Je logické, že každý na postavu nahlíží svým vlastním osobitým či psychologickým principem, a proto účastníci pociťovaly vnitřní rozpory mezi svými rozhodnutím a rozhodnutím postavy – v případě tohoto projektu se většinou jednalo o kontrastní rozpory, kdy by si účastník přál jednat jinak, než by dle charakteru jednala jeho postava. Nejvýrazněji se toto projevilo v závěru dílny, kdy došlo k hlasování – několik účastníků sdílelo pocit, že si vnitřně silně přáli Alfréda bránit a zachovat se tak, aby nemohl být odsouzený, ovšem jejich postava jim to nedovolila. Domnívám se, že je velmi dobře, že se účastníci nenechali strhnout vlastními morálními hodnotami, ale udrželi vývoj a tlak okolností, které na postavy v závěru působily. Toto vše hodnotím já i většina účastníků jako dobrou průpravu herecké práce s postavou.

Vnímám, že se účastníci opravdu svědomitě snažili postavy ztvárnit co nejpoctivěji a dodržet jejich dosavadní charakter – pochopitelně nemohlo dojít k úplnému dodržení charakteru nebo stejnému projevu postavy. Vždy se objevovaly jisté odchylky, které závisely na zkušenostech a dovednostech herců, kteří je právě ztvárňovali. Přesto se podařilo udržet hru v charakterové rovině a dokonce bylo velmi obratně nakládáno s obloukem některých postav.

K podstatným změnám názorů a formování postav docházelo během četných debat s účastníky. Ty měly velkou hodnotu a přínos právě v tom, že jsme na věci nahlíželi z různých úhlů a tím se účastníkům postupně odkrývala nová východiska a o to více se jim konkretizovala představa o obyvatelích, konkrétních postavách i nelehké situaci, do které se město dostalo. Díky debatám měli členové skupiny dostatečný prostor pro vlastní uvažování a vyrovnávání se s tím, co se ve městě děje - měli čas pro logické uvažování. Celému procesu napomáhala skutečnost, že se debatovalo hromadně, tudíž názor jednoho, formoval a rozvíjel názor druhého. Takto plodně by se debaty nerozvinuly, pokud by nedocházelo k předešlým aktivitám (situace, etuda, improvizace i slovní posun děje).

Během projektu postavy nabíraly stále více na plnosti a získávaly nejen charakter, ale navazovaly vztahy a prohlubovala se jejich psychologická stránka – s tímto bylo pracováno po zbytek dílny. Události se ve městě vyvíjely logicky a logiku nepostrádalo ani chování postav. Průběh dílny svědčí a dobrém sestavení jednotlivých kroků (až na některé momenty, které uvádím níže), které dopomohly k řádnému uchopení i pochopení tématu, příběhu i principu práce samotnými účastníky, kteří pracovali skutečně aktivně, kreativně a zodpovědně.

Skupině pomáhaly po celou dobu dílny umístěné profily postav s jejich charakterem a důležitými informacemi na přístupných zrcadlech – kdykoliv si mohli ověřit informace ke svým postavám nebo něco doplnit. Zrcadla zároveň sloužila jako velmi dobrý informační kanál, kde se objevovali stěžejní fráze a myšlenky vztahující se k ději, příběhu a postavám.

Silnými momenty dílny se stávala většina debat, diskusí a reflexí, které byly na vysoké fabulační úrovni - díky nim se děj mohl posouvat, protože během těchto momentů vznikla řada nových podnětů a informací, které byly brány do další hry. Zároveň to byl prostor pro zveřejnění nových nebo doplňujících faktů příběhu a to skupinu vždy velmi zajímalo. Postupné odtajňování děje byl velmi dobrý tah, který zapříčinil udržení napětí ve skupině a chuť stále pracovat. Zpětně si uvědomuji, že jsem debaty nechávala proudit někdy příliš dlouho – bylo to z toho důvodu, že jsem chtěla zprostředkovat skupině více úhlů pohledu na věc, nebo jim pomoci dostat se opět o krok blíž k nitru postav, či jsem jim nechtěla násilně zarazit tok zábavných a podnětných fabulací.

Další silné body plánu rovněž souvisely s postupným odtajňováním souvislostí, ovšem tentokrát spojených s příjezdem Kláry Zachanasjanové (text s jejím příjezdem, Klára a horké křeslo, shromáždění a Klářina podmínka, text s důvody její kruté podmínky). Tyto momenty vyvolávaly živé debaty a nutili účastníky široce fabulovat.

Za silné chvíle považuji i hromadné improvizace, které se spontánně rozvíjely i bez mého pokynu a skupina měla potřebu v ději stále setrvat a nechat jej plynout dále. I přes obavy z improvizací, bylo účastníkům v těchto momentech dobře, protože dobře znali situace, okolnosti i postavy. Plynulý a přirozený tok improvizací, které byly na autentické úrovni, podpořilo i vědomí účastníků, že mohou samostatně a bez většího omezení tvořit a být kreativní – jediné co chtějí dodržet je charakterizace postav.

Dílna probíhala v bezpečném prostředí a to celý proces jednání v rolích a zabývání se závažným dramatem podpořilo správným směrem. Objevovaly se i vtipné momenty a situace, které podpořily dobrou atmosféru a daly prostor uvolnění přebytečného napětí. Velmi

příjemným momentem bylo raní rozehřívací cvičení taichi, které popisují v Plánu lekce – to byl pro účastníky velmi zklidňující a harmonický bod dílny.

Pro mne i skupinu byly motivující momenty, kdy si skupina všímala, že řada nově vytvořených věcí zapadá do předem připravených textů a další postupně vznikající okolnosti, charakteru a situace se podle toho utváří. Dařilo se, že vše fungovalo jako celek, který se postupně navzájem doplňuje. Stačilo dobře nastínit informace nebo fakta a skupina již sama vývoj dění nasměrovala tím směrem, který byl mým záměrem.

A protože mým záměrem bylo držet se dějové linie originální předlohy a šlo mi o to, aby město Alfréda odsoudilo, nasměrovala jsem skupinu k tomu, že si farář pořídil nový kostelní zvon v době, kdy se celé město morálně rozložilo a dokonce i Tylda si na zkoušku vzala domů norkový kožich – tento moment dílny a momenty následující patří mezi problematické, protože došlo k nešetrnému zásahu a závěr plánu jsem příliš rychle nasměrovala k jeho konci, kterého jsem navíc sama chtěla dosáhnout. Ovšem ne za každou cenu. Tím bych ráda uvedla na pravou míru, že jsem počítala i s variantou, že k Alfrédovu odsouzení nedojde. Ovšem okolnosti, respektive mnou předložená fakta vycházející z originálního textu, zapříčinila, že obyvatelé hlasovali pro Alfrédovo odsouzení. Shledávám důležitým aspektem to, že pro odsouzení nehlasovali všichni obyvatelé – tudíž si ponechali právo samostatně se rozhodnout podle charakteru, který jim byl vytvořen. Vzniká tedy otázka, zde byla fakta násilně a uspěchaně vnesena či nikoliv. Domnívám se, že k uspěchání kroků skutečně došlo a níže předložím návrh na úpravu plánu. K násilnému či radikálnímu zásahu do obrazu postav došlo spíše sporadicky, neboť Tylda mohla mít norkový kabát ve skříni skutečně jen na zkoušku a může ho druhý den vrátit majitelce, nebo může pod vlivem veškerého blahobytu a luxusu všude ve městě, podlehnout marnivosti. Skupina nebo jednotlivci si tedy mohli sami vybrat, z jakého důvodu Tylda kožich má. Skupina i přes moji snahu nechtěla toto vzít v potaz a vnímala informaci s kožichem jako jednoznačnou intervenci zvenčí, která jde proti hodnotám, jenž Tylda doposud ctěla. Toho, že již v předešlé aktivitě by Tylda ráda rekonstruovala krám, samozřejmě na dluh, si skupina příliš nevšímala. Vzhledem k tomu, že jsme byli těsně před konečnou částí dílny a druhý den probíhal prakticky bez přestávek, domnívám se, že svoji úlohu sehrála únava (byť neuvědomovaná). Co se týče informace o farářovi a jeho pořízení nového zvonu, tak zde své pochybení uznávám. Vzhledem k tomu, jak pozitivní postava se z faráře po celou dobu dílny stávala, by skutečně ke koupi zvonu z jeho strany nedošlo. Měla jsem skutečně pracovat s farářem jako

s člověkem, který je ideál správného křesťana a pakliže má zvon, byl to dar od starosty (starosta má „kostlivce ve skříni“ a snaží se vykoupit). Co je opět trochu rozporuplné je, že během samotného hlasování o odsouzení Alfréda, farář hlasoval pro ne – tedy si udržel své hodnoty a přesvědčení, tudíž nebyl radikálně ovlivněn a omezen zvenčí. K této situaci zaujímám stanovisko, že někteří účastníci vnímali předložení nových a závěrečných informací skutečně jako manipulativní a jiní členové skupiny přijali informace tak, jako je doposud přijímali a zasadili si je do kontextu postav.

Abych zmírnila výše uváděný problém a pokusila se mu vyhnout, navrhovala bych toto:

- Textové úryvky bych upravila tak, aby byly stále směřující, ale přesto více neutrální.
- Nechala bych jednotlivé postavy pronést krátký monolog, který zazněl, když se byly v kostele vyzpovídat panu faráři večer před mimořádným shromážděním, kde se má hlasovat. Zaznít by tedy měla jejich zpověď. Účastníci by dostali čas na přípravu. Poté bychom se sešli v kruhu, zavřeli oči a za koho bych se postavila, pronesl by zpověď. Farář jde ke zpovědi taktéž.

Závěrečné hlasování o odsouzení či neodsouzení Alfréda, v návaznosti na předchozí aktivitu, také neproběhlo zcela bez obtíží. První část shromáždění se vyvíjela dobrým směrem – řeč starosty, učitelky i Alfréda působila vážným a pravdivým dojmem. I na mne, jakožto pozorovatele, působil moment jako velmi silná chvíle, která je nabitá rozporuplnými emocemi a tíhou situace. Řeč všech třech řečníků svědčila o hlubším poznání postav a přesném vystihnutí, co postava prožívá, jaké má záměry a kde nachází východiska. Bylo fascinující, až mrazivé, jak autenticky improvizace probíhala. Komplikace nastala v momentě, kdy dal starosta hlasovat. Jak jsem již uvedla v Průběhu a hodnocení aktivity číslo 17. v kapitole třetí, situaci jsem po odhlasování zastavila a dala jsem skupině možnost hlasovat podruhé, protože účastníci potřebovali za své postavy o procesu ještě debatovat a své rozhodnutí obhájit – především potřebovali více času na takové rozhodnutí. I mě, jakožto pozorovatele, velmi zajímalo, proč se postavy rozhodnou jak se rozhodnou - čemuž jsem v původním plánu nedala prostor. Po druhém odhlasování zněl verdikt 4 ku 2 pro odsouzení Alfréda.

Abych zmírnila výše uváděný problém a pokusila se mu vyhnout, navrhovala bych toto:

- Ještě před konáním shromáždění/svoláním soudu, bych nechala účastníky na zemi (z předešlé nově navrhované aktivity) a požádala je, aby si lehli a nechali zavřené oči. Oznámila bych, že leží v posteli (jsou ve své postavě) a je večer před svoláním soudu. Zeptala bych se, o čem se dnes postavám zdá a nechala bych libovolně účastníky mluvit – vždy mluví pouze jeden tak, že si dávají prostor.
- Poté bych skupinu opět pozvala do prostoru a oznámila, že je druhý den, čas soudu a oni kráčí spleť uličkami města a míří k zasedací místnosti, kde se shromáždění uskuteční. Během chůze prostorem/uličkami mohou různě potkávat obyvatele města, kteří také míří na soud anebo si jdou ještě něco těsně před soudem zařídit. Poté co se vzájemně pozdraví, si mohou říct některé své pocity, myšlenky, obavy, radosti, atd. a pokračovat v cestě společně nebo se na chvíli ještě rozloučit.
- Dále by dílna pokračoval dle plánu.

Pro účastníky bylo obtížné hlasovat o obětování člověka pro blaho ostatních, což je předvídatelné, ovšem zároveň atraktivní pro kreativní práci s jakou pracovala tato dílna.

V tom, že skupina v závěru Alfréda skutečně obětovala, hrají roli i ty okolnosti, ve které době a v jakých podmínkách žili aktéři děje. To si skupina sama uvědomila. My jakožto moderní společnost, se na celou věc vztahujeme z pohledu lidí, kteří jsou v pořádku a neznají hlad ani strach o přežití. Možná snad právě proto se někteří účastníci cítili v závěru zvláště, pod tlakem či zmanipulovaní k jasné odpovědi, protože se plně nesžili s trýznivou situací ve městě.

U skupiny jsem si všimla, že nejlépe pracuje, když dostane motivace – to se projevilo nejvíce v úvodních cvičeních, kdy docházelo během motivovaných úkolů k lepšímu soustředění, kooperaci a naladění především. Aktivity spojené s příběhem byly motivované dostatečně.

Během projektu se několikrát stalo, že jsem musela, či chtěla improvizovat ve vedení dílny – tyto změny jsem zaznamenala v příslušných Průbězích a hodnoceních aktivit. Domnívám se, že mé reakce byly citlivé, pohotové a až na výše uvedené výjimky vhodně zvolené.

Celkově hodnotím dílnu jako zdařilou a jsem upřímně fascinovaná, co předloha nabídla skupině. Velmi pozitivně hodnotím, jak byla skupina po celou dobu dílny schopna pracovat – aktivně, se zájmem, s chutí tvořit, s kreativitou, s upřímností a otevřeností, zodpovědně, oddaně i s dávkou milého humoru.

Projekt bylo radost realizovat.

ZÁVĚR

Dá se říci, že tato dílna předčila má očekávání. Práce se skupinou proběhla nad očekávání dobře a sami účastníci celkově hodnotí projekt jako užitečný, zábavný a poutavý.

Cíle práce se dle mého úsudku podařilo z větší míry naplnit.

Skupina během dílny, vytvářela vnitřní svět postav z dramatické předlohy, kterou prozkoumali pomocí strukturovaného dramatu. Dílna zafungovala jako jakási osvěta práce s postavou v amatérském divadelním souboru. Účastníkům se podařilo uchopit postavy nejen v charakterové rovině, ale i vztahové – to se silně projevilo především v závěru celé dílny. Jedinci si vybudovali nejen vztahy mezi postavami, ale vztahovali se i oni sami k postavám – to způsobilo jejich vnitřní rozpor při závěrečném hlasování, kdy postava zvedla ruku pro odsouzení Alfréda Illa, ale oni samotní by si přáli ho zachránit. Toto stanovisko je pro mne podstatné, neboť signalizuje, že účastníci byli do příběhu vtaženi, dokázali existovat v něm i mimo něj. Členové skupiny dokázali i obratně vstupovat a vystupovat do různých postav a udrželi charakter. Dokázali tento charakter postupně vytvořit na základě informací, které se jim dostaly prostřednictvím textu, slovy či improvizací, etud nebo situací. Účastníci dokázali za postavy logicky jednat, uvědomit si jejich pocity a emoci – tím, že si takto na každou postavu „vnitřně sáhli“ si podněcovali svoji empatii, představivost i schopnost fabulace. Napětí, které předloha nabízí a struktura dílny udržovala účastníky po většinu času aktivované a disponovali chutí tvořit, rozvíjet a poznávat. Tím, že se je podařilo vtáhnout do děje, přestávali přemýšlet nad svým stereotypním hereckým projevem a více se soustředili na plnění hry v roli a dodržením hodnot postav, které vybudovali. Autenticita, opravdovost a přirozenost – tyto způsoby herecké práce se dařilo v účastnících probouzet. Čím hlouběji znali postavy, tím autentičtější projev nabízeli.

Dílnou se odkryly i možnosti další podobné práce v tomto duchu. Sami účastníci se shodují, že by bylo užitečné pracovat takovýmto způsobem při nastudování nových her v divadle, kdy by se jednalo o efektivní způsob, jak seznámit herce s novou hrou a osvojováním postav. S tímto názorem se ztotožňuji i já. Ovšem podmínkou je dobrá příprava lektora a pečlivé prozkoumání textu – což mi bylo v tomto případě velkou výhodou, ze které jsem po dobu dílny neustále čerpala.

Tento princip práce, by se dal částečně využít i v přístupu k divadelním hrám, které jsou již na repertoáru. Vypadalo by to například tak, že by se již běžně hrané postavy dosadily do fiktivních situací a herci by za ně jednali – tím se budou postavy stále konkretizovat nebo

naopak fixovat. Jejich charakter tak bude moci herec lépe poznávat a na jevišti bude jeho projev opět přirozenější a autentičtější.

V takovémto postupu práce s divadelní předlohou a prací s postavou shledávám velký potenciál, který jsem sice tušila, ale nečekala jsem, že by mohl být až takto efektivní pro amatérské herecké účely. Ráda bych tyto postupy objevovala dále a nabídla je i „nespřáteleným“ souborům, kterým by bylo možné vytvořit dílnu na míru.

SEZNAM LITERATURY

Primární literatura:

CÍSAŘ, Jan. *Nástin metodiky amatérského herectví*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1982. Knihovnička amatérského divadla, sv. 4.

DÜRRENMATT, Friedrich. *Návštěva staré dámy: tragická komedie*. Praha: Dilia, 1964.

MACHALÍKOVÁ, Jana a Roman MUSIL. *Improvizace ve škole: didaktika improvizace pro rozvoj osobnosti žáků středních škol*. Praha: Informatorium, 2015. ISBN 978-80-7333-120-7.

MARUŠÁK, Radek. *Literatura v akci: metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou*. V Praze: Akademie múzických umění, 2010. ISBN 978-80-7331-172-8.

TOLAROVÁ, Soňa. *České recepcce Dürrenmattovy hry Play Strindberg* [online]. Praha, 2012 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/amp/30551541-Diplomova-prace-ceske-recepce-durrenmattovy-hry-play-strindberg-univerzita-karlova-v-praze-filozoficka-fakulta.html>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav translologie. Vedoucí práce Gabriela Veselá.

ULRYCHOVÁ, Irina. *Drama a příběh: tvorba scénáře příběhového dramatu v dramatické výchově*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Katedra výchovné dramatiky DAMU, 2007. ISBN 978-80-7331-096-7.

Sekundární literatura:

CLARK, Jim. *Lekce pro život: drama a integrované kurikulum*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4580-4.

LOOSOVÁ, Jana. *Využití prvků herecké výchovy v práci s amatérským souborem*. Praha, 2015. Diplomová práce. Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, Katedra výchovné dramatiky. Vedoucí práce Eva Machková.

PALARČÍKOVÁ, Alena. *Tygr v oku, aneb, O tvorbě inscenace s dětmi a mládeží*. Vyd. 2., upr. Praha: NIPOS, 2011. ISBN 978-80-7068-005-6.

ŠPALKOVÁ, Dominika. Hra, herectví a děti.: Některé zdroje, podmínky a možnosti dětského dramatického projevu v konfrontaci s prvky herectví. *Tvořivá dramatika* [online]. Praha: IPOS ARTAMA, Stružení pro tvořivou dramaturgii a Katedra výchovné dramaturgii DAMU, 2003, **2003**(2), 13-27 [cit. 2018-04-12]. ISSN 1211-8001. Dostupné z: http://www.drama.cz/periodika/td_archiv/td2003-2.pdf

ZUMROVÁ, Vlasta. *Využití metod K. S. Stanislavského v dramatické výchově*. Praha, 2000. Diplomová práce. Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, Katedra výchovné dramaturgii. Vedoucí práce Eva Machková.

Další zdroje:

Návštěva staré dámy (TV film). Česko 1999. Režie: Zdeněk Zelenka. Scénář: Zdeněk Zelenka, Friedrich Dürrenmatt (divadelní hra). Hudba: Jiří Svoboda. Hlavní role: Jiřina Bohdalová a Alois Švehlík.

PŘÍLOHY

Textové přílohy

Č.1

Informace k profilům postav:

Starosta:

Stefan Neuman, 67let, ženatý, 2 děti.

Ve funkci starosty je již 17 let. Rád by odešel do důchodu, proto o příštích volbách už kandidovat nebude. Politikou a městskou správou se však nepřestane zabývat – je to jeho koníček. Mimo to, rád chodí rybařit – dobře se mu tam přemýšlí a občas si zdřímne.

Učitelka:

Alice Schumanová, 32 let, svobodná, bezdětná.

Vstřícná a inteligentní učitelka se smyslem pro filozofii. Vyučuje na místní základní škole. Do Güllenu se přistěhovala před 9 lety – cítí se být potřebná na malém městě a vydat ze sebe to nejlepší. Ctí vyšší principy.

Lékař:

Doktor Lefl, 52 let, ženatý, bezdětný.

Místní obvodní lékař. Obětavý ale rázný. Když je potřeba udělat konečné rozhodnutí, vždy umí situaci objektivně vyhodnotit a zakročit. Vlastní automobil, kterým jezdí za pacienty nebo je vozí do nejbližší nemocnice – moc rád řídí. Manželka mu jeho obětavost často vyčítá.

Policista:

Zikmund Fall, 38 let, rozvedený, 4 děti.

Jeho povolání ho baví, protože má rád na vrh. Má smysli pro disciplínu a ctí hodnosti – ať už policejní nebo postavení vážených občanů. Žena ho opustila pro jeho přílišnou lenivost doma a přílišnou horlivost v práci. S dětmi se často vídá a nový přítel bývalé ženy mu nevadí – občas zajdou na pivo.

Farář:

Moric, 47 let, svobodný, bezdětný.

Často neviditelná osoba města, ale přesto jediná, kdo má neobvyklí přehled a vždy dokáže moudře poradit. Do Güllenu přišel už jako ministrant a místní příroda a zbožnost obyvatel ho natolik uchvátila, že se rozhodl zde zůstat sloužit Bohu a dobrým güllenským obyvatelům.

Hokynař:

Alfréd III, 63 let, ženatý, 2 děti.

Obchodník se smíšeným zbožím – kráček zdědil po tchánovi a jeho práce ho těší. Se svými zákazníky dobře vychází, a pokud má někdo speciální přání, vynasnaží se, aby mu zboží opatřil. Angažuje se i

politicky a patří mezi vážené občany města. Rád chodí do společnosti. Má spokojené manželství a hodné děti.

Hokynářka:

Tylda Illová, 62 let, 2 děti.

Provdala se za Alfréda ve svých 17. letech – otec si to přál a ona poslušně poslechla. Ale mají spokojené manželství už 45 let. Vždy stojí za svým manželem a dětmi. Pomáhá Alfrédovi k obchodě, ale už je z toho unavená.

Č.2

Novinový článek:

Miliardářka se zlatým srdce

Miliardářka Klára Zachanasjanová, se vrátila opět do své rodné švýcarské země a neváhá investovat a podpořit ta místa, která si žádají pomoci. Madam Zachanasjanová, vdova po miliardáři Zachanasjanovi, zlatem oplývá navenek i uvnitř. Za svoji krátkou návštěvu stihla založit nejen dětské jesle v Kaffigenu, ale i špitál v Kalberstadtu. Její cesta prý dále povede do okresního města Güllen, kde prožila své dětství a mládí.

Č.3

Dialog starosta a Alfréd:

Starosta: To je ono! To je naše spása! Naše Klárka Wäscherová!

Alfréd: Starosto, je z ní miliardářka, vidíte, se zlatým srdce! Jede sem!

Starosta: Celá země prosperuje, jenom Güllen je na mizině.
Alfréde, vy jste byl její přítel. Všechno teď závisí na vás.

Alfréd: Byli jsme nejlepší přátelé, mládí, plni ohně.
Ostatně, pánové, byl jsem chlapík – před pětačtyřiceti lety. A Klára? Vidím ji pořád, jak mi v té Petrovic stodole zazářila v náručí a jak s vlajíci rusými vlasy, bosýma nohama šlapala v seně. Ale život nás rozdělil, jenom život, jak už to tak bývá.

Starosta: Drahý Alfréde. Už dlouho jste nejoblíbenější osobností Güllenu. Z jara odstoupím z funkce starosty. Jsme dohodnuti navrhnout vás za mého nástupce! Zachanasjanová nám musí pomoci! Jak jsem řekl Alfréde, je to teď na vás.

Alfréd: Především si musím s Klárou promluvit o naší mizerné situaci. Musíme postupovat chytře a psychologicky správně. Už nepodařené uvítání může vše

zkazit.

Starosta: Pravda. Zachanasjanová vstoupí na svoji rodnou půdu, najde starý domov, dojata, se slzami v očích, uvidí staré známé – toho musíme využít!

Č.4.

Text příjezd Kláry:

/vlakové nádraží Güllen/

Přednosta: Expers! A zastavil! Má přeci proletět jako blesk a zmizet v zatáčce – jako vždy...

Klára Zachanasjanová:

To je Güllen?

Vlakvedoucí: Madam! Zatáhla jste za záchrannou brzdu!

Klára Zachanasjanová:

Vždycky tahám za záchranné brzdy.

Vlakvedoucí: Protestuji. V této zemi se za záchranné brzdy netahá ani v nouzi. Jízdní řád je náš nejvyšší zákon! Žádám vás o vysvětlení.

Klára Zachanasjanová:

Tak přece je to Güllen. Už to smutné hnízdo poznávám.

Vlakvedoucí: Čekám na vysvětlení. Podle předpisu. Jménem ředitelství drah!

Klára Zachanasjanová:

Jste blbec. Chci navštívit tohle městečko. Měla jsem snad z toho vašeho rychlíku vyskočit?

Vlakvedoucí: Vy jste zastavila Expers, jenom proto, abyste se podívala na Güllen? (snaží se to pochopit)

Klára Zachanasjanová:

Samozřejmě.

Vlakvedoucí: Madam, když toužíte navštívit Güllen, prosím, je vám k dispozici osobní vlak z Kalberstadtu ve dvanáct čtyřicet. Jako všem ostatním lidem.

Klára Zachanasjanová:

Osobní vlak, co staví v kdejaké vesnici? Vy si o mně vážně myslíte, že se budu půl hodiny tlouct touhle krajinou?

Vlakvedoucí: Madam, tohle vám přijde draho.

Klára Zachanasjanová:

(ke sluhovi) Boby, dej mu tisícovku.

Vlakvedoucí: (zaraženě) Madam...

Klára Zachanasjanová:

A tři tisíce nadací pro vdovy po železničářích.

Vlakvedoucí: (zmateně) Ale taková nadace neexistuje.

Klára Zachanasjanová:

Tak ji založte.

Komorním Boby:

(něco šeptá vlakvedoucímu)

Vlakvedoucí: Milostivá ráčí být paní Klára Zachanasjanová? Ó pardon. To je přirozeně něco jiného. Samozřejmě bychom v Güllenu zastavili, ale neměli jsme nejmenší tušení. Tady jsou vaše peníze, milostivá paní – čtyři tisíce – bože můj.

Klára Zachanasjanová:

Nechce si tu maličkost.

Vlakvedoucí: Maličkost? Bože můj. Přejete si, milostivá paní, aby Expres počkal, až si prohlédnete město? Ředitelství drah by s tím jistě s radostí souhlasilo.

Klára Zachanasjanová:

Jen si to s tím svým vlakem haste klidně dál. Zdržím se tu.

Vlakvedoucí: Jen kdyby si milostivá paní nestěžovala na ředitelství. Bylo to jen nedorozumění. Uctívá poklona.

Klára Zachanasjanová:

Boby, všechna zavazadla dej odnést do hotelu U zlatého beránka. A tu rakev taky.

Č.5.

Klára Zachanasjanová:

→ *Je jí 63, zrzka*

→ *rozená Weschrová*

→ *z města odešla v 18 letech*

→ *matka zemřela, když byla malá – moc si jí nepamatuje*

→ *otec (pracoval v dole) zemřel, když jí bylo 17 - od té doby se o sebe starala sama – obsluhovala v hostinci*

→ *kdysi tu měla lásku*

→ *Má spoustu zavazadel, ale řada jich ještě dorazí a to včetně nábytku – hodlá se ubytovat ve zdejším hotelu, ale vybaví si ho sama.*

→ *veze rakev – k čemu jí má, se dozví až na to bude správný čas*

→ *proč přijela se dozví až na to přijde správná chvíle*

→ *cestuje zásadně vlakem – kvůli autonehodě, kde přišla o nohu.*

→ *opustila město, protože k tomu byla donucena*

- v tuto chvíli je provdaná za manžela číslo 8, ale už jí přestává bavit
 - pomáhá cizím lidem, protože věří v nebe a peklo
 - přijela si vyřídit osobní záležitost
 - byla úplně normální děvče, takové jaká jsou všechna mladá zrající děvčata
 - život se s ní nemazlil, ani ona se s nikým mazlit nebude
 - chová se arogantně a povýšeně, protože prostě může
 - je zvyklá, že nemusí jednat v rukavičkách
 - oceňuje upřímnost, i ona jedná narovinu
-

Č.6

Alfrédův dopis:

Kláro,

je od tebe hezké, že ses vrátila. Myslela jsi za ta léta někdy na mne? Musíš vědět, že já na tebe ano. Je to 45 let a přeci jsem nezapomněl. Byly báječné, všechny ty dny, co jsme byli spolu. Pamatuješ, petrovic stodolu? Říkával jsem ti - moje čarodějko.

Byla jsi mladá a krásná, patřila ti budoucnost. Dobře, že jsi odešla – zůstat tady, byla bys teď na dně jako já. Zkrachovalý hokynář a zkrachovalé městečko. Není o co stát. Rodina mi denně vyčítá chudobu. Ale hlavně, že jsi šťastná ty.

Škoda, že nás život jen rozdělil. Kéž by vše bylo jinak.

Tvůj Alfréd.

Č.7

Klářin dopis:

Alfréde.

Vždy jsem měla v úmyslu se sem vrátit. Celý svůj život, od té doby, co jsem opustila Gullen.

Samozřejmě, že jsem na tebe myslela, myslím na tebe do dnes. Vzpomínám na první polibek a naše jména vyrytá v kůře stromů, vzpomínám na náš les a kantorův háj. Jak jsme se milovali. Ale ty sis pak vzal Tyldičku Blumhartovou a její hokynářství. A já starého Zachanasjana i s jeho arménskými miliony. Našel mne v hamburském bordelu – očarovali ho mé rusé vlasy.

A ty jsi teď na dvě. A já peníze mám. Znáám svět a svět mi patří. Nenechám město svého mládí ve štychu. Pomohu vám. Dám městu peníze. Ale mám podmínku. Svolej večer shromáždění. Tam se vše dozvíte.

K.Z.

Č.8

Text – odůvodnění podmínky:

Klára: Dám vám jedni miliardu a koupím si za ní spravedlnost.

(V místnosti je hrobové ticho)

Starosta: Jak tomu máme rozumět, milostivé paní?

Klára: Jinými slovy, nabízím vám jednu miliardu, když odčiníte nespravedlnost, která byla zde v Güllenu na mojí osobu spáchána.

Alfréde Ille, předstup prosím.

Alfréd: (Rozpačitě předstoupí)

Klára: Bylo to v roce 1910, kdy se v Güllenu projednával paternitní spor. Já, tehdy Klára Weschrová, jsem obvinila tady Alfréda Illa, že je otcem mého dítěte. Alfréd otcovství popíral a přivedl si svědka.

Alfréd: Staré historky, byl jsem mladý a neměl jsem rozum.

Klára: Ten svědek byl Ludvík Sparre - místní opilec – a ten před soudem a Bohem odpřisáhl, že se mnou spal. Přisahal křivě! Protože ho Alfréd III podplatil litrem kořalky.

Alfréd: To už je promlčeno, dávno promlčeno. Stará bláznivá historka!

Klára: Byla jsem nucena opustit město. Nic jsem neměla. Stala se ze mě lehká holka. Rozsudek ji ze mě udělal. A to dítě? (tiše) Žilo jen rok.

Alfréd: Za to moji smrt?! To přeci nemůžeš žádat. To už je přeci dávno za námi!

Klára: Já ale na nic nezapomněla. Nezapomněla jsem na tvoji zradu. Chci spravedlnost. Mohu si ji dovolit. Dám městu miliardu, když zabijete Alfréda Illa. Jak jsem řekla. Já počkám.

Č.9

Změny - město a Alfréd:

Alfréd „Hledal jsem své nedělní šaty a ve skříni našel norkový kožich.“

Tylda „Mám ho jen na zkoušku“

Alfréd „Prošel jsem peklem, v každé známce blahobytu jsem cítil blízkost smrti.“

Lékař „Mám nové auto, chceš se svést, Alfréde?“

Alfréd „Já už dál nebojuji. Poznal jsem, že nemám právo bojovat. Je to konečně moje vina.“

Učitelka (opilá) „Máte pravdu, úplnou pravdu, je to vaše vina. Teď vám něco řeknu. Pravdu. Zabijí vás. Víme to oba od začátku, přestože tomu v Güllenu dosud nikdo nevěří. Pokušení je příliš silné a naše bída příliš trpká. Cítím, jak se pomalu stávám vražedkyní. Má víra v humanistu je bezmocná. Vím to. Proto, na zdraví a snad o tom už za pár hodin vědět nebudu.“

Starosta „Dneska večer je shromáždění celé obce“

Alfréd „Přijdu.“

Starosta „Projednáme váš případ. Dostali jsme se tak trochu do slepé uličky.“

Alfréd „Taky se mi zdá.“

Starosta „Nabídku Zachanasjanové určitě zamítnou. Ale pokud ne, přijmete rozsudek, Ille, že ano.“

Klára „Odvezu tě v rakvi na Capri. V parku svého paláce jsem dala postavit mauzoleum. Kolem dokola jsou cypřiše, s výhledem na Středozemní moře.“

Alfréd „To znám jen z obrázků.“

Starosta „Nevyhrožuji vám, Ille, ale vy vyhrožujete nám. Když budete chtít útočit, donutíte útočit i nás. Bude lepší být v klidu a mlčet.“

Alfréd „Ať je výsledek shromáždění jakýkoliv, přijmu ho.“

Farář „Musíme si přiznat, že jsme strpěli nespravedlnost! Nejde nám o blahobyt a zajištěný život, nejde nám o luxus, ale o to, zda chceme zjednat průchod nejen spravedlnosti, ale i ideálům, pro něž žili naši předkové.“

Č. 10

První charakterizace postav:

Starosta

pozitivní: pracovitý, vstřícný, rodinný typ, obětavý, společenský, zdělaný, skromný, zásadový, realista.

negativní: unavený a proto prokrastinující, pln starostí, rozmrzlý, náladový, egoista, má kostlivce ve skříni.

Učitelka

pozitivní: opravdu miluje děti, odvážná, průkopnice, nezávislá

negativní: sklony k tajnému pití, zhrzená

nejednoznačné: idealistka, feministka, věří tomu, co dělá a předává to dětem

Lékař

pozitivní: obětavý, pracovitý, auta jako koníček, důsledný, „cukr a bič“, pokorný

negativní: frustrovaný

nejednoznačné: racionální, otupělý

Farář

pozitivní: sečtělý, chová ovce a prodává jejich mléko a sýr, pohostinný, velice zbožný, vidí to dobré, pokorný

negativní: plachý introvert, sám nevyhledává kontakt ostatních

Policista

pozitivní: pracovitý, neúplatný, milující otec

negativní: workoholik, líný v osobním životě, ukájí se svojí mocí

nejednoznačné: když oblékne uniformu, je z něj jiný člověk = nezná bratra (přirovnání k Jekyll a Hide)

Hokynářka

pozitivní: spořivá, výborná kuchařka, milující matka, oddaná, umí se nadchnout (pro drb)

negativní: drbna, přehnaná šetrnost, šaty nosí do roztrhání

Hokynář

pozitivní: komunikativní, podnikavý, inovativní, ambiciózní

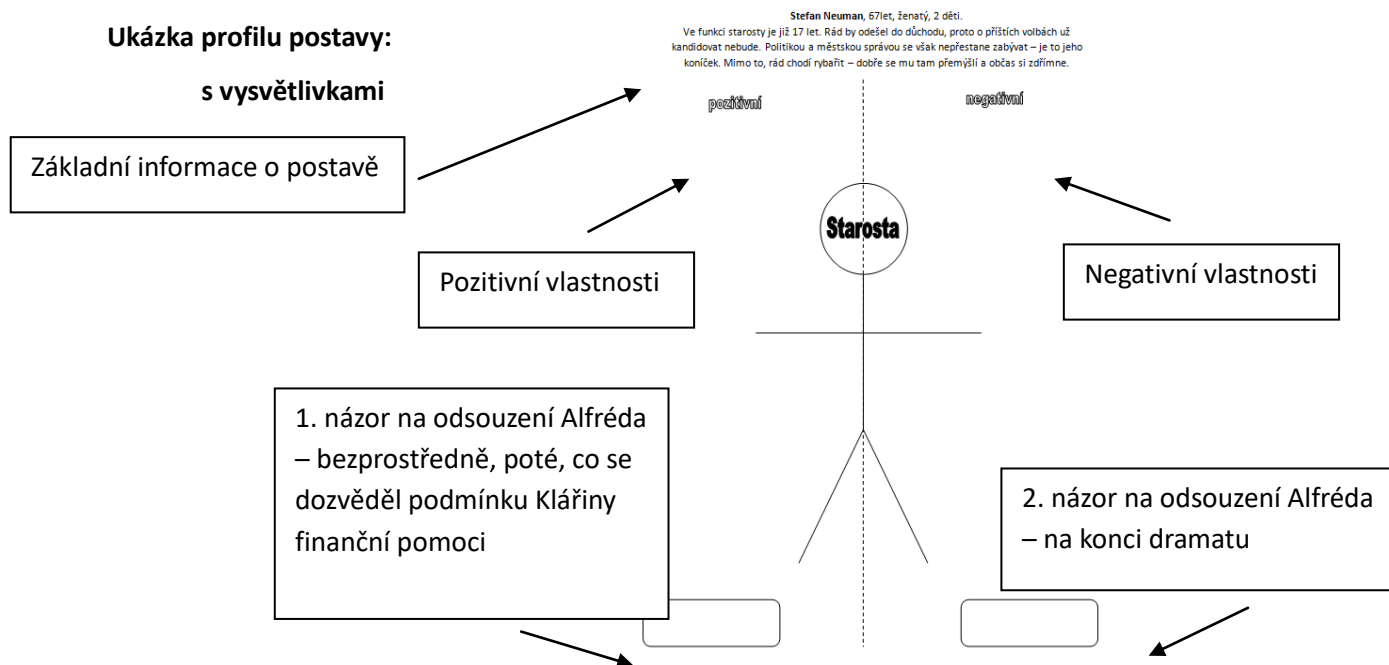
negativní: trochu drbna, marnivý (chce vypadat dobře), není empatický, povrchní, prospěchář

nejednoznačné: „vekslák“

Č. 11

Ukázka profilu postavy:

s vysvětlivkami

Poznámka: Vysvětlující poznámky k profilu postav nebyly obsaženy na listech pro účastníky.

Č. 12

Vývoj postav - před krachem města:

Starosta: muž na svém místě, hájí zájmy občanů, rozhodný, vstřícný, uvažuje o Alfrédovi, jako o budoucím nástupci, egoista

Učitelka: alkoholička – je to veřejným tajemstvím, feministka, zhrzená láskou, věří ve vyšší hodnoty, myslí to v dobrém, má zájem o život v obci, ráda si „vyhodí z kopýtka“)

Lékař: charakterní člověk, oddaný své práci přesto lehce vyhořelý, zásadový, milovník automobilů – je to jeho ventil, obětavý a zodpovědný, inteligentní

- Farář:** světec, nejde mu o vlastní prospěch, ctí hodnoty, je to mravný člověk, ochoten pomoci jak to jen jde, svým hodnotám věří nadevše – v tomto ohledu pevný. Milá, skromná osoba
- Policista:** lehce natvrdlý, ale čestný, hájí zákon, předpisy jsou mu svaté, patolízal, hlídá pořádek ve městě a to mu dělá dobře – pocit moci mu dělá dobře. Přesto je lehce ovlivnitelný ze strany starosty, protože ctí jeho postavení.
- Tylda:** poslušná, děti jí jsou nadevše, s manželem ji pojí potřeba „drbat“, podporuje manžela v kandidatuře na starostu, věří ve správnost skromného života a opovrhuje malicherností (paradox v manželovi, který takový je). Vychází dobře s lidmi, je milá.
- Alfréd:** sebestředný, sobec, egoista, zvědaví, prospěchář, zároveň společenský a komunikativní, pro obchod a zákazníky udělá vše – protože na tom profituje i on. Ví jak se chovat, aby z toho vytěžil on. Umí manipulovat s lidmi. Dělá se lepším než ve skutečnosti je.
-

Č. 13

Charakterové znaky postav po krachu ve městě:

- Starosta:** odmítá opustit potápějící se loď, neuvěřitelně unavený
- Učitelka:** vyhořelá
- Lékař:** velmi oddaný svému poslání, unavený, deprivovaný
- Farář:** i když sám má málo, rozdal by se. Je to dobrý křesťan, který je schopen se rozdat do vyčerpání
- Policista:** cítí se méněcenný, odevzdaný lenosti i pláči, nepotřebný
- Tylda:** pokorná a vstřícná
- Alfréd:** jeho povrchnost je už viditelná, ukřivděný, nespokojený s tím jak vypadá, má sklony k veřejnému stěžování
-

Č. 14

Myšlenky obyvatel:

Alfréd: Budu starosta!!!

Farář: Záchrana města. Nový život. Nový kostel.

Starosta: Naděje umírá poslední. Jen aby to ten Alfréd nezkazil. Tyldu musíme udržet stranou. Snad si konečně odpočinu.

Policista: Bojí se, že z toho nic nebude, protože jeho svět je do značné míry zbořen. Ale zároveň je v něm jiskřička naděje, že zákon a pořádek bude opět fungovat.

Lékař: Auto (mohl by koupit nové). Dožije ve městě tak, jak ho znával.

Tylda: Za ta společná léta, jsem si toto zjištění o poměru Kláry a Alfréda nezasloužila, ale obětuji vše pro blaho Güllenu.

Učitelka: Je mi už vše jedno. Já už nevěřím ničemu. Život mě už tolikrát zklamal. Dokud neuvidím výsledek té bohaté paní a že to nejsou jen sliby, tak tomu prostě neuvěřím.

Č. 15

Dokument ke zpětné vazbě:

„**Zpětná vazba** – Dílna - Návštěva staré dámy.

Přátelé,

prosím o vaše poznatky, pocity, myšlenky, porozumění, objevy, otevření (pozitivní i negativní).

Zajímá mě cokoliv, co ve vás dílna vyvolala a na co jste si přišli.

Pokud ve vás dílna vzbudila myšlenky, které s tématem zcela nesouvisí, nevadí, budu ráda, sem s nimi.

Zpětnou vazbu, můžete psát v bodech nebo jako úvahu... jak se vám zlíbí.

Tady je pár směřujících otázek – můžete (ale nemusíte) se jich držet.

Jaké máš dojmy z dílny dnes? Co sis odnesl(a)?

Když ses dozvěděl(a), co se bude dít, co jsi od sebe a dílny očekával(a)?

A co se stalo na konci dílny – změnilo se očekávání a jak?

Překvapilo tě něco?

Myslíš, že ti taková dílna v něčem pomohla? V čem?

Pokud si z dílny něco odnášíš, myslíš, že to ještě někdy a někde využiješ?

Dala by se taková dílna využít i k jinému účelu, než jen k uskutečnění bakalářské podmínky udělení titulu? Pokud ano, v čem?

Jak se ti pracovalo s postavami z příběhu?

Co říkáš předloze „Návštěva staré dámy“?

! Jak bys pracoval(a) nebo uvažoval(a) nad postavou, kterou hraješ na divadle po absolvování dílny?

Jak nad novou rolí a jak nad rolí, se kterou už vystupuješ?

Děkuju Vám!“

Č. 16

Zpětné vazby účastníků

Poznámka:

V přílohách uvádím z důvodu úspory místa, pouze tři ukázky zpětných vazeb účastníků

A)

Dílna probíhala v přátelském prostředí, což umožnilo přeskočit obvykle ne příliš zábavnou představovací část a vrhnout se hned na samotnou dílnu. Účastníci byli navíc zkušené herci, kteří znají základní divadelní pojmy. Zadání jednotlivých cvičení tedy rychle pochopili a nemuselo docházet ke zdoluhavému vysvětlování, se kterým se můžeme občas setkat (velkou měrou k tomu samozřejmě přispěla i lektorka, která dokázala jednotlivé zadání jasně a věcně zadat a pohotově reagovat na případné dotazy).

Na začátku byla „klasická“ divadelní rozcvička, která dobře zafungovala na rozehtání. Z mého pohledu byla nějaká cvičení dělána moc rychle a tak u mě jen zřídka došlo k opravdovému napojení na skupinu, což správné splnění „úkolů“ vyžadovalo. To bych ale „nevyčítal“ lektorce, spíše skupině. Během rozcvičky se totiž projevil první (a asi největší) nešvar přátelského kolektivu – neustálé mluvení. Všichni se znají už dlouho a tak nemají žádný přirozený stud a říkají všechno, co je napadne, a to neustále. Nejvíce se to projevilo u prvního cvičení, kde jsme vymýšleli charaktery jednotlivým postavám. Nikdo se před ostatními nebál a tak prosazoval svoji myšlenku, jak to jen šlo. Charakterizace první postavy byla proto protáhlá. Lektorka to ovšem nenechala zajít daleko a včas umravnila skupinu, ať zbytečně neodbíhají od tématu. Takto musela skupinu během celého workshopu umravňovat ještě párkrát, nikdy to ovšem nebylo nepříjemným způsobem, naopak to pomohlo se začít opět soustředit. Celý den probíhal velmi pěkně. Skupina intenzivně pracovala, do práce se

opravdu dostali a díky napínavému rozložení jednotlivých částí, byli i v neustálém natěšení na další děj. Pauzy byly také dobře využity, takže jsem za celý den neměl pocit únavy. Celá práce šla dokonce tak dobře, že jsme se dostali napřed a proto jsme mohli udělat i cvičení, které bylo naplánováno na ráno následujícího dne. Jednalo se o setkání s Klárou, které nám poodhalilo její nečisté úmysly. Podle mě mělo toto cvičení zůstat na ráno. Je pravda, že jsem byl ještě o něco více zvědavý na následující den, ale taky mi to dalo spoustu hodin k vytváření spekulací. Přemýšlel jsem nad tím, jak by se naše postavy (které jsme si celý den profilovali) zachovali.

S touto představou (představami) jsem vstoupil do druhého dne. Den probíhal dosti podobně, jako ten předchozí. Skupina pilně pracovala a s neustálým zaujetím jsme se posouvali v příběhu dál. Jediný „problém“ nastal v samotném závěru. Po celou dílnu jsme svobodně vytvářeli charaktery (a jejich proměny) a měli tak pocit, že máme naprostou kontrolu nad osudy postav. Na konci ovšem přišel první velký zásah zvenčí. Potřeba lektorky dostat nás do předem vytouženého konce, byla najednou větší, než naše šance na rozhodnutí. A celé to způsobil jen jeden kus papíru s pár replikami postav. Tyto repliky byly ovšem v naprostém (u některých) rozporu s naší dosavadní charakterizací postav. Najednou se vytratily i všechny mé spekulace z dřívějšího dne a měl jsem poprvé pocit, že vlastně o ničem nerozhoduju a že konec už je stejně daný. Neznamená to ovšem, že by závěr pokazil dojem z celé dílny. Po celý víkend jsem se bavil a práce na postavách a s nimi mě velice bavila. Výběr textu byl také velmi povedený, jelikož nabízel pro každou postavu několik poloh a navíc jejich vývoj.

B)

Jaké máš dojmy z dílny dnes? Co sis odnesla?

- Pro mě dílna byla velice přínosná. Ne že by mi snad byl obdobný způsob uvažování nad charakterem postavy cizí ale mít možnost se do toho takhle ponořit, společně s ostatními diskutovat a tím vlastní myšlenkový pochody jasněji uchopit byl přínos sám o sobě. Určitě nesmím opomenout ani ta cvičení z kraje dne... Mě to úplně otevřelo další vnímání mě samotné na jevišti.. Mám to pořád v hlavě, aniž bych si to nějak zvlášť musela připomínat což je naprosto fantastický. Fixuju! :)

Když ses dozvěděla, co se bude dít, co jsi od sebe a od dílny očekávala? A co se stalo na konci dílny - změnila se tvá očekávání a jak?

- Já se musím přiznat, že jsem z počátku čekala úplně něco jiného.. že budeme celý den skákat, klubat se z vajíček, že budeme pracovat s intonací a všelijak improvizovat, z čehož jsem trochu měla obavu, protože improvizaci shledávám jako svůj velký nedostatek. To jak dílna ale ve výsledku probíhala mě příjemně překvapilo.

Myslíš, že ti taková dílna v něčem pomohla? V čem?

- V práci s daným charakterem postavy a tím jak dál rozvíjet to co je dané a jak jsem už uváděla výš, ono uvědomění si ne jen sebe ale i ostatních třeba právě tom na jevišti (no teda na hlavně na něm).

Pokud si z dílny něco odnášíš, myslíš, že to ještě někdy a někde využiješ?

- Když pomínu divadlo, tak musím přiznat, že se nejsem schopná od víkendu, kdy dílna proběhla, např. podívat na film bez toho, aniž bych si nepromítla v hlavě dlouhou úvahu nad počínáním té či oné postavy. Nebo třeba i nad počínám lidí kolem sebe.. Teď to zní, jako kdybych nad lidmi takto nikdy neuvažoval (opak je pravdou) ale konkrétně tahle dílna, tyhle postavy a tenhle příběh mě pravděpodobně dlouhodobě ovlivní v mnohem větší empatii.. Zajímavé.

Jak se ti pracovalo s postavami příběhu?

- S některými postavami lépe, s některými méně dobře. Docela určitě to bude tím, tedy myslím si, že to bude tím, že ačkoli jsme si charaktery do jisté míry vystavěli sami (kolektivně), člověk má tak nějak podvědomě vždycky tendenci podsouvat postavě své názory a jednání, které by podle něj mělo být to správné. Někdy bylo těžké se od tohohle oprostít ale zase za to zajímavé si tímhle vnitřním bojem projít. Možná právě proto ve mě dílna zanechala stopu, která sice na venek vidět možná nikdy nebude ale vnitřně nadobro a definitivně otevřela další cestičky, kterými se člověk ve svém každodenním smýšlení vydává.

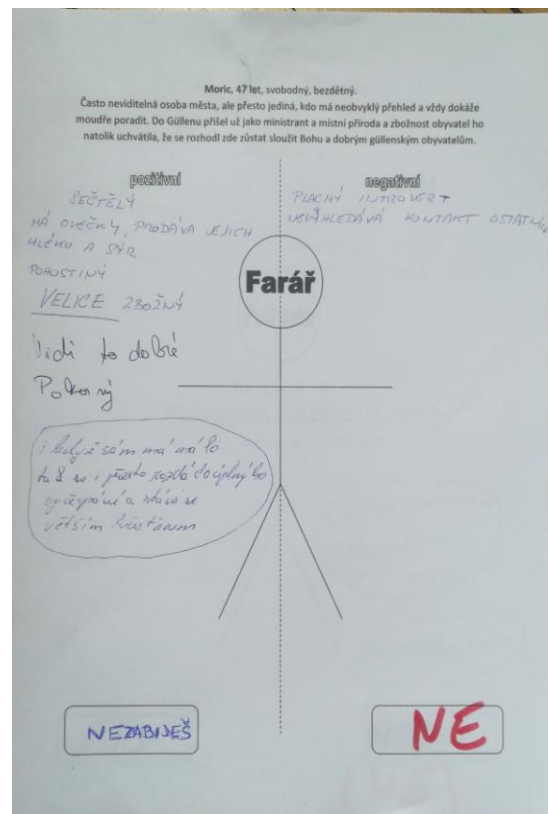
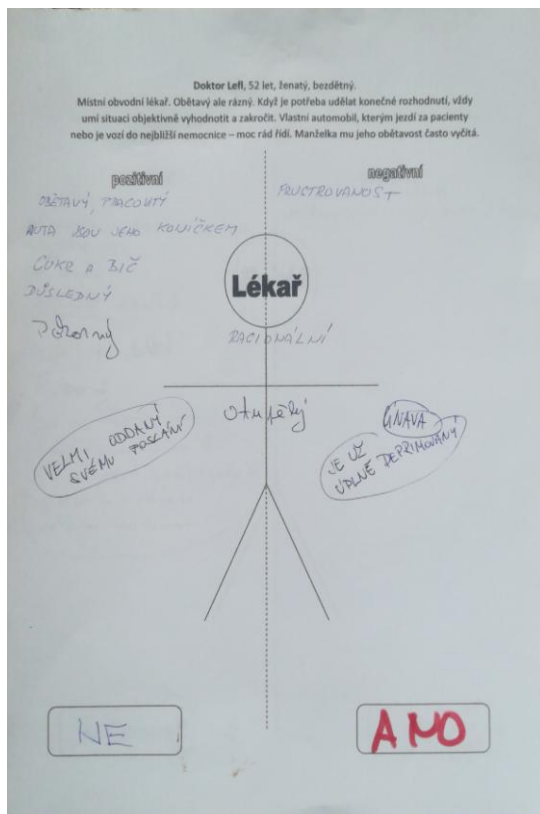
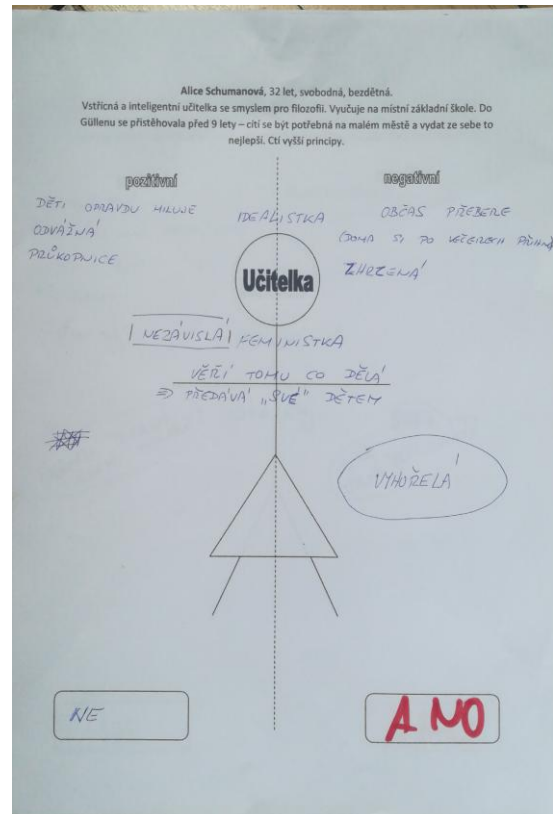
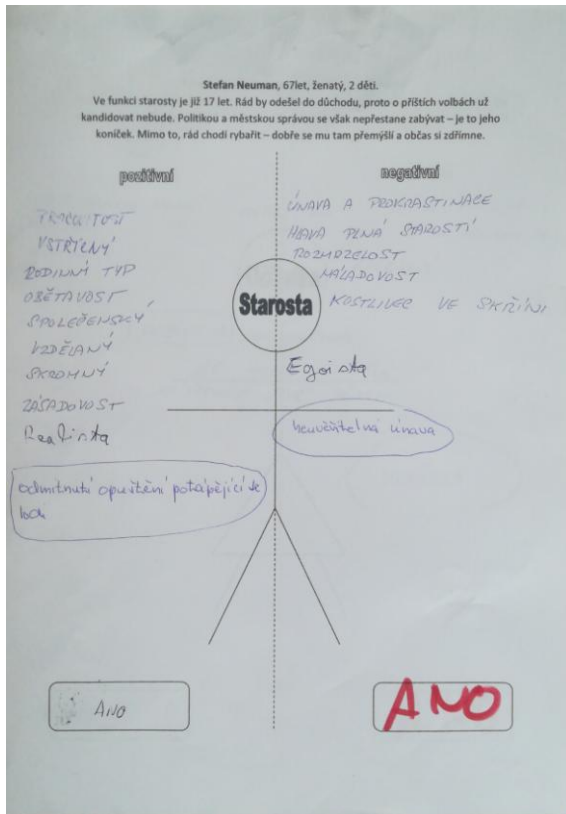
C)

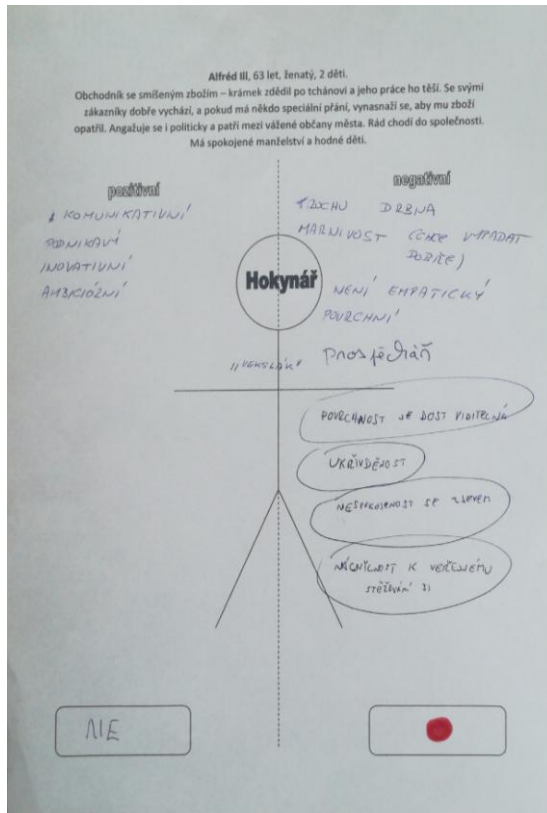
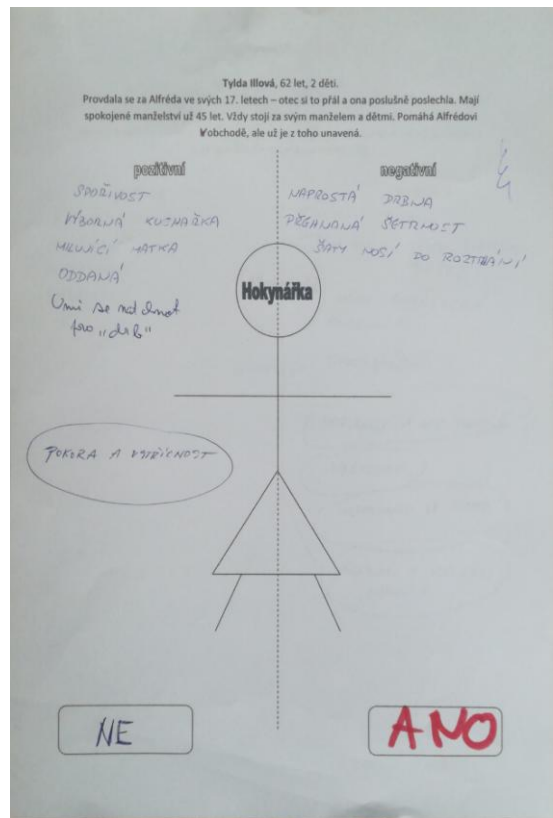
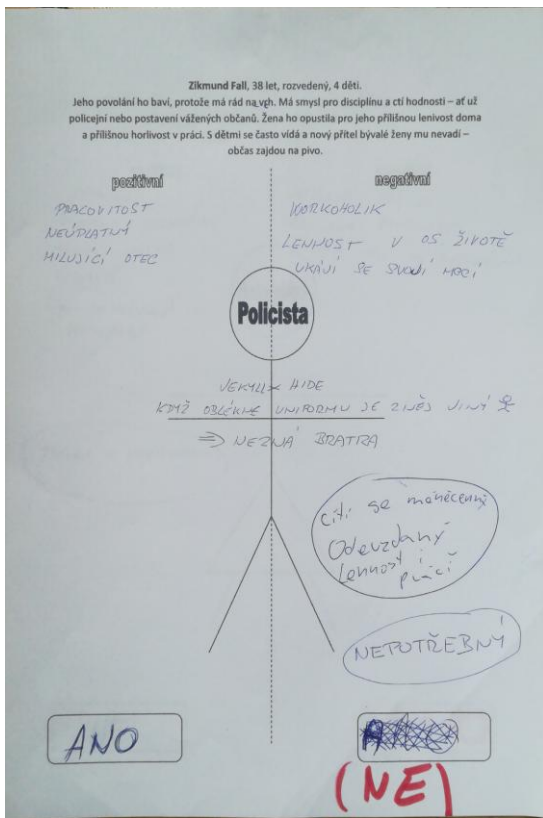
Pro mě tohle byla první dílna a první způsob práce (nebo jak to nazvat) vůbec. Z počátku jsem měla strach a trošku obavu, co z toho bude, ale nakonec jsem byla překvapená, a to velmi mile. Určitě jsem nyní moc ráda, že jsem do toho šla. Celkově to hodnotím pozitivně a jako super možnost zkusit si něco nového. Odnesla jsem si především nový způsob, jak pracovat s postavou. Snažím se nyní nad svou postavou v divadle přemýšlet trošku jinak. Přemýšlím,

jak se chová mimo scénář, porovnávám si, jak bych se v určité situaci rozhodla já a jak ta postava. Před každým výstupem se snažím uvědomit si a najít důvod proč tam ta postava jde, co jde dělat a podle toho se chová a dále, že jsou situace, které ta postava již prožila a dozvěděla se informace, které ví a na základě toho reaguje a chová se. Od dílny jako takové jsem očekávala hlavně, že si zkusím něco nového a jiného. Což se u mě na konci potvrdilo. Už v první chvíli mě to velmi zaujalo a byla jsem zvědavá, jak to dopadne a jak se to vyvine. Hrozně mě bavilo, že jsme mohli popustit uzdu své fantazii a podílet se aktivně na tvorbě postav, které se pak v našich očích hezky ukázaly. Tenhle kreativní proces mě bavil asi nejvíc. Osobně jsem měla strach z improvizace, protože jsem se s ní tolik do styku nedostala a tolikrát ji nedělala, ale díky tomu, kolik jsem věděla informací o postavě, kterou jsem byla, byla to hračka a ten strach po chvíli zmizel. Snažím se nyní svou postavou být a ne jí hrát. Brát ji jako existujícího a žijícího člověka, který má své vlastnosti, schopnosti a pohled na svět, který je jiný než ten můj. Určitě to, co jsem si z dílny odnesla využiju, a to v hraní v divadle. Dílna je určitě suprová a rozhodně si myslím, že takto např. pracovat s hrou, která by se potom hrála v divadle by spoustě lidem – hlavně mě – pomohla v hraní (respektive bytí postavou) v divadle s představením, které se bude hrát před publikem. Případně by se to dalo využít i jaké takové školení, jak hrát a ukázat hercům i jinou rovinu přemýšlení nad hraním a postavou. S postavami jako takovými se mi pracovalo dobře, i když bylo těžké chvílemi přecházet z jedné postavy na jinou, vzhledem k tomu, jak se příběh rozvíjel a člověk musel mít na paměti vše, co se stalo. Byly postavy, se kterými se mi pracovalo lépe (učitelka, farář) a s jinými hůř (tylda). Předloha je rozhodně zajímavá a chystám se přečíst si originální scénář. Nejvíce mě asi překvapilo, jaký rozpor ve mně v určitých chvílích improvizace/hraní/bytí postavou byl. Po závěrečné ,scéně' jsem byla ráda, když jsem se postavy zbavila a zase byla sama sebou. To, jak příběh v našem podání dopadl mě ani tolik nepřekvapilo, čekala jsem to. Příběh ale jako takový mě velmi vtáhl a byla jsem zvědavá, co se bude dále dít.

Č. 17

Vyplněné profily postav:

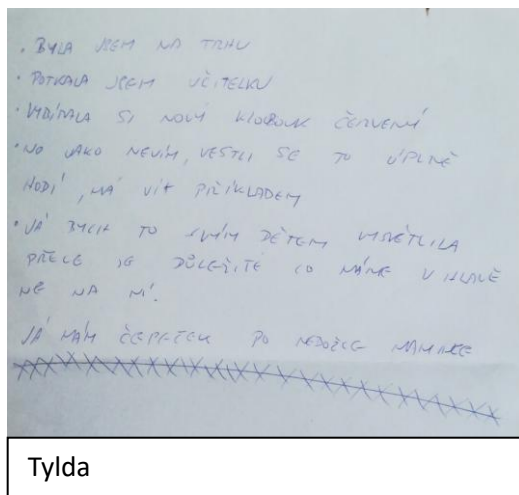

Č. 18

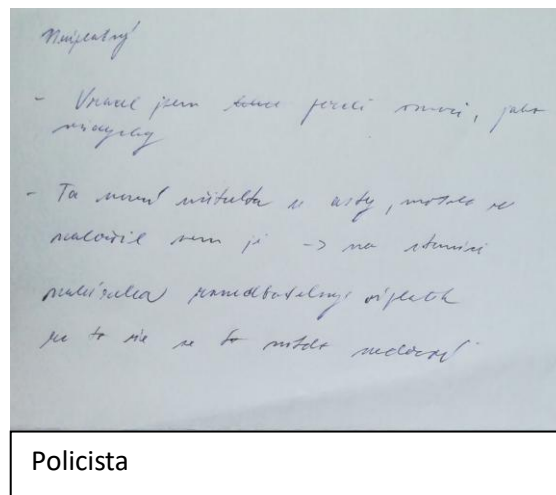
Poznámky účastníků z přípravy historek:

Poznámka:

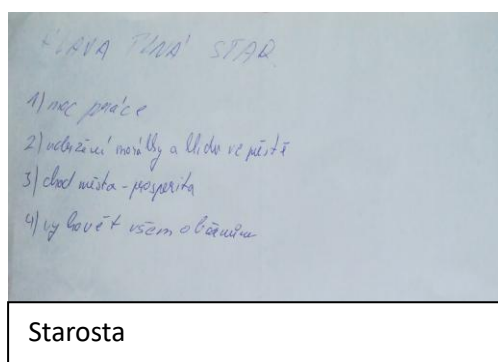
Nepředkládám všechny poznámky účastníků, protože jsem více listů s přípravou od účastníků nezískala nebo si poznámky nedělali.

Tylda

Policista

Starosta